

AVRASYA

DÜNYASI

EURASIAN WORLD

Altı Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi

Yıl/Year: 9 • Sayı/No: 17 • Ekim/October 2025

AVRASYA'DA İŞ BİRLİĞİ VE FIRSATLAR *COOPERATION AND OPPORTUNITIES IN EURASIA*

ISSN 2587-0920
9 772587 092006
Fiyatı: 380 TL

Orta Asya'da
Su-Enerji İş
Birliği Arayışının
Hidropolitik Etkisi

Semiconductors,
Geopolitics, and
Sovereignty: Strategic
Considerations for Türkiye

Bölgesel Enerji Arz Güvenliği
ve Türkiye'nin Bölgesel Enerji
Merkezi Olma Stratejisi
Bağlamında LNG

Yayın Sahibi

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org.
Mat. Kirt. Tic. Ltd. Şti. adına
Hazel Çağın Elbir

Yayın İdare Adresi

Abidin Daver Sok. No. 12/B Daire 4 06550
Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • Faks: 0 (312) 438 50 26

Yayın / Danışma Kurulu

E. Büyükelçi Alev Kılıç, Başkan, AVİM
E. Büyükelçi Çınar Aldemir
Prof. Dr. Ayşegül Aydıngün, DDTÜ
Prof. Dr. Huseyin Bağcı, DDTÜ
Dr. Paulo Botto, La Plata University,
Buenos Aires, Argentina
Prof. Dr. Birgül Demirtaş, Türk-Alman Üniversitesi
Doç. Dr. Sergii Glebov, Ddesa Mechnikov
National University, Ddesa, Ukraine
Prof. Dr. Afet Gulaliyeva, Baku State University,
Baku, Azerbaijan
E. Büyükelçi Koray Targay

Editör: Yiğit Alpogan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Selenay Erva Yalçın

Fotoğraflar: www.tr123rf.com

Baskı Tarihi: 15 Ekim 2025

ISSN: 2587-0920

Yayın Türü: Yaygın Süreli Yayın
Yayın Şekli: 6 Aylık Türkçe-İngilizce

Sayfa Düzeni

Ruhi Alagoz

Baskı:

Pratik Dijital Basım Yayın
Zubeyde Hanım Mahallesi
Kazım Karabekir Cad. 7/18 Altındağ / ANKARA

Abone Sorumlusu

Hülya Önalp

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kirt. Ltd. Şti.
Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550
Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • Faks: 0 (312) 438 50 26
E-posta: terazi yayincilik@gmail.com
www.avim.org.tr

Yıllık Yurtiçi Abone Ücreti: 760 TL

Yıllık Yurtdışı Abone Ücreti: 50 Euro

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına
ödeme yapabilirsiniz:

Terazi Yayıncılık,
Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi: 181/6296007
Posta Çeki Hesabı: Ankara/Çankaya/Merkez 5859221
IBAN No: TR96 0006 2000 1810 0006 2960 07

Aksi belirtilmediği sürece Avrasya Dünyası'nda yayımlanan
yazılarda belirtilen olay ve fikirler sadece yazarına aittir.

Yazı işleri müdürünü,

yayın sahibini veya editörünü bağlamaz.

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir
iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak yeniden baskısı
yapılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu
kuralın dışındadır.

Teşekkür ve Veda

17. sayımız, Avrasya Dünyası'nın 2017 yılındaki ilk sayısından
bu yana derginin editörlüğünü üstlenen E. Büyükelçi ve AVİM
Danışmanı Yiğit Alpogan'ın editörlüğünde çıkan son sayı olacaktır.
Alpogan, Dışişleri Bakanlığı'nda ülkemizi temsil ederken ve Milli
Güvenlik Kurulu'nun ilk sivil Genel Sekreteri olarak görev yaparken
edindiği engin tecrübe çerçevesinde Avrasya Dünyası dergisinin
şekillendirilmesinde ve yönlendirilmesinde kritik bir rol oynamıştır.
Alpogan'ın öncülüğünde dergimiz akademisyenlere, uzmanlara
ve her türlü okura hitap edecek şekilde Avrasya coğrafyasında
Türkiye'yi ilgilendiren gelişimleri ele alan seçkin bir yaygın haline
gelmiştir. Alpogan'ın yarattığı bu kıymetli miras çerçevesinde
Avrasya Dünyası dergisini yayınlamaya ve geliştirmeye devam
edeceğiz. Sayın E. Büyükelçi Yiğit Alpogan'a sekiz yıl boyunca
gösterdiği liderlik için derin teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz.

Gratitude and Farewell

The 17th issue of the Eurasian World journal will be the last issue
to be published under the guidance of (R) Ambassador and AVİM
Consultant Yiğit Alpogan, who has served as our journal's Editor
since its very first issue that was published in 2017. Alpogan,
through his extensive experience acquired via his exemplary
diplomatic career as a Turkish diplomat and as the first civilian
Secretary General of the National Security Council of Türkiye, has
played a critical role in shaping and steering the Eurasian World
journal. Under the guidance of Alpogan, our journal has blossomed
into a distinguished publication that deals with developments in
the Eurasian geography of interest to Türkiye and which appeals
scholars, experts, and all manner of readers. We will continue to
publish and improve the Eurasian World journal in line with this
rich legacy created by Alpogan. We would like to express our deep
appreciation to His Excellency (R) Ambassador Yiğit Alpogan for the
guidance he has offered as for the last eight years.

editörden

Değerli Okurlar,

Avrasya Dünyası dergimiz bu sayısı ile yayın hayatının 8. yılını doldurmuş bulunuyor. Mutluyuz ve gururluyuz. Dergimizin ilk yılları ve sayıları düşünüldüğünde eğer ortada bir başarı varsa bizim çalışmalarımız kadar siz değerli okurlarımızın gösterdiği ilgi ve bizlere sağladığı motivasyonun da bunda büyük bir payı olduğunun bilincindeyiz. Bu noktadan hareketle, Avrasya Dünyası çalışanları olarak okurlarımıza daima daha iyisini vermek hususundaki azim ve kararlılığımızı yeniliyor ve teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Huzursuz bir dünyada yaşamaya devam ediyoruz. Uluslararası ilişkilerdeki sürekli devinim bu huzursuzluğun temel nedeni gibi görünüyor. İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle kurulan düzen artık yok. Yenisi ise doğum sancıları içinde. Belirsizliklerle, tehdit ve sorunlarla bir ara dönem bu yaşadığımız. Yeni bir düzen kurulana kadar, insanlığı her türlü istikrarsızlığa karşı koruyacak savunma mekanizmalarından da yoksunuz. Birleşmiş Milletler artık barışı koruyamadığı gibi; ekonomik, ticari, mali, sağlık, çevre vb. alanlardaki uluslararası yapılar da etkin ve verimli değil. Özetle, gelecek pek parlak görünmüyor.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen geleceğe umutla bakmaya çalışmaktan başka bir çaremiz yok. İnsanlık doğuştan getirdiği sağduyu ve basiret gibi yetenekleriyle elbet bu çıkmazı da aşacaktır. Parlak günler o kadar da uzakta olmayabilir.

Avrasya Dünyası'nın 17. sayısı benim editör olarak son sayım olmak özelliğini de taşıyor. Muhtelif görevlerde geçirdiğim toplam 57,5 yıllık uzun ve yorucu bir çalışma hayatını takiben artık kenara çekilmenin ve biraz da dinlenmenin zamanının geldiğine inanıyorum. Beraber olduğumuz 8 yıl boyunca gösterdiğiniz ilgi ve teveccühe şükranlarımı sunuyor, bütün okurlarımıza sağlık, mutluluk ve başarı dileklerimi iletiyorum.

İyi okumalar diliyorum, selam ve sevgiler.

Yiğit Alpogan
Editör

from the editor

Dear Readers,

With this issue, Eurasian World journal celebrates its eighth anniversary. We are delighted and proud. Considering the journal's early years and issues, we understand that its success stems not only from our own efforts but also from the interest and motivation of our valued readers. From this viewpoint, as the staff of Eurasian World, we renew our resolve and dedication to always providing our readers with the best, and we extend our gratitude.

We continue to live in a restless world. The constant fluctuations in international relations appear to be the root cause of this unrest. The order established at the end of World War II no longer exists. A new one is in the throes of birth. This is an interim period of uncertainty, threats, and problems. Until a new order is established, we also lack the defense mechanisms that would protect humanity against all forms of instability. Not only can the United Nations no longer maintain peace, but international structures in economic, trade, financial, health, environmental, and other areas are also ineffective and inefficient. Briefly, the future does not look bright.

Despite all these adversities, we have no choice but to look to the future with hope. Humanity, with its innate abilities such as common sense and foresight, will undoubtedly overcome this crisis. Brighter days may not be so far away.

The 17th issue of Eurasian World also marks my final issue as editor. After a long and tiring career spanning 57.5 years in various capacities, I believe its time to step back and relax. I extend my gratitude for the interest and support you've shown the Eurasian World journal over the past eight years, and I wish all our readers health, happiness, and success.

With greetings,

Yiğit Alpogan
Editor

içindekiler / contents

Yıl/Year: 9 • Sayı/No: 17 • October/Ekim 2025

KAPAK / COVER

Avrasya'da İş Birliği ve Fırsatlar *Cooperation and Opportunities in Eurasia*

04

**Orta Asya'da Su-Enerji İş Birliği
Araştırmanın Hidropolitik Etkisi**

Dursun Yıldız

14

Whose Peace in Ukraine?

Dr. Jakub Korejba

21

**2018'den Günümüze
Başbakan Paşinyan ve Vaatleri**

Selenay Erva Yalçın

29

**Signatories of the Dayton Peace
Agreement Three Decades Later:
Political, Economic and Military Aspects**

Jelena Andjelkovic

36

**Bölgesel Enerji Arz Güvenliği ve
Türkiye'nin Bölgesel Enerji Merkezi
Olma Stratejisi Bağlamında LNG**

Bekir Caner Şafak

43

**Beyond the Crossroads:
Türkiye's Regional Balancing Between
Eurasian Connectivity and Security
Autonomy in the Black Sea**

Dr. Teoman Ertuğrul Tulun

50

**Semiconductors, Geopolitics,
and Sovereignty: Strategic
Considerations for Türkiye**

Ali Oğuz Dirioz

59

**How is the European Union Securitizing
Climate Change in the Middle East?**

Şakire Tahnal

ORTA ASYA'DA SU-ENERJİ İŞ BİRLİĞİ ARAYIŞININ HİDROPOLİTİK ETKİSİ

Türk Dünyası ülkelerinin bağımsızlıklarından sonra en önemli konulardan birisi SSCB döneminden kalan yukarı havzadaki hidroelektrik enerji barajlarının ve aşağı havzadaki sulama sistemlerinin koordineli olarak nasıl işletileceği olmuştur. Uzun dönem ülkelerarasında gerilim kaynağı olan bu durumun iş birliği içinde çözümüne yönelik arayışlar başlamıştır. Aşağı havza ülkelerinde artan kuraklık etkisi yukarı havza ülkelerinin ilave enerjiye ve yeni hidroelektrik enerji projelerine olan ihtiyacı bölgede su-enerji iş birliği arayışını arttırmıştır. Bu iş birliği arayışı bölge ülkeleri arasında dış politika ilişkilerini yumuşatacak, hidropolitik ilişkilerin de gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Dursun Yıldız

Su Politikaları Uzmanı, SPD Hidropolitik Akademi Merkezi Başkanı, Ankara

Giriş

SSCB döneminde merkezden planlanarak yönetilen Orta Asya Türk Dünyası ülkelerindeki doğal kaynak ve tarımsal ürün transferleri, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra su yönetimi konusunda

anlaşmazlıklara yol açmıştır. Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarından sonra en önemli konulardan birisi SSCB döneminden kalan yukarı havzadaki hidroelektrik enerji barajlarının ve aşağı havzadaki sulama sistemlerinin koordinasyon içinde nasıl işletileceği olmuştur. Bu nedenle aslında Orta Asya'nın su sorunu

bizim tarafımızdan da yapılan analizlerde bir su kıtlığı değil sınıraşan su yönetimi sorunu olarak tanımlanmıştır.

Bölgedeki yeni koşullarda su yapılarının işletmesinin yanı sıra suyun başındaki ülkelerin planladıkları hatta inşaatına geçtikleri yeni barajlar da gerilimin artmasına neden olmuştur. Ülkeler su kaynaklarını ve su haklarını güvenlikçi politikalar çerçevesinde savunmaya başlamışlar ve yapılan anlaşmalara uymada isteksiz davranmışlardır. 1991 yılındaki dağılma sonrasında aradan geçen 35 yılda artan nüfus, kirlilik, iklim değişikliği etkisi ve ülkelerarasında gelişen ilişkiler ile artan ihtiyaçlar su yönetiminde iş birliği arayışını da olumlu yönde etkilemiştir.

Orta Asya'nın kapalı coğrafyasındaki ülkelerin su ve enerji altyapısı konusunda SSCB'den aldıkları karmaşık sistemin sorunlarını çözmeleri zaman almıştır. Bunda bağımsızlığını yeni kazanmış olan ülkelerin öncelikle ülke kaynaklarını ve ulusal çıkarlarını korumaya verdikleri önem etkili olmuştur.

Orta Asya'da hidrokarbon zengini ve su fakiri ülkeler ile bunun tersi olarak su zengini ve petrol ve doğal gaz fakiri ülkeler bir arada yer almaktadır. Su kaynaklarının eşitlikten uzak dağılmasının yanı sıra bölge ülkeleri arasında temel bir politik ve ekonomik asimetri de bulunması başlangıçta rekabet ve çatışmalara da neden olarak sorunların çözümünü zorlaştırmıştır.

Bölgede SSCB döneminde sulama ve su hakkı sisteminin oturmuş olması ve belirlenen yüksek su kotaları aşağı havza ülkeleri için büyük avantaj oluşturmuştur. Bunun yanı sıra bu ülkelerin bir de yeni fosil enerji kaynakları ile büyük avantaj elde etmiş olmaları bölgedeki ekonomik ve politik dengesizliği tümüyle arttırmıştır. Aradan geçen 35 yılda bölgede yaşanan siyasi ve sosyal krizler ve artan sosyal talepler bölgenin istikrar ve güvenliği için iş birliği politikalarına verilen önemin artması sonucunu doğurmuştur.

Orta Asya Sularına Genel Bakış

Bölgenin iki büyük nehrinden biri olan Ceyhun Nehri (Amu Derya) Tacikistan, Kırgızistan ve Afganistan'da Pamir dağlarındaki karlardan ve buzullardan beslenip Karakum Çölü'nü geçip 2400 km'lik bir yol kat edip Aral Gölü'ne ulaşmaktadır. Bu yolculuğu boyunca Ceyhun Nehri 5 ülkenin sınırlarından geçmekte ve sınır

Orta Asya'nın kapalı coğrafyasındaki ülkelerin su ve enerji altyapısı konusunda SSCB'den aldıkları karmaşık sistemin sorunlarını çözmeleri zaman almıştır. Bunda bağımsızlığını yeni kazanmış olan ülkelerin öncelikle ülke kaynaklarını ve ulusal çıkarlarını korumaya verdikleri önem etkili olmuştur.

oluşturmaktadır. Bu ülkeler Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Afganistan'dır (Yıldız 2011 a).

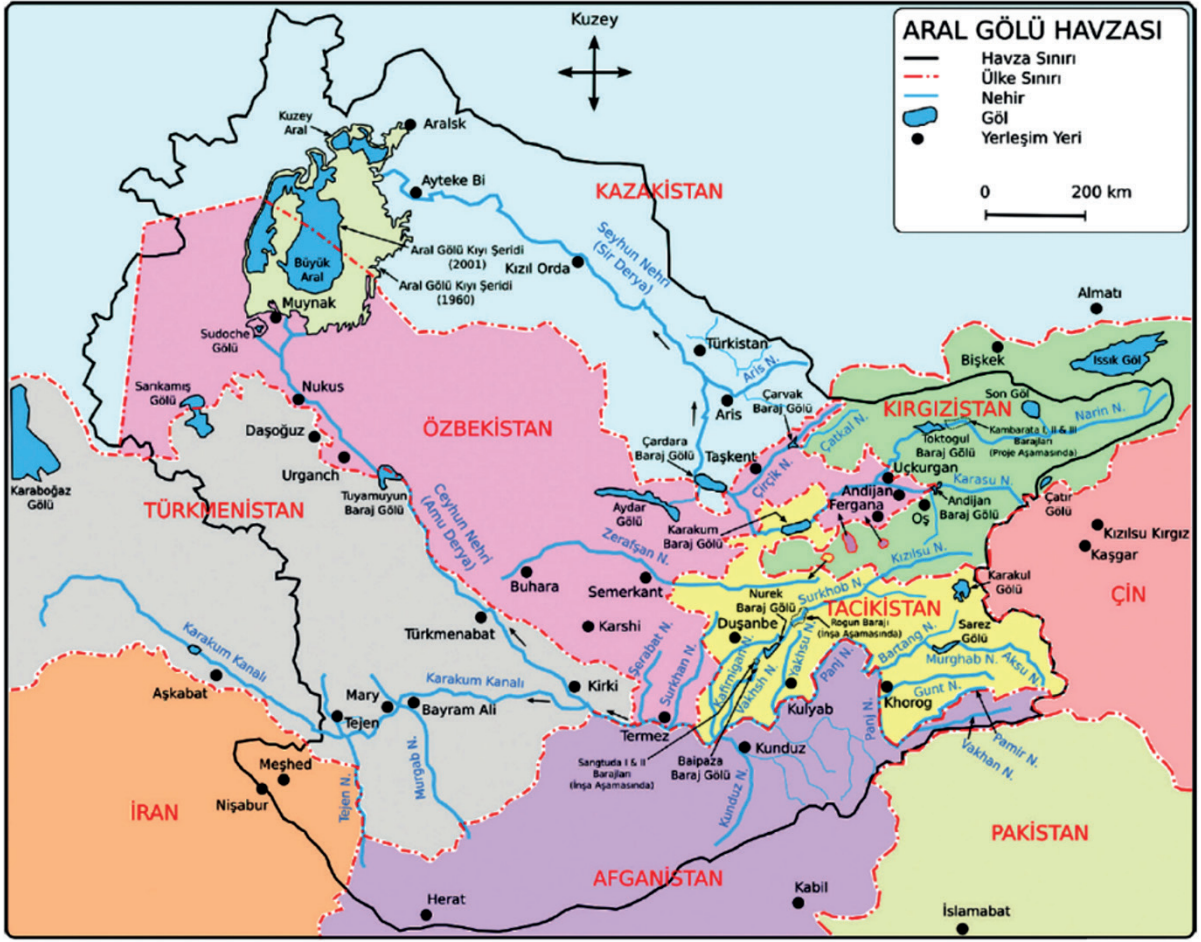
Bu nehrin sularının % 80'i Tacikistan'dan, % 8'i Afganistan'dan, %6'sı Özbekistan'dan %3'ü Kırgızistan'dan, %3'ü ise Türkmenistan ve İran'dan gelmektedir. (Dukhovny, Schutter 2011).

Seyhun (Siri Derya) Nehri ise Pamir Dağları'nın kuzeyindeki Tiyen Şan Dağları'ndaki kar ve buzullardan beslenmekte ve yaklaşık 2500 km yol alıp dört ülkeyi geçtikten sonra (Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan tekrar Özbekistan ve Kazakistan) Aral Gölü'ne ulaşmaktadır. Bu nehrin sularının % 74'ü Kırgızistan, % 12'si Kazakistan, %11'i Özbekistan, %3'ü ise Tacikistan'dan gelmektedir (Yıldız D.2011a) .

Orta Asya bölgesinde doğuda Irtysh ve Ishym, güneyde Chu, Talas, Seyhun Ceyhun, batıda Ural; kuzeyde Ishim ve Tobol sınıraşan ana nehirlerdir (Uslu, K, Öngel .V, Sözen 2011).

Ayrıca, Orta Asya Türk Dünyası'nın bu stratejik suları, ülkelerin su katkısı dışında ele alındığında iki ana ülke kategorisini ortaya çıkarır. Bunlardan birinci grup suyun başındaki Kırgızistan ve Tacikistan olup bunlar suyu daha çok hidroenerji üretimi amacı için kullanan ama tüketmeyen yani kullandıkları suyu tekrar nehir yatağına bırakan ülkelerdir. Diğer grup ise Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan olup bunlar da suyu daha çok tarımsal sulamada kullanıp tüketen ve Aral Gölü'ne daha az su ulaşmasına neden olan ülkeler olmaktadır. Orta Asya sularının ve su yönetiminin kısa künyesi aşağıdaki gibidir;

- Orta Asya'da sınıraşan sulara sahip ülke, iki ana nehir ve bir büyük göl bulunmaktadır. Bu

ülkelerinden beşi su konusunda temel aktörler ikisi ise (İran ve Afganistan) ikinci dereceden aktörlerdir.

- Bu ülkelerin nehirlere katkısı eşitsizdir. Bölgede Türkmenistan bu nehirlere hiçbir katkısı olmamasına rağmen yılda kişi başına en büyük miktarda suyu kullanan ülke durumundadır (OECD 2020). Bu nedenle su kaynaklarına katkı ve kullanım açısından eşitsiz bir durum bulunmaktadır.
- Aral Havzası'nda sulanan alanların yaklaşık yarısı tuzlanma nedeniyle sorun yaşamaktadır.
- Bölgede su vardır ancak akılcı, planlı ve verimli bir "su yönetimi iş birliği" yoktur.

Son araştırmalar Orta Asya'daki tarımsal su tüketiminin endüstrileşmiş ülkelerin yaklaşık iki katı olduğunu ortaya koymuştur. Bu aşırı su tüketiminin en önemli nedeni sulama sistemlerinin eski ve hasara uğramış

olmasıdır (Yıldız,2011b). Bu sistemlerde son 20 yılda yapılan rehabilitasyon çalışmaları da yetersiz kalmıştır. Bu nedenle de su kaybının önlenmesinde yeterli ilerleme sağlanamamıştır. Bununla birlikte bölgede bazı ülkelerin çok su tüketen endüstrilerinde su tüketimini azaltmaya çalışmak yerine bu su talebini garanti etmeye çalışmaları da yüksek tüketimin devam etmesine neden olmaktadır.

Aral Gölü Havzası'ndaki su paylaşım-kullanım sorunu, Orta Asya bölgesinde yaşanan bölgesel su (yönetimi) anlaşmazlıklarının en önemlisidir. Havzada yaşanan problemler suyu bol olması ve 3'ten fazla ülkeden geçiyor olmaları sebebiyle özellikle Seyhun ve Ceyhun Nehirleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bölgenin 5 ülkesinin tüm büyük nehirlerinde de benzer problemler yaşanmaktadır.

SSCB Döneminde Enerji Projeleri Tamamlanamadı

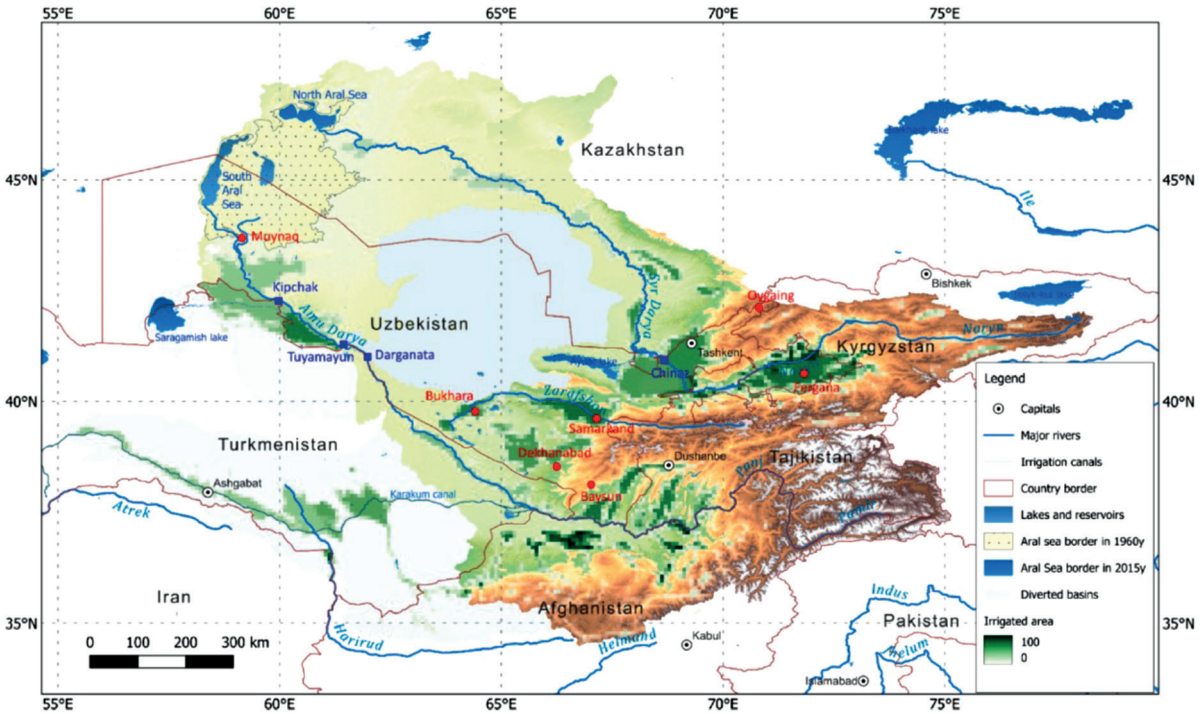
İkincil etkili unsur ise SSCB dönemi içinde yapılan su ve enerji kaynakları bölgesel planlamasının

tamamlanamamış olmasıdır. O dönemde SSCB bölge için merkezi bir su ve enerji planı yapmıştı. Bu karar tek bir ülke için değil bölgenin doğal kaynaklarını merkezi olarak planlamak için alınmış bölgesel bir planlama kararıydı. Dolayısıyla bölgede su kullanım kotaları bu planlama anlayışına göre belirlenmişti. Bunun sonucu olarak Tacikistan'da Nurek ve Rogun, Kırgızistan'da ise Toktogul Barajları'nın yapımına karar verilmiştir. Bu barajlardan Tacikistan'daki Nurek Barajı'nın inşaatına 1961 yılında başlanmış ve ilk türbin işletmesi 1972 yılında yapılmıştır. Baraj tam olarak 1980 yılında işletmeye alınmıştır. Enerji üretimi ve sulama amaçlı bu baraj 300 m yüksekliğinde olup hâlâ dünyanın en yüksek barajı olma özelliğini taşımaktadır. Tacikistan'da Nurek Barajı'nın akış yukarısında bu barajdan da yüksek (335 m) Rogun Barajı inşaatına yine SSCB döneminde 1976 yılında başlanmıştır. Bir diğer deyişle Nurek gibi dünyanın en yüksek barajı 1972 yılında işletmeye alındıktan sonra 1976 yılında 335 m yüksekliğinde bir diğer baraja Rogun Barajı'na başlanmıştır. Böylece bölge için merkezi olarak planlanan enerji altyapısı bu plan doğrultusunda tamamlanmaya çalışılmıştır. Bu barajın da 1993 yılında işletmeye girmesi planlanmışken 1990 yılında iç karışıklıklar başlamış, 1991'de SSCB dağılmış, 1993'de ise proje bölgesine büyük bir taşkın gelmiştir.

Tüm bu sorunlar barajın tamamlanmasını engellemiştir (Yıldız, 2011 b).

Yarım kalan Rogun Barajı'nın tamamlanmış olması bugün Tacikistan'ı büyük oranda rahatlatıcaktı. Aynı zamanda SSCB döneminde *de facto* olarak uygulanan politikaların sonucunda çok büyük su tahsisi almış aşağı havza ülkelerine karşı Tacikistan da ucuz enerji üretimi avantajı sağlamış olacaktı. Ancak SSCB döneminde Orta Asya'nın merkezi bölgesel kalkınma planının sulama bölümü uygulanmış, Hidroelektrik enerji üretimi bölümü ise SSCB'nin dağılması nedeniyle eksik kalmıştır.

Bölge için yapılan planlamanın uygulamada bir ayağının eksik kalması, ülkelerin birbirinin su ve enerji ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde kurgulanan dengenin bozulmasına neden olmuştur. Bir diğer deyişle bu planlama içindeki barajların tümü tamamlanmış olsaydı, Ceyhun Havzası'nın hidro-politikası bugünkünden daha farklı hale gelecek Tacikistan ve Kırgızistan'ın enerji ihtiyaçlarının bir bölümü karşılanabilecekti. Ancak bugüne kadar suyun başında olan bu ülkelerin ekonomik olarak çok ihtiyaç duyduğu bu barajları yapmak için atıkları her adım gerilimi tırmandırmıştır.

Aral Gölü Havzası (Y. Touge et al.2024)

Bölge için yapılan planlamanın uygulamada bir ayağının eksik kalması, ülkelerin birbirinin su ve enerji ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde kurgulanan dengenin bozulmasına neden olmuştur. Bir diğer deyişle bu planlama içindeki barajların tümü tamamlanmış olsaydı, Ceyhun Havzası'nın hidro-politikası bugünkünden daha farklı hale gelecek Tacikistan ve Kırgızistan'ın enerji ihtiyaçlarının bir bölümü karşılanabilecekti.

Yukarıda sözü edilen durum Seyhun Havzası için de geçerlidir. Ceyhun Nehri üzerindeki Nurek Barajı gibi çok büyük bir baraj da Seyhun nehri üzerinde Kırgızistan'da, hemen hemen aynı tarihlerde, 1975 yılında tamamlanmıştır. Seyhun Nehri'nin anahtar barajı olan bu baraj Kırgızistan için hayati öneme sahip bulunmaktadır. Ancak bu havzada da hemen hemen aynı durum yaşanmış ve aynı şekilde Toktogul Barajı'nın akış yukarısındaki iki adet Kambarata 1 ve Kambarata 2 Barajları 1986 yılında başlamasına rağmen tamamlanamadan SSCB dağılmıştır. Daha sonra bunlardan 60 m yüksekliğinde olan Kambarata 2 barajı tamamlanmış olup 245 m. yüksekliğindeki Kambarata 1 barajının inşaatı ise hâlâ sürmektedir. Bu baraj ve HES'in inşaatı Kazak, Özbek ve Kırgız ortak girişimi tarafından tamamlanmaya çalışılmaktadır (Yıldız 2011 a)

Özet olarak; Aral Gölü'nün yukarı havzasında SSCB zamanında Bütünleşik Orta Asya Enerji Sistemi içinde planlanmış olan büyük barajlardan Nurek (Tacikistan)

ve Toktogul (Kırgızistan) Barajları tamamlanmıştır. Ancak bu plan kapsamındaki diğer barajlar (Rogun Barajı –Kambarata Barajı vb.) tamamlanamadan SSCB dağılmıştır. Bu nedenle enerji ve tarımsal üretim şeklinde yapılan bir entegre su kaynakları planlamasının entegre enerji bölümü eksik kalmıştır. O dönemde Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan için sulama kanalları ve su tahsisleri yapılmış ancak bu planlamanın bir parçası olan enerji tesisleri tümüyle tamamlanmadığı için suyun başındaki Kırgızistan ve Tacikistan enerji üretiminden yoksun kalmış ve bu yoksunluk günümüze kadar devam etmiştir.

Orta Asya'nın Yeni Hidro-Enerji Politikası

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasıyla suyu başlangıçta ulusal bilinçle korunması gereken bir ulusal kaynak olarak düşünmeye başlayan ve güvenlikleştiren bölge ülkeleri arasında hidropolitik alanda iş birliğinin sağlanması güç olmuştur. Bu nedenle bölgedeki ana nehirlerde su miktarı ve su kalitesi konularında yaşanan uyuşmazlıklar sürmüştür. Ancak bölgede su kaynaklarının eşitsiz dağılımı, aşağı kıyıdaş ülkelerin tarımsal sulama için yukarıdan bırakılacak olan suya olan ihtiyaçları ve bu suyun hem de onların ihtiyaç duyduğu ilkbahar ve yaz aylarında bırakılması gereği, yukarı havza ülkelerinin artan enerji ihtiyaçları bölgedeki hidro-politik ilişkilerin gelişmesi ve yeni bir hidro-politika ihtiyacını arttırmıştır. Bir diğer deyişle su ve enerji konusunda iş birliği için yeni bir paradigma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Bölge, tarihsel, ekonomik, siyasi ve jeostratejik açılardan ele alındığında, Orta Asya ülkelerinin bir bölgesel iş birliğine zorunlu olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bölge ülkelerinin bazıları petrol ve doğal gaz ekonomileriyle daha hızlı gelişmektedir. Ancak bu

Kazarman HES Temsili resmi ve Kokomeren bölgesi

İhlas Holding ve Orta Asya Investment Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Mücahid Ören ile Kırgızistan Enerji Bakanı Talaybek Omukeviç İbraev Kazarman ve Kokomeren HES projesi imza töreninde

ekonomik gelişme ve kalkınmanın tabana yayılarak gelişmesi gereklidir. Bu da bölgedeki siyasi ve ekonomik iş birliği ve istikrarla doğrudan ilişkili olacaktır.

Bölgede nehir havzasının aşağısındaki Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da sosyal adaleti sağlayıp toplumsal huzursuzlukları ortadan kaldırmaları için tarım sektörü anahtar rol oynamaktadır. Bunun da en temel ve stratejik girdisi sudur. Yukarı havza ülkeleri Kırgızistan ve Tacikistan da sosyo-ekonomik kalkınmaları için suyun enerjisine büyük oranda ihtiyaç duymaktadır Çünkü SSCB döneminde bölge için yapılan su-enerji planlamasının uygulamada enerji ayağının eksik kalması, ülkelerin birbirinin su ve enerji ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde kurgulanan dengenin bozulmasına neden olmuştur. Ülkelerin bağımsızlıklarını kazanması sonrasında ise bu konudaki dengesizliği ortadan kaldıracak iş birliği sağlanamamıştır. Ancak son dönemde ülkeler arasında su-enerji iş birliği konusundaki gelişmeler, bu dengenin sağlanmasına yönelik gerekli hatta zorunlu adımlar olarak görülmelidir. SSCB döneminden kalan bu dengesizliğin giderilmesi bölgenin gelişme ve kalkınması önündeki önemli bir eşiğin aşılması sonucunu doğuracaktır. Ayrıca bölgede karşılıklı bölgesel iş birliği ve bağımlılık ilişkilerinin artması üzerinden yeni bir hidro-enerji politik oluşacaktır.

Kırgızistan büyük bir hidroenerji potansiyeline sahip olup bunun sadece %17'sini kullanabilmektedir. Kırgızistan'ın yaz aylarında elektrik üretimi artmakta ve çoğunlukla bunu Özbekistan, Kazakistan ve Çin'e satmaktadır. Ancak kış aylarında da enerji açığı oluşmaktadır. Bu da yazın su bırakma kışın doğal gaz/

elektrik alma gibi bölgesel su-enerji takas anlaşmalarını gündeme getirmektedir. Bu durum, Orta Asya'daki su-enerji ilişkilerini jeopolitik bir unsur haline getirmektedir. Eylül 2025'te Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan su ve enerji dengesini korumak için bir protokol imzalamıştır.

Ayrıca Kırgızistan hükümeti 12 Ağustos 2025 'de Narin Nehri üzerinde Kazarman (912 MW) ve Kokomeren (1305 MW) Hidroelektrik enerji projelerinin yapılacağını açıklamıştır. 6 hidroelektrik santralden oluşacak olan bu 2 paketin toplam maliyetinin 6,2 milyar dolar, kurulu gücü ise toplam 2217 MW olacağı açıklanmıştır. (Temizer 2025). Yapılan açıklamada Türkiye'den İhlas Holding'in stratejik iştiraki olan Orta Asya Investment Holding 'in projeyi gerçekleştireceği ve bu projenin bölgede sadece yeni bir hidro-enerji santrali değil bir vizyon oluşturacağı belirtilmektedir. Türkiye ve Kırgızistan hükümetleri projenin gerçekleşmesine

Yukarı havza ülkeleri Kırgızistan ve Tacikistan da sosyo-ekonomik kalkınmaları için suyun enerjisine büyük oranda ihtiyaç duymaktadır Çünkü SSCB döneminde bölge için yapılan su-enerji planlamasının uygulamada enerji ayağının eksik kalması, ülkelerin birbirinin su ve enerji ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde kurgulanan dengenin bozulmasına neden olmuştur.

güçlü destek vermektedir. Kazarman ve Kokomeren HES projeleri Orta Asya'nın su-enerji politikasında çok önemli açılımlar getirecek olup aynı zamanda Zengezur Koridoru, Orta Koridor ve Çin'in Kuşak-Yol Girişimi için de kritik önemde olacaktır. Orta Asya'daki enerji altyapısının güçlendirilmesiyle ulaştırma ve enerji koridorları birbirini tamamlayacaktır. Bu projelerin gerçekleşmesi sadece enerji üretimi açısından değil su-enerji iş birliği ve su-enerji-gıda çevre ilişkileri üzerinden bölgede yeni bir anlayışın yerleşmesine de imkân tanyacaktır.

Bölge Ülkelerindeki Siyasal Gelişme ve Değişimler

Bölgede yeni bir su-enerji iş birliği, politığın gelişmesinde bölge ülkelerinin siyasal yönetimlerinde ve politikalarındaki değişimlerin ve demokrasinin gelişmesinin de etkisi olacaktır.

Orta Asya ülkeleri (Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan) 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazandığı tarihten günümüze kadar demokrasi ve kalkınma süreçlerinde benzer sorunlar ve farklı yönelimler yaşamıştır. Demokrasi açısından bölge genellikle otoriterlik ve sınırlı özgürlükler ile tanımlanırken, kalkınma açısından doğal kaynaklara bağımlı, kırılgan ekonomiler ve sınırlı çeşitlenmeler görülmektedir. Bu açıdan bölge ülkelerinin gelişme ve kalkınma için bölgesel iş birliği projelerine, kazan-kazan sonuçlu karşılıklı bağımlılık ilişkilerine ve sürdürülebilir iş birliğine ihtiyaçları bulunmaktadır.

Kazakistan, bağımsızlığını 1991'de kazandıktan sonra Orta Asya'da en istikrarlı ve en hızlı gelişen ülkelerden biri olmuştur. 2019'dan itibaren Kazakistan'da başlayan kısmi reform girişimlerinin süreceği görülmektedir. Kazakistan Devlet Başkanı Kasım Cömert Tokayev geçen ay parlamento oturumu

açılışında milletvekillerine ve Kazakistan halkına yaptığı konuşmada hem Kazakistan'ın hem de bölgenin geleceğine yönelik çok önemli hususlara vurgu yapmıştır (Tokayev 2025). Tokayev konuşmasında;

“Dünya, tüm insanlık için kolay olmayacağı aşikâr olan yeni bir tarihi döneme giriyor. Uluslararası ilişkilerde artan gerilim ve saldırganlık nedeniyle savaş ve çatışmaların sayısı artıyor. Yeni bir dünya düzeni geliyor. Kazakistan, Avrasya kıtasının tam merkezinde yer alan, küresel topluluğun ayrılmaz bir parçasıdır. Küresel istikrarlılığa rağmen, tamamen dijitalleşme ve yapay zekâ çağına doğru kararlı bir adım attık. Su stratejik bir kaynaktır ve su olmadan hayat olmaz. Bu nedenle, bu sektör ulusal dijital dönüşümün kilit alanlarından biri haline gelmelidir. Şanghay İşbirliği Örgütü Su Sorunları Araştırma Merkezi kurulması için bir girişimde bulundum. Genel olarak, çocuklarımızın ve torunlarımızın kaderi, bugün su küresinin sorunlarını ne kadar akıllıca çözdüğümüze doğrudan bağlıdır. Çevreye karşı saygılı, dikkatli ve sorumlu bir tutum, ulusal ideolojimizin ayrılmaz bir parçası haline gelmelidir”. demiştir (Tokayev 2025).

Konuşmasında *“Başlıca görevim, bu çalkantılı ve tehlikeli dönemde Kazakistan'ın istikrarlı sosyo-ekonomik kalkınmasını ve güvenliğini sağlamaktır.”* diyen Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev'in bu tehdit algısı ve konuşmasında yer alan hedefler, ulusal hedeflerin yanı sıra bölgenin barış ve istikrarını gözeten hedefler olarak da ortaya çıkmıştır. Kazakistan birçok özelliği nedeniyle Orta Asya'nın barış ve istikrarında ve bölgenin geleceğinde en belirleyici ülke olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı tarafından açıklanan yeni vizyonda yapay zekâ çağında dijital dönüşüm devriminden, su altyapısının modernizasyonu ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine kadar çok geniş bir yaklaşımın yer alması bölgenin geleceği açısından umut vericidir.

Kazakistan'ın önüne koyduğu dijital devrim altyapılı sürdürülebilir gelişme ve kalkınma hedefleri bölgede su ve enerji iş birliği sağlanmadan gerçekleşemeyecektir. Bu nedenle bölgedeki ülkelerin başta su ve enerji olmak üzere karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin artması geçmişten günümüze gelen su kaynaklarının birlikte kullanımına yönelik sorunların çözümünü de kolaylaştıracaktır. Kazakistan'ın dijital dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri bölge ülkeleri arasındaki karşılıklı bağımlılığı ve iş birliğini arttıracaktır.

Bölgede yeni bir su-enerji iş birliği politığın gelişmesinde bölge ülkelerinin siyasal yönetimlerinde ve politikalarındaki değişimlerin ve demokrasinin gelişmesinin de etkisi olacaktır.

Kırgızistan, Özbekistan ve Kazakistan Arasında Su-Enerji Takası

Eylül 2025'te Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın su ve enerji dengesini korumak için geçici bir protokol imzalamıştır. Bölgede su ve elektrik alışverişi sürecinde istikrarı sağlamayı amaçlamakta olan bu anlaşmanın uygulamaları 2026 yılından itibaren yürürlüğe girecektir (Eurasianet 2025). Aynı şekilde Orta Asya'da Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan arasında 14 Eylül 2024'te gerçekleşen su-enerji takas anlaşması bölgede sıkışmış olan hidro-politik ilişkilerin yeniden açılmasına imkân tanıyacak gibi görünmektedir.

Yapılan anlaşmaya göre

- Kırgızistan, Toktogul Barajı Rezervuarı'ndan daha fazla su bırakması karşılığında Kazakistan ve Özbekistan'dan elektrik alacaktır,
- Kazakistan ayrıca Rusya'nın Kazakistan elektrik şebekesi üzerinden Kırgızistan'a elektrik dağıtımını kolaylaştıracak, Özbekistan ise 2026 yılından itibaren Güney Kazakistan'a elektrik sağlayacaktır,

Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın kuraklık yaşanan bölgelerde tarımsal verimliliği artırmayı amaçlayan su ve elektriği de kapsayan ayrıntılı takas düzenlemeleri tüm bölge için önemli bir adımdır.

Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın kuraklık yaşanan bölgelerde tarımsal verimliliği artırmayı amaçlayan su ve elektriği de kapsayan ayrıntılı takas düzenlemeleri tüm bölge için önemli bir adımdır. Kazak Enerji Bakanı Yerlan Akkenzhenov'a göre yapılan anlaşmalar "tüm bölgede enerji sistemleri ve su temininin istikrarı için temel oluşturacaktır" (Eurasianet 2025). Bu açıklamanın enerji ve su temininin istikrarı konusunda bölgesel bir perspektif taşıması çok önemlidir.

Orta Asya'nın birçok bölgesinde kurak koşulların mahsul gelişimini olumsuz etkilemeye ve rekolteyi azaltmaya devam ettiği görülmektedir. Orta Asya'nın artan kuraklık ve tarımsal ürün verimliliğindeki düşüş, su ve enerji takası konusundaki anlaşmanın sürükleyici

Hâlâ bir siyasal dönüşüm süreci içinde bulunan bölge ülkeleri, geçmişten gelen iş birliğine uzak anlayıştan hızla uzaklaşmalıdır. Su, enerji, gıda ve çevre bağlantısı (Nexus) üzerinden kazan kazan prensibine yönelik iş birliği yapmalıdır. Son dönemde su-enerji iş birliği yaklaşımları diğer alanlarda da geliştirilerek devam ettirilmelidir. Ülkeler arasında karşılıklı güveni arttırıcı ortak bölgesel kalkınma projeleri geliştirilmelidir.

gücü olmuştur. Orta Asya'da ülkelerin su kullanımı, enerji ve gıda üretimi arasındaki ilişki üzerinden iş birliğine yönelik yaklaşımları bölgenin toprak ve su kaynaklarının daha verimli kullanılması sonucunu doğuracaktır. Bu da bölge için çok önemli olan tarımsal verimliliğinin istikrara kavuşmasına büyük fayda sağlayacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Orta Asya'da bölge ülkeleri ve komşu ülkeler tarafından paylaşılan 18 sınıraşan nehir bulunmaktadır (Uslu, Öngel, Sözen 2011). Bu nedenle bölge ülkeleri, ulaşım, güvenlik gibi konularda olduğu gibi su kullanımı konusunda da iş birliğine zorunludur.

Bu kapalı coğrafyada su-enerji takası gibi diğer alanlarda da akılcı bir planlama ile karşılıklı bağımlılık ilişkileri geliştirilmelidir. Bu ilişkilerin gelişmesinde bölge ülkelerinin üretim alanlarında benzer üretim özellikleri taşımaları olumsuz bir faktör olarak düşünülebilir. Ancak teknolojik gelişmeler yardımı ile bölgede farklı ürün ve üretim alanları geliştirilerek iş birliği olanakları arttırılabilir. Ama bunun için de bölgesel bir liderlik gerekmektedir. Gelişmelere bakıldığında bu liderliğin Kazakistan tarafından yapılabileceği görülmektedir.

Hâlâ bir siyasal dönüşüm süreci içinde bulunan bölge ülkeleri, geçmişten gelen iş birliğine uzak anlayıştan hızla uzaklaşmalıdır. Su, enerji, gıda ve çevre bağlantısı (Nexus) üzerinden kazan-kazan prensibine yönelik iş birliği yapmalıdır. Son dönemde su-enerji iş birliği yaklaşımları diğer alanlarda da geliştirilerek devam ettirilmelidir. Ülkeler arasında karşılıklı güveni arttırıcı ortak bölgesel kalkınma projeleri geliştirilmelidir.

Bölgedeki su kaynakları, geçmişten gelen kullanım sorunları nedeniyle uzun dönem ülkeler arasındaki iş birliğini değil gerilimi beslemiştir. Bölgede gelişmekte olan su-enerji-gıda-politiğinin en öncelikli hedefi karşılıklı güveni arttırmak ve adil bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi oluşturmak olmalıdır. Çünkü su-enerji-gıda ve çevre ilişkisi üzerinden geliştirilecek iş birliği ortamı ve

kalkınmaya yönelik bölgesel projelere duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bölge; su, enerji, gıda çevre güvenliği politikaları üzerinden iş birliği için bir laboratuvar olarak ele alınmalıdır. Bu girişimlerle alınacak yol, bölgede güven artırıcı işlev görecektir ve daha esnek dış politika ve iş birliğinin önünü açacaktır.

Uzun zamandır inşaatı devam eden Kambarata 1 Barajı ve HES'inin Kazak, Özbek ve Kırgız ortak girişimi tarafından tamamlanmaya çalışılması da bölgede iş birliğine yönelik çok önemli bir adım olmuştur. Yeni başlayacak olan Kırgızistan'daki Kokomeran ve Kazarman HES projeleri bu iş birliğinin gelişmesini sağlayacaktır. Bugünlerde olduğu gibi bölgede su-enerji takası, gıda ve çevre güvenliği ilişkisi üzerinden atılacak somut adımlar gelecekte suyun bir tehdit unsuru olarak kullanılacağı bir zemine kaymasını zorlaştıracaktır.

Bölgenin uluslararası sistemle bütünleşmesi ekonomik, kültürel ve siyasal olarak gelişmesi açısından sürecin hızla ilerlediği görülmektedir. Su-enerji iş birliğinin bu süreci destekleyeceği, bu gelişmenin bölgedeki hidro-politik ilişkilere de olumlu yansıtacağı açıktır. 21. yüzyıl, suyun iklim değişikliği baskısı altında, jeopolitik bir kaynak olarak daha fazla gündeme geleceği bir yüzyıl olacaktır. Bu da bazı bölgelerde suyun güvenleştirilmesine neden olacağı gibi, su sorunlarının uygun bölgelerde gıda, enerji, çevre güvenliği politikaları bağlantılı (Nexus) şekilde ele alınması olasılığını da arttıracaktır. Ayrıca başta dünya bankası olmak üzere uluslararası yatırım ve kalkınma bankaları (EBRD, ADB, AIB, vb.) enerji-su-gıda / iklim Nexus incelemesinin yatırım planlamalarında esas alındığını görmeden kredi ya da bağış vermiyorlar. Orta Asya'da da bu konu, finansman bulabilmenin temel şartı haline gelmiştir. Yukarıda sayılan nedenlerle Orta Asya, bu iş birliği bölgelerinden birisi olma özelliğine daha yakın, hatta buna zorunlu olan bir bölgedir.

Su sorununun bir bölgesel güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmasını önlemek için öncelikle Orta Asya ülkelerinin bölgesel iş birliğine daha açık ve bölge dışından gelecek etkilere karşı daha dikkatli olmaları gerekmektedir.

Yararlanılan Yayınlar

“Central Asia Regional Risk Assessment: Responding to Water, Energy, and Food Insecurity” 2009. United Nations Development

Programme Regional Bureau for Europe and CIS New York January 2009

Djalili R. M. ve Kellner. T. 2009 , “Yeni Orta Asya Jeopolitiği” SSCB'nin bitiminden 11 Eylül sonrasına Çev. Reşat Uzmen. Bilge Kültür Sanat. Kasım 2009 İstanbul

Dukhovny,A.V,Schutter J. 2011 Water in Central Asia . Balkema 2011 London.

Eurasianet 2025 “Orta Asya'da Önemli Bir Su-Enerji Takas Anlaşması” Eurasianet - 14 Eylül 2025. <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/A-Landmark-Water-Energy-Swap-Deal-in-Central-Asia.html>

Julia Bucknall,Irina Klytchnikova,Julian Lampiotti,Mark Lundell,Monica Scatata,Mike

Thurman 2003 ” Irrigation in Central Asia “Social, Economic and Environmental

Considerations The World Bank, February 2003

OECD 2020 Overview of the use and management of water resources in Central Asia GREEN ACTION TASK FORCE A discussion document

Perez Perez, S.; Ramos-Diez, I.; Lopez Fernandez, R. 2025 TransboundaryWater–Energy–Food Nexus Management in Major Rivers of the Aral Sea Basin Through System Dynamics Modelling. Water 2025, 17, 2270. <https://doi.org/10.3390/w17152270>

Stephen Hodgson 2010“Strategic Water Resources in Central Asia in Serach of a new International legal order. EUCAM EU Central Asia Monitoring, No: 14 May 2010 CEPS Centre for European Policy Studies.

Stuart Horsman. 2001“Water in Central Asia: Regional Cooperation or Conflict? ” In *Central Asian Security: the New International Context*, edited by Roy Allison and Lena Jonson. Washington: Brookings Institution Press, 2001, p. 72.

Temizer, Murat 2025 “İhlas Holding, Kırgızistan'da iki hidroelektrik projesi için yatırım anlaşması imzaladı” 11 08 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/enerjiterminali/hidroelektrik/ihlas-holding-kirgizistanda-iki-hidroelektrik-projesi-icin-yatirim-anlasmasi-imzaladi/51046>

Tokayev 2025 “President Kassym-Jomart Tokayev's State of the Nation Address to the People of Kazakhstan “Kazakhstan in the Era of Artificial Intelligence: Current Challenges and Solutions through Digital Transformation” available at <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-to-the-people-of-kazakhstan-kazakhstan-in-the-era-of-artificial-intelligence-current-challenges-and-solutions-through-digital-transformation-1083029>

Uslu. K, Öngel. V, Sözen. İ.2011 “Aral Gölü Havzasındaki Su Kaynaklarının Orta Asya Ülkelerinin Sürdürülebilir Büyümelerine Etkisi” Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi Yıl:2011 Cilt XXX. Sayı: 1 s. 141-162

YILDIZ Dursun, 2011 a Orta Asya'nın Stratejik Suları. Truva Yayınları.2011 İstanbul

YILDIZ Dursun, 2011 b Orta Asya'nın Saatli Bombası: Su Sorunu. Truva Yayınları.2011 İstanbul.

Yıldız Dursun 2019 “ Orta Asya'da Su (Yönetimi) Sorunu'nun Kısa Analizi “Avrasya Dünyası Nisan 2029 Sayı: 4

Yoshiya Touge, Gaku Kobayashi, Temur Khujanazarov, Kenji Tanaka 2024 “Reproduction of historical water balance in the Aral Sea Basin: The physically-based framework to quantify water consumption components in endorheic lake” *Journal of Hydrology* 640 (2024) 131711

WHOSE PEACE IN UKRAINE?

The ongoing war in Ukraine has reached a point where all major interested parts are declaring readiness to deescalate, terminate hostilities and go to negotiate the post-war order. After President Zelensky, whose country's territory and population are actually an object of those negotiations, declared in Washington that he was ready to discuss 'territorial solutions', the red line was crossed and the logic of development was reversed from war-oriented to peace-oriented. But whose peace is going to be this one? Who will profit and who will lose? Whose post-war situation will be better than the pre-war one? This is the subject matter of the ongoing talks and this article is an attempt to present a synthetic panorama of all main actors' postulates.

Dr. Jakub Korejba

Non-Resident Fellow at the Center for Eurasian Studies (AVİM)

Introduction

The war in Ukraine will determinate not only Ukraine's own future. Although a local, bi-lateral conflict in itself, it is a part of much larger, systemic confrontation where several actors are present and actively acting to influence the situation in their own favour. Ukrainian war is not only about Ukraine, Russia, USA, the European Union (EU) and China also understand that this conflict will result in a change of parameters of the international system that will shape the framework for their own international activity for years, and even decades to come. By attacking Ukraine, Russia not only broke her sovereignty but also damaged a regional, continental and global order based on the acceptance of rules, on which Ukraine's existence was based. Deeply disappointed with its own territorial shape, strategic potential and political position, Moscow tried to adjust the order locally, but by doing that, it touched basic elements of a more general order. And once they are broken in relation to Ukraine, they are perceived as non-existing by the rest of Central and Eastern Europe, which forces them to revise the system of guarantees that links them with Western Europe and the USA. If the EU

and NATO do not react to the change of regional order imposed by Russia (the violation of Ukraine's buffer status existing since its independence until 2022), it is not impossible that further adjustments are done with major modifications for all the rest of states that exist between Russia and the West. If Ukraine is not any more the pivotal buffer between the two, a new 'grey zone' has to be established or there will be a direct, "cold" or "hot" confrontation. The first option is exactly what Russia is looking for (ex-USSR under its direct control and ex-Warsaw Pact as a new buffer) and exactly what NATO's Eastern Flank is trying to avoid. Western European and the USA are all somewhere in between of those two extreme points seeking the maximum of profit with the minimum of loss, through which they can draw out of the whole turbulence on the regional level in Eastern Europe. And by doing that, they turn the Ukrainian question into a continental, and – in case of the USA and China – into a global one. The approaching peace negotiations and their outcome will be a crucial phase of this international game of influence.

Russia's Position

If Russia's actual situation is to be referred to its own official position expressed in the so-called Lavrov's Ultimatum of December 15th 2021, Moscow has not reached any of the strategic aims it set for itself right before the war. Ukraine remains an independent state and a part of international reality, it's neither 'demilitarized' (unable to defend itself) nor 'denazified' (unable to govern itself). Obviously, it is not in a position to join NATO or the EU, but unlike it is presented by Russian propaganda and possibly believed in Moscow, Kiev's membership was never an actual or even imaginable question for both organizations. Paradoxically, by 'preventing' Ukraine from joining the West, Russia made it not only possible but real for millions of Ukrainians who joined EU and NATO individually. The fact that Russia is not terminating this war despite its strategic failure and a lack of any chance to achieve it in future, means that either the real aims of this war were different from those officially declared and thus the war is a process independent from reaching them, or that the declared aims match the real ones and any ceasefire or peace arrangements are perceived as temporary, until such time as Moscow is ready to play the second stage of its Ukrainian gambit. The first is true in the sense, that

The fact that Russia is not terminating this war despite its strategic failure and a lack of any chance to achieve it in future, means that either the real aims of this war were different from those officially declared and thus the war is a process independent from reaching them, or that the declared aims match the real ones and any ceasefire or peace arrangements are perceived as temporary, until such time as Moscow is ready to play the second stage of its Ukrainian gambit.

from the perspective of Vladimir Putin and a governing elite around him, keeping control on Russia is much more important than control on Ukraine. The start, the process and the end of war in Ukraine are all instruments of prolongation of the existing regime in Moscow and will be activated or deactivated according to the situation in Russia and not as a result of international order. Internal factors are decisive and external ones not. Ukrainian war was started to petrify the regime by integration people around the flag, neutralizing opposition, blocking social lifts, strengthening the state structures and gaining a new (war-time) legitimization. All that was realized with great success and as a result of war-motivated internal adjustments. Vladimir Putin has turned Russia into a country where he and the elite around him may feel perfectly well and engage in a process of organizing future transfer of power inside the elite. From their point of view, the war may continue or not, as – in the actual state – it does not affect the stability of the regime and their personal position in it. The war has already played a positive role in petrifying the regime and prolonging Putin's power so long as he is physically apt to exercise it. A 'second round' of Ukrainian war will always remain possible until the maximalist plan of restoring 'just borders' and establishing 'fair and stable' regional order is realized by the Kremlin. The ongoing negotiations with Washington demonstrate that Moscow is perfectly flexible in modifying the means. It uses to convince its partners to accept its claims to respect its exclusive zone of interests in Eastern Europe.

The 'second turn' of annihilating Ukrainian sovereignty and statehood does not necessarily have to

A 'second round' of Ukrainian war will always remain possible until the maximalist plan of restoring 'just borders' and establishing 'fair and stable' regional order is realized by the Kremlin.

be an armed one, it may be elegantly diplomatic and peaceful. But until Western partners accept Russian vision of international order in Central and Eastern Europe, the risk of a renewed war will be constantly used by Moscow to convince them that the negotiated 'compromise' peace is better than the lack of it, which will automatically mean potential conflict. This overreactive stance towards any activity perceived as a sign of foreign influence, comes from a deep psychological complex of insecurity traditionally resented by Russian rulers long before Putin came to power. As they lack strong and unambiguous internal and external legitimacy, they tend to enlarge the security margin that shall protect them 'in case of' a revolution. And an internal turmoil is believed to be inspired, sponsored and orchestrated from outside, 'exactly' as two Ukrainian revolutions had been.

Russian regime is economically, socially, culturally and technically dramatically incompetent in comparison

to the Western one and it is well-known. As a result, Putin and Russian elite function in the state of a (sometimes well justified) latent paranoia of losing control over the country as a result of external influence. To neutralize this imagined threat, the Kremlin needs to isolate Russians from that influence which means exactly what happened after the war started: expelling the opposition, incarcerating or eliminating the activists and controlling the passive rest. What Russia requires from the post-war construction of Eastern Europe is not a guaranteed control over Ukraine or any other territory, but a guarantee that none other actor, especially the Western one will be in a position to actively act and influence reality anywhere near the Russian borders. From Russian point of view, the devastated, depopulated and demoralized Ukraine is a solution better than any Ukraine apt and able to receive Western influence.

Ukraine's Position

Ukraine is not, and taking into account all currently existing factors that can be identified and analysed, will never be a safe, strong, wealthy and efficient country. It will remain a buffer state between two geopolitical blocks competitive and confrontational to each other. This means that Ukraine will for undetermined future

remain a territory under a constant threat of attack and devastation with all demographic, economic and social consequences of such a status. It will never, in the foreseeable future be a place offering optimal conditions for living, both from the perspective of European as well as Russian civilizational standards. It will be a 'space' taken and treated with all geopolitical technicity rather than a normal country where people may plan and follow their everyday life. But a buffer state is also a state. Ukraine, although reduced in size and deprived of all perspectives of civilised development, remains a part of international reality.

The fact that Russia invests so much in an attempt to conquer it and the West still keeps supporting it demonstrates the major geopolitical value of this piece of territory and this will not change in time. A role of a buffer between Russia and the West is an important role, and such a structure requires competent management that opens wide and interesting prospects, if not for Ukrainians as a nation, at least for the Ukrainian elite. For almost three decades of its independence after the collapse of the USSR, Ukraine proved that it's institutionally, economically and socially incompatible with Western values and standards. At the same time, it does not want (for understandable reasons) to be a part of Russian zone of influence. It wants to be like Europe but it can't be, it doesn't want to be like Russia but it can't escape from it. As a result of its mentally rooted institutional, legal and technical conditions, the only possible international role of Ukraine is to remain a buffer between the two and this buffer is currently under construction.

The West is not mentally ready and technically apt to defend Ukraine in its full legal territorial size but it is interested in maintaining its actual existence for a very real and long-lasting reason: as long as Ukraine exists, Russia will always have to attack it before it attacks any of the NATO or EU countries. Ukrainian political elite shall understand – and as far as president Zelensky is concerned, it probably perfectly understood – that the only option of keeping Ukraine a place where they can stay in power is maintaining its status of pro-Western, anti-Russian bumper. An imagined pro-Russian Ukraine is not only useless but potentially dangerous for the West which makes also a strategic U-turn a non-option for the Ukrainian elite. The gloomy reality is that Ukraine, socially and economically cannot become a 'second

Poland' or 'second Romania'. Any option other than an armed buffer implies a compromise with Moscow and that, in turn, means an acceptance of Russian participation in European affairs with all the Russian influence it brings, which is exactly what the West and especially the East of the West (Central Europe) wants to avoid. And Kiev has no other option than to accept the game on these rules, because without economic, material, infrastructural assistance of its immediate neighbours, Ukraine would cease to exist independently. This is the cruel impact of geographical factor that makes Ukrainian decision-making corridor as narrow as it is. If Ukraine wants to be independent from Russia, it can be only in its actual status of a buffer borderland. If it doesn't accept this status, the West will lose its interest in assisting it with all troublesome questions fighting this war will bring alone.

EU's Position

The end of the Ukrainian war confronts European Union with a strategic choice towards Russia and its place (if any) in European politics. Europe will have to choose its stance towards Moscow from three options: 1) 'business as usual' that means a return to engaging Russia into economic cooperation with an aim of selective convergence; 2) escalating confrontation that means arming Ukraine and a general increase of its activity in all other post-Soviet states with an aim of Russia's isolation and degradation; 3) negotiated coexistence, which means establishing boundaries and buffer zones between two blocks with a modest aim of avoiding an escalated armed confrontation. In all three variants, relations with Ukraine are not an independent track of European policy, they remain a function of EU's relations with Russia. That's why, a return to the pre-war situation, that is a kind of normality is not very likely: although many European countries would like to reset relations

European nations and political elites are mentally not ready to change their approach to their own security or to be ready to fight a war to defend it and to risk any piece of their short-term material comfort to secure their values in long term.

with Russia, politically ‘forgetting’ everything that happened after February 2022, accepting the ‘realities on the ground’ and returning to constructive cooperation, it will hardly happen, precisely because Moscow, for its internal reasons, does not really want it. And, even if theoretically, one day Russia wants it, the Eastern half of the EU and NATO will oppose the new deal and try to derail it once it’s concluded.

The proactive raise of confrontation with an aim of making Russia durably unable to pose a realistic threat to EU member states remains very unlikely for subjective reasons, psychological in character that deserve a separate analysis. European nations and political elites are mentally not ready to change their approach to their own security or to be ready to fight a war to defend it and to risk any piece of their short-term material comfort to secure their values in long term. That’s why, the most probable variant of development of EU’s relations with Russia is a movement (a turbulent, not a linear one) towards a negotiated coexistence under a form of Cold War style political and strategic arrangements with provisional, temporary solutions in ‘difficult places’ such as Ukraine.

The wartime evolution of EU’s central institutions and its most influential member states demonstrate what European mainstream is and what it will most probably be: to instrumentally use the general sense of insecurity caused by Russia to reform the EU in the direction of higher centralization in the name of defending it from external dangers. Whether this process will result in a real increase of defensive potential vis-à-vis Russia is an open question, while it’s already clear that more competences of European Commission and other central instances will inevitably lead to a major transfer of competences

The USA, under both Republican and Democratic administrations, seem to believe that they are in a position to create a situation that will fundamentally revise Russia’s strategic calculation and convince Kremlin (by fear or by greed) to detach itself from the anti-American block constructed by China and to play a role that China itself played towards the USSR starting from middle 1970’s.

from nation-states to Brussels. The deal proposed by EU’s leading states to its junior partners on the Eastern Flank is the following: security in exchange for sovereignty and this trade off demands keeping Russian threat direct, actual and real. European identities, especially those freshly regained after the collapse of the Soviet dominator, turned too strong to dissipate in the institutional framework designed for nations with a different type of mindset, ambitions and problems. Seen from the perspective of European institutions, Russian threat is an almost ideal instrument of gaining more power in shorter time at a cost significantly lower than in the ‘normal’ times.

After a period of strategic hesitation, European bureaucracy and its social base among the member-states countries elites, adopted the ‘defence of Europe against Russia’ rhetorics as a new motivating idea of deepening the integration. At the same time, ‘more Europe’ automatically means ‘smaller Europe’: political consolidation means no enlargement, with all the consequences for countries like Türkiye, Serbia and last but not least, Ukraine. No friendship with Russia does not automatically mean Ukrainian membership in the EU, on the contrary, it quite obviously means the opposite. If Europe deepens integration by means of centralization that implies a major transfer of sovereignty from its nation-states to Brussels, a complicated, painful and lasting process. If it’s to be realized under an ideological motivation of defending Europe against Russia, the threat (that is to say the relations with Moscow) must be kept under constant control not to degenerate into a real kinetic conflict where real (modest to say the least) defence capacities of Europe would be tested with quite foreseeable results. Ideologically different Europe and Russia need each other as enemies for the same political aim: to change its internal structure under the pressure of external circumstances. To gain more power to fight a real war would imply risks of potentially destructive results.

USA’s Position

The stake of the Ukrainian war for the USA is to use a regional case as an instrument of adapting its global position before an expected confrontation with China over the international leadership. The political aim is to perform a ‘reversed Kissinger’ manoeuvre, that

is to say to tear off Russia from China and to secure Moscow's neutrality if not alliance in its approaching clash with Beijing. The USA, under both Republican and Democratic administrations, seem to believe that they are in a position to create a situation that will fundamentally revise Russia's strategic calculation and convince Kremlin (by fear or by greed) to detach itself from the anti-American block constructed by China and to play a role that China itself played towards the USSR starting from middle 1970's. Whether this belief is realistic or not is a good analytical question in itself, but its importance in the Ukrainian context is indisputably crucial as it sets the framework for American conduct vis-à-vis this war and its outcome. From Washington's perspective, the war in Ukraine is a demonstration of what may happen to Moscow here and in many other places if it doesn't comply with American strategic requirements concerning Russia's stance towards China.

The future shape of Ukraine is much more important for Russia than it did for the USA: Washington has no direct political, economic, strategic or ideological interest in whatever happens in Ukraine while Moscow has a lot to gain and to lose in all those senses. Risking almost nothing, the USA may pose a threat to Russia of a scale and consequences able to fundamentally change its place in the international system: while the rest of the

world will engage into a digital revolution, the conquest of the space and the adoption of new technologies, Russian economy will continue to make tanks in which its young generation will continue to die in a useless and incomprehensible war. This will be the price for not conforming to American requirements in its 'great game' with China. The major strategic importance of Ukraine for Russia, both from the point of view of its international position and internal stability makes it almost banally easy for the USA to manipulate Russia by use of the Ukrainian instrument. From the Washington's point of view, the importance of exact outcome of this war is insignificant: in any case, Ukraine will remain a perfectly utile, cheap and available tool of shaping Russia's position in international affairs, including places and matters really important for America. This will be actual until even a piece of Ukraine continues to exist as a formally independent state, and even in a very improbable case of total Russian occupation, it will present a perfect area to launch partisan-led hybrid operations that will engage Moscow's forces and effectively paralyse it from within. The mirroring side of this strategy is more than once suggested and demonstrated by Donald Trump America's readiness to trade Ukraine to Putin in case he is ready to reverse the alliances. The surprising efficiency of this position is due to Putin's belief that once things are arranged with Washington, everyone else will follow and

When Ukraine exists, all other neighbours keep strategic depth and time to prepare themselves for the confrontation. In the world where a war may start in any moment in many places, the existence of a neighbour like Ukraine is a considerable asset.

everything will organize itself according to the framework elaborated by Russia and the USA. The weak and risky side of it, is that America is politically, strategically and economically not what it was in the previous turning points of the international system and its arrangements with Moscow may quite easily be contested by forces, it cannot control or neutralize. Yes, Europe or China are not strong enough to enforce their own ideas but still in a position to prevent realization of American or Russian and even Russo-American conceptions.

The Ukrainian war and its outcome demonstrate both tremendous ambitions of the failing unilateral hegemon and the limits of its power resulting in a stunning cognitive dissonance clearly resented by all capitals but Washington. The USA remains believing that its unique position of a single global ultimate decision-maker is to be maintained and the new world order, although modified, will still keep the unprecedented disproportion of influence between America and the rest. Whether America is unable or unwilling to project its power into Ukraine and maintain its status of a superpower in the middle of Europe is less important than the fact itself: it is not and this only motivates anti-American forces all over the world to profit from the decline of the former hegemon and take control over places and spheres where America is no longer able to extend or even maintain its exclusive control.

Conclusion

The war in Ukraine started by Vladimir Putin to gain fresh legitimacy and prolongate his rule over Russia developed into a systemic conflict that is changing structure and dynamics of international relations on regional, continental and local level. Not only Russia's place in international relations but also European Union's internal structure, American position vis-à-vis China

and the starting positions of their rivalry over global leadership are involved. The ongoing negotiation process is less important in its direct meaning – that is in the exact shape of post-war Ukraine but more in the indirect one that demonstrates the power ratio between major involved forces (who can do what to whom, and who can offer what to whom). The post-war status of Ukraine as a buffer divided into three zones (Russian, Western and no-man's land in between) excluded from any formats of integration is already decided and seemingly, it was not the most important issue that Russia, the EU, USA and China were deciding when discussing the Ukrainian question.

The relations between the four of them are still in the making and several options remain on the table. What is already clear, is that the war in Ukraine symbolically terminated the romantic, Fukuyamian period of international relations where 'history ended' and major forces were solving problems without confrontations on the basis of a commonly shared consensus of non-reversible globalization that was making great powers closer to each other in the irreversible logic of cooperation, synchronization and convergence. After three decades of illusions, mistakes and ideological abuses, international relations return to what it always was in the history of humanity that is competition of states and its blocks over resources including old fashioned territorial wars.

The collapse of an idealistic vision of a major improvement of human nature after the fiasco of totalitarian projects that results in more peaceful comportment of the states brings the world back to the reality where war remains one of the common, 'natural' states of human activity and relations between nations. This raises the price of the peace but also its value. In the world where war was once again normalized, peace becomes a value in itself and every nation and individual not affected by war may consider itself lucky. From the axiological perspective, countries that avoided being invaded by Russia, especially those who share the border may feel deep and sincere relief and gratitude to Ukraine that this time it took Russian invasion on itself. When Ukraine exists, all other neighbours keep strategic depth and time to prepare themselves for the confrontation. In the world where a war may start in any moment in many places, the existence of a neighbour like Ukraine is a considerable asset.

2018'DEN GÜNÜMÜZE BAŞBAKAN PAŞINYAN VE VAATLERİ

Ermenistan'ın dönem dönem yaşanan iç siyasi karmaşıklıkları, dış politikasını belirleyen temel etkenlerden biri olagelmıştır. Siyasi figürlerin yaşadığı değişimler, tutucu, geleneksel olanlar ve yenilikçiler, değişimciler arasında süren çatışmalar ve Ermenistan için manevi bir kamuoyu desteğini temsil eden kilise karmaşıklıklarının ana aktörlerini oluşturmaktadır. Günümüzde Paşinyan iktidarının uluslararası sahada dengeli ve dengeli bir role bürünmesi ve Azerbaycan ile ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmeler, mevcut iktidarın vatandaşların desteği açısından konumunun sorgulanmasına sebep olmuştur.

Selenay Erva Yalçın

Analist, Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)

2018'de Paşinyan "Kadife Devrim" ile iktidara geldiğinde, günümüzden oldukça farklı bir siyasi görünüm mevcuttur. Ermenistan, Sovyet döneminden itibaren sürdürdüğü Sevk ve İskân Kanunu hakkındaki saldırgan tavrını korumaktadır. Bu sebeple çoğunluğun görüşünü temsil eden Paşinyan da benzer bir tutum içinde iktidara gelmiştir. Mecliste yaptığı konuşmada başbakanlık dönemi ile ilgili vaatlerini sıralayan Paşinyan; Karabağ'dan "Artsakh" olarak bahsetmiş, Karabağ ve diasporanın Ermenistan'ın ayrılmaz parçaları olduğunu ifade etmiştir. Sözde "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti"nin uluslararası alanda tanınması gerektiğinden de bahseden Paşinyan sözde cumhuriyeti Ermenilerin anavatanı olarak nitelendirmiştir. Paşinyan ayrıca konuşmasında "Karabağ sorunu" nun çözümü için barışçıl bir politikayı esas alacaklarını duyurmuştur ve bu hususta Azerbaycan Cumhurbaşkanı ile müzakere etmeye hazır olduğunu da, aynı konuşmasının önceki kısımları ile çelişen şekilde, belirtmiştir.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne üyelik konusunda mevzu bahis konuşmasında oldukça kararlı bir tutum sergileyen Paşinyan, üyeliğin devam edeceğini vurgulamıştır. Rusya ile ilişkilere de değinen Paşinyan, Ermenistan'ın savunma ve güvenlik açısından en büyük müttefikinin Rusya olduğunu ve barışçıl ilişkilerin devam edeceğini ifade etmiştir.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne üyelik konusunda mevzubahis konuşmasında oldukça kararlı bir tutum sergileyen Paşinyan, üyeliğin devam edeceğini vurgulamıştır. Rusya ile ilişkilere de değinen Paşinyan, Ermenistan'ın savunma ve güvenlik açısından en büyük müttefikinin Rusya olduğunu ve barışçıl ilişkilerin devam edeceğini ifade etmiştir.

AB ve Avrupa ile ilişkilerin geliştirileceğini belirten Paşinyan, meclis konuşmasında AB'ye üyeliğe dair herhangi bir istek ya da talep ifade etmemiştir. İran ve Gürcistan ile (2018 yılı için) hâlihazırda ilerletilmeye çalışılan ilişkilerini ticari ve politik açıdan yeterli faydayı sağlamadığından bahisle Çin ve Hindistan ile de ikili ilişkilerin geliştirileceği de konuşmada ayrıca belirtilen hususlardandır. Paşinyan, ABD ile dostluk temelinde yürütülen ilişkilerin devamını, ticari ilişkilerin de kurulmasını temenni etmiştir.

2018'de Ermenistan'daki siyasi hava günümüzden çok farklıdır. Bunun önemli bir göstergesi de Paşinyan'ın

iktidara gelmesini müteakiben yaptığı konuşmada Sevk ve İskân Kanunu'nu "1915 soykırımı" olarak nitelendirmesi, sözde "soykırım"ın uluslararası alanda tanınması için çalışmaya devam edileceğini ifade etmiş olmasıdır.

Günümüzde ise Paşinyan'ın başbakanlık görevine başladığından çok daha farklı bir çizginin sürdürüldüğünü görmek mümkündür. Paşinyan'ın göreve geldiğinde gerçekleştirmeyi vaat ettiği unsurları ele almakta ve bu yolla hem Ermenistan'da hem de bölgede yaşanan değişikliklere panoramik bir bakış açısı sunmakta fayda vardır.

Ermenistan'ın Dış Politikası ve Diğer Devletlerle İlişkileri

Rusya

2018'de Paşinyan iktidara geldiği dönemde Rusya ile Ermenistan'ın ilişkileri Rusya açısından optimal durumda idi. Ermenistan'ın sınırlarını ve Erivan Havalimanı'nı Rus askerleri korumaktaydı. Ülkede bulunan askeri üsler (bir kara ve bir hava olmak üzere) bazı kesimleri rahatsız etse de genel itibarıyla Rusya'ya hem hükümet politikası hem de kamuoyu açısından güven duyulmaktaydı.

SSCB'nin dağılması ve müteakiben Ermenistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonraki dönemde, diğer eski SSCB bünyesindeki devletlerde olduğu gibi, Rus müdahalesi tam bağımsızlık açısından endişe doğuran bir unsur olmaya devam etti. Fakat ekonomik olarak Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemde ve sonrasında parlak bir durum sergilemeyen Ermenistan, askeri açıdan olduğu gibi ekonomik açıdan da Rusya'ya bir bağımlılık göstermekteydi. Bu bağımlılık, Ermenistan'ın dış politikada da Rusya'nın ekseninde kalmasına sebep olmaktaydı. Öyle ki, Rusya'nın katılmadığı uluslararası toplantılara zaman zaman açıklanamayan sebeplerle Ermenistan da katılım göstermiyordu.

Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemde de Rusya'ya bağımlılık nedeniyle AB ve Avrupa ile ilişkilerin geliştirileceğine yönelik vaat, yakın bir zamana kadar tam üyelik başvurusu seviyesine ulaşamamıştı. Uluslararası kuruluşlar ve diğer devletler ile ilişkilerini iktidarının başlarında temkinli yürütmeye özen gösteren Paşinyan, günümüzde temkinli tavrını bir kenara bırakıp daha aktif ve "çok vektörlü" olarak adlandırılan bir dış politika anlayışını benimsemiş durumdadır.

Paşinyan iktidarının başlarında Rusya Dışişleri Bakanı olan ve günümüzde de görevini devam ettiren Lavrov, Güney Kafkasya'ya olan ilgisini ve Ermenistan'ın

Rusya'nın stratejik müttefiki olduğunu çeşitli beyanlarında vurgulamıştır. Devlet başkanı Putin'in de benzer çizgide söylemlerine rastlamak mümkündür. İki taraf için de gayet olumlu çıktılar verdiği düşünülen bu ittifak, Ermenistan'ın o dönemde içinde bulunduğu ve günümüzde dahi etkisini yitirmemiş ekonomik çıkmaz sebebiyle doğal gaz fiyatları vb. konularda zaman zaman güç asimetrisinden doğan gabin hallerine de yol açmaktadır.

Dönem dönem gözlemlenen olumsuz durumlar bir kenara bırakıldığında Rusya ve Ermenistan'ın yüksek düzeyde müttefiklik ilişkilerinin devam ettiğini ve iki tarafın da yetkililerinin bu yönde açıklamalarını basından eksik etmediği bilinmektedir. Hatta Rus yetkililerin açıklamalarına göre Paşinyan döneminde ikili ilişkiler daha da derinleşmiştir.

Takvimler 2020 yılını gösterdiğinde Rusya ve Ermenistan'ın ilgi çekici bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Karabağ hususunda Ermeni yetkilileri zor durumda bırakacak açıklamalara yer veren Rusya, daha sonra Ermenistan'ın bu husustaki reddi ile karşılaşmıştır. Aynı yıl taraf devletlerin ilişkilerinin zedelendiğine dair iddialar basında yer almıştır. Ermenistan tarafı çeşitli düzeylerde yetkilileri ile bu iddiaları reddetmiş ve Rusya ile uzun zamandır devam eden ve gücünü tarihten alan bir ittifak ilişkileri olduğunu ifade etmiştir.

Azerbaycan ile yapılan Karabağ Savaşı sonrasında Ermenistan ağır bir yenilgiye uğramıştır. Bu yenilginin büyük müttefik Rusya bakımından da birtakım önemli çıktıları olmuştur. Savaştan mağlup ayrılan Paşinyan hükümeti yenilgiden Rusya'yı sorumlu tutmuş; buna rağmen savaş sonrası ihtiyaç duyulan bayındırlık hizmetlerinin temini için Rusya ile görüşme sağlanmıştır. Savaşın sona ermesi ile yapılan ateşkes antlaşmasında da bilindiği üzere Zengezur Koridoru'nun güvenliği ve işletimi taraflarca Rusya'ya bırakılmıştır.

2. Karabağ Savaşı sonrası Ermenistan'ın uğradığı yenilgi, Azerbaycan ile yapılan ateşkes antlaşması, Karabağ'ın işgalden kurtarılması ve taraf devletler arasında başlayan barış süreci Rusya'nın bölge devletleri üzerindeki etkisinin giderek azalmasına yol açmıştır. Paşinyan'ın iktidarının başındaki agresif tutumu yerini göreve geldiği devrim gibi barışçıl bir görüntüye bırakmış, bu barışçıl görüntü sayesinde dünyanın geri kalanı ile adaptasyonunu tam bağımsız bir devlet olarak tamamlayabilme arzusu baş göstermiştir. SSCB'nin

otoriter rejiminin Rusya tarafından devam ettirildiği, yani SSCB'nin gölgesinin her zaman hissedildiği, Sovyetlere ait askeri üssün yalnızca devlet ismi ve rejimi bakımından aidiyet değiştirmesi suretiyle aynı düzenin devam ettiği hissiyatı Ermenistan'ın hem politik hem askeri hem de ekonomik zincirlerini hatırlatan bir yük haline gelmiştir. Zincirlerinden kurtulmak isteyen Ermenistan, barış süreci temel dış politika unsurlarından biri haline geldiğinden beri çıkışı Batı, Azerbaycan ve Türkiye ile entegrasyonda aramaktadır. Ne var ki bu entegrasyon ve açılım politikası zaman zaman ayrıldığı kollar bakımından çelişmekte, deyim yerindeyse Paşinyan bir tarafı toplarken öteki tarafı dağıtır nitelikte söylemlere yer vermektedir.

Ateşkes antlaşmasını müteakiben ve sağlanan geçici barış ortamının kalıcı hale getirilmesini sağlayabilmek adına taraflar bir "barış antlaşması"nın imzalanması için müzakerelere başlamıştır. Bu antlaşmanın en sadık destekleyicilerinden biri olarak görünen Rusya, sürece olan aşırı müdahil tavrını Ermenistan'ın da destek ve talebiyle uzun süre devam ettirmiştir. Sonradan anlaşılacağı üzere bu müdahale tarafların uzlaşmasını büyük ölçüde engellemiş ve bölgenin refah ve istikrar ortamına kavuşmasının günümüzde dahi nihayete ermemesine, ertelenmesine sebep olmuştur.

Rusya ile sağlanan bu sükünet ortamını takiben; Ukrayna ile devam eden savaş ve Batı'nın Rusya ile bağlarının günden güne gerginleşmesi sonrası Ermenistan'ı dış politikadaki müttefik tercihlerini yeniden değerlendirmeye yönlendirmiştir. Paşinyan, 2019'da gerçekleştirilen bir toplantıda iktidara geldiğinden beri Ermenistan'ın dış politikasında esaslı değişiklikler, U dönüşleri yapılmayacağını belirtse de Rusya ile ikili ilişkilerdeki bu zedelenme, daha büyük çatışmaların habercisi olmuştur. Karabağ Savaşı'nda ve sonrasında Ermenistan'ın yalnız kaldığı iddiasından bahisle Paşinyan Rusya'yı suçlayan açıklamalarda bulunmuştur.

Rusya'nın Ermenistan'ı savaşta yalnız bıraktığı iddiasından kaynaklanan gerilim bir süre daha devam etmiş, Putin için Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) tarafından çıkarılan tutuklama kararını müteakip Ermenistan UCM'ye üye olma kararı almış ve bu durum Rusya tarafından "düşmanca" algılanmıştır. Askeri mağlubiyetin yanında politik olarak da zarar gören Paşinyan, Rusya'dan tam olarak uzaklaşmayıp aynı anda Batı'ya yaklaşma stratejisinin Ermenistan'ı ekonomik, askeri ve siyasi darboğazından çıkaracak dış politika tarzı olduğunu düşünmüş olacak ki, daha sonra bu stratejiyi "çok vektörlü dış politika" olarak adlandırmak suretiyle resmileştirmiştir.

Mevzubahis dış politika stratejisinin önemli bir ayağı olan AB'ye üyelik için resmi prosedürün ivedilikle işletilmesi, Rusya'nın aynı anda hem AB'ye hem de AEB'ye üye olunamayacağına dair uyarılarına rağmen Ermenistan'ın sürece hız kesmeden devam etmesi ve nihayet Paşinyan'ın iki kuruluştan birini seçeceklerine dair açıklaması Rusya ile ilişkiler adına ipuçları sunmaktadır. Hâlâ ekonomik olarak Rusya'ya büyük bağımlılık gösteren Ermenistan, Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemden farklı bir dış politika anlayışının yansımalarını taşımaktadır. Azerbaycan ile barış antlaşması sürecinin gösterdiği gelişim, sürecin son zamanlarında her iki tarafın da artık Rusya'nın müdahalelerine kapalı olduklarını defaatle belirtmesi ve antlaşmanın Washington'da paraflanması müteakiben Trump'ın taraflarca Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesi gibi gelişmeler; günümüzde Rusya ve Ermenistan'ın 2018'den çok daha farklı bir diplomatik ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Söylenebilir ki, Paşinyan'ın iktidara geldiği gün Meclis'te yaptığı konuşmada vurguladığı iki unsur: Rusya ile ilişkilerin “geleneksel” haliyle devam edeceğine ve dış politikada U dönüşleri yapılmayacağına dair vaatleri zamanla çürümüş, günümüzde de görüldüğü üzere geçersiz hale gelmiştir.

AB ve Avrupa

Avrupa ülkeleri ve Ermenistan'ın ikili ilişkileri, başta Fransa olmak üzere, sözde soykırım iddiaları temelinde şekillenmektedir. Öyle ki, Paşinyan'ın “soykırım” iddialarını sorgular nitelikteki söylemleri dahi Avrupa ülkelerinin bu husustaki agresif tavrını durdurmamış, aksi yönde beyanlara rastlamak mümkün olmuştur. Ermenistan için Avrupa Birliği'nin ise yekûn olarak temel önemi, ekonomik bir potansiyel destek noktası olmasıdır. Daha önce de belirtildiği üzere Rusya'nın ekonomik tahakkümünde olan Ermenistan, Rusya ile ilişkilerin bozulması durumunda telafisi mümkün olmayan ekonomik hasarlar ile muhatap olma tehlikesi altında olduğundan, bir süre sonra alternatif müttetik arayışına girmek durumunda kalmıştır. Bu alternatif için de Ermenistan açısından en makul seçeneğin AB olduğu değerlendirilmesi bir süredir siyasi yönü belirleyen önemli bir unsur durumundadır.

Bazı devletler, özellikle Fransa ve İsviçre, Azerbaycan-Ermenistan arasında müzakereler yoluyla halledilen meseleleri devamlı olarak irdelemek ve gündeme

Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemde de Rusya'ya bağımlılık nedeniyle AB ve Avrupa ile ilişkilerin geliştirileceğine yönelik vaat, yakın bir zamana kadar tam üyelik başvurusu seviyesine ulaşamamıştı. Uluslararası kuruluşlar ve diğer devletler ile ilişkilerini iktidarının başlarında temkinli yürütmeye özen gösteren Paşinyan, günümüzde temkinli tavrını bir kenara bırakıp daha aktif ve “çok vektörlü” olarak adlandırılan bir dış politika anlayışını benimsemiş durumdadır.

getirmek suretiyle barışa karşı bir duruş benimsediklerini göstermiştir. Süreç ilerlerken Paşinyan'ın bu sahte gündemlere yanıt vermediği, tepkisiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, Paşinyan'ın benimsediği “çok vektörlü” dış politika hedefinin bir yansımasıdır. Batı'nın barış karşıtı tutumunu engelleyici ya da kınayıcı bir açıklama yapmaktan kaçınan Paşinyan, aynı zamanda destekleyen bir tavra da bürünmemiştir. Her ne kadar söz konusu sessizlik menfi ya da müspet bir anlama gelmiyor gibi görünse de Paşinyan görmezden geldiği bu karşıt duruşa rağmen Avrupalı devletler ile ikili ilişkilerini mutad halin üstünde geliştirme konusundaki kararlılığını da sürdürmeye devam etmiştir.

2018'den itibaren değişen önemli bir diğer unsur da Ermenistan ve AB ilişkileridir. Paşinyan'ın iktidara geldiğinde sıraladığı vaatlerin içinde AB ile ilişkilerin geliştirilmesi yer alsada günümüzde tam üyelik başvurusuna dair resmi prosedürün ilerliyor olması, Paşinyan'ın vaaadinin ötesindedir. Rusya ile ilişkilerin normal seyrinde ilerlediği 2018'den bu yana dış politikada yaşanan değişiklikler, Ermenistan'ın AB'ye olan bakış açısını da esaslı şekilde değiştirmiştir. Görüldüğü üzere iktidara geldiği dönemde AB'ye üyeliği dillendirmeyecek kadar imkân dışı bulan Paşinyan, artık “çok vektörlü” dış politika anlayışının bir çıktısı olarak diplomatik ağını oldukça geniş bir düzleme taşımış durumdadır. Bu genişlik hali ise dış politikada dengeyi bulmak açısından Paşinyan için zorlayıcı bir dönemin başlangıcı olmuş gibi görünmektedir.

AB'ye üyelik hususunda Paşinyan'ı en çok sıkıştıran durum, Rusya'nın sürece karşıtlığı ve Ermenistan'ın

hâlihazırda AEB'ye üye ülke konumunda bulunmasıdır. AB'ye üyeliğin resmi makamlarca dillendirilmeye başlaması ve müteakiben hızlı bir şekilde yasal prosedürün de işletilmesi Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Rus yetkililer defaatle aynı anda hem AEB'ye hem de AB'ye üyeliğin mümkün olamayacağını, Ermenistan'ın günümüzde AEB'ye üye olduğunu, bu sebeple AB'ye üye olmasının imkânsız olduğunu ve AB üyeliğinin gündeme getirilmesinin dahi Rusya-Ermenistan ilişkileri açısından hatalı olduğunu ifade eden açıklamalarda bulunmuşlardır. Paşinyan'ın 2018'de iktidara geldiğinde yaptığı konuşmada AEB'ye üyeliğin devam edeceğine ve hatta üyeliğin daha da aktif ve etkin bir hale evrileceğine dair sunduğu vaat, konuya dair son açıklamasında iki örgütten birinin önünde sonunda seçileceğini belirtmesi ile kadük kalmıştır.

ABD

ABD'nin Ermenistan ile yakınlığı, diğer Batılı devletlerde olduğu gibi diasporanın öncülüğünü yaptığı sözde "soykırım" iddialarına dayanmaktadır. Hatta gariptir ki ABD ve Ermenistan'ın ikili ilişkilerinin yorumlanması açısından önemli verilerden biri de ABD Başkanlarının 24 Nisan'da yaptıkları açıklamalardır. Biden'ın başkanlık döneminin sona ermesi ve Trump'ın ikinci kez seçilmesi ile birlikte dengeler değişmiştir. Görüldüğü üzere artık ABD, Azerbaycan ve Ermenistan arasında bir taraf seçip ona destek olan ülke konumundan çıkmayı ve arabuluculuk görevi üstlenmeyi hedeflemektedir. Bu hedefin en büyük çıktısı da Washington'da 8 Ağustos'ta barış antlaşmasının paraflanmasıdır.

Rusya-Ukrayna, Filistin-İsrail ve ötekiler ile birçok açıdan farklılık taşısa da arabuluculuk için elverişli görülen Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlıkları; Trump'ın ikinci başkanlık dönemi için kendine atfettiği "uzlaşmacı" sıfatının pratiği haline gelmiştir. ABD'de büyük nüfuz ve sermaye sahibi olan Ermeni diasporasının tepkileri dahi bu uzlaşmacı rolünün kamuoyuna sunulmasına engel olamamıştır.

Rusya-Ukrayna, Filistin-İsrail ve ötekiler ile birçok açıdan farklılık taşısa da arabuluculuk için elverişli görülen Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlıkları; Trump'ın ikinci başkanlık dönemi için kendine atfettiği "uzlaşmacı" sıfatının pratiği haline gelmiştir. ABD'de büyük nüfuz ve sermaye sahibi olan Ermeni diasporasının tepkileri dahi bu uzlaşmacı rolünün kamuoyuna sunulmasına engel olamamıştır. Paşinyan hükümetinin içinde bulunduğu ılımlı ve çelişkiler barındırsa da genel itibarıyla barışçıl olarak adlandırılabilir bu tavır, ABD ile ilişkilerinin bu uzlaşmacılık rolünden dolayı bozulmasına engel olmuş gibi görünmektedir. Yani ABD, açıkça Ermenistan yanlısı duruşunu ortaya kaydırmış, fakat bu kayış Ermenistan ile ilişkilerde olumsuz bir değişiklik yaratmamıştır.

Ermenistan açısından bir değerlendirme yapıldığında ise ulaşılan sonuç, çok vektörlü dış politika anlayışı ile örtüşür görünmektedir. Müzakereler sonucu nihayet Trump Uluslararası Barış ve Refah Yolu (TRIPP) olarak da adlandırılan Zengezur Koridoru'nun Rusya kontrolünde açılması engellenmiş, Ermenistan ABD ile ticaret de dâhil olmak üzere birtakım konularda anlaşma sağlamış, barış sürecinin sona ermesi bir adım daha yaklaştığı için Türkiye ile sınırların açılması da ihtimal dâhiline girmiştir. Bu durum, Ermenistan'ın ekonomik olarak Rus tahakkümünden kurtulması için bir umut ışığı yaratmıştır. Ekonomik tahakküm sonlanmadan Rusya'nın Ermenistan'ın iç ve dış işlerine müdahalesinin de son bulması öngörülemez. Bu sebeple denilebilir ki, çok vektörlü olarak da adlandırılan ve SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan devletlerde benzer sebeplerle hem Rusya'yı hem de Batı'yı yakın tutma stratejisi öngören bu dış politika anlayışı Ermenistan için son zamanlarda olumlu vechesini göstermiştir.

Hindistan

Ermenistan'ın 2018 sonrasında ikili ilişkilerini ilerlettiği bir diğer ülke Hindistan'dır. İkinci Karabağ Savaşı bittikten ve barış sürecine resmi olarak girildikten sonra dikkat çeken savunma harcamaları yapan Ermenistan'ın, bu yöndeki ithalatının en büyük paydaşı Hindistan'dır. Hindistan ile gelişen ilişkiler yalnızca savunma sanayii ithalatına yönelik değildir, taraflar ayrıca süreç içinde birçok stratejik iş birliği antlaşmasına da imza atmışlardır. Ermenistan'ın aşırı savunma harcamaları barış süreci açısından Azerbaycan'ın güvenini zedeleyen başat unsurlardan biridir. Bilindiği üzere, yaşanan

Her ne kadar Paşinyan tarafından soykırım anlatısı sorgulansa da 'soykırım' iddialarının Ermenistan vatandaşları ve diaspora için gayet önemli olduğu ve neredeyse Ermenileri bir arada tutma görevi üstlendiği göz ardı edilemez. Bu durumda yapılması gereken şey Paşinyan'ın verdiği demeçlerle iddiaları sorgulamasından öte toplumsal bir değişim ve dönüşümdür.

bütün olumsuzluklardan kaynaklı olarak taraflar süreç içinde birbirlerine güvenmekte oldukça zorlanmış, bu sebeple devamlı birbiri ile çelişen açıklamalar yapılmıştır. Ermenistan yetkililerinin savunma harcamalarına dair yaptıkları açıklamalar güven ilişkisi açısından tatmin edicilikten uzak görünmektedir.

Denilebilir ki, Paşinyan'ın 2018 vaatlerinden pek azı günümüzde gerçekleşmiştir, bunlardan biri de Hindistan ile ilişkilerin geliştirilmesidir. Gerçekleşen az vaatten birinin savaş sonrası ve barış süreci içinde aşırı savunma harcamasına dayanması da Paşinyan iktidarı açısından dikkat çekici bir durumdur.

Sevk ve İskân Kanunu

Paşinyan iktidara geldiğinde yaptığı konuşmada "1915 Olayları"ndan bahsetmiş, olayların "soykırım" olarak tanınması için dünya genelinde çalışmaya devam edeceğini açıklamıştır. Sevk ve İskân Kanunu'nun asılsız olarak "soykırım" niteliğinde tanıtılmaya çalışılmasının temeli Paşinyan'ın meclis konuşması değildir. Ermenistan SSC döneminde, 23 Ağustos 1990'da vücut bulan Ermenistan Bağımsızlık Bildirgesi'nin 11. maddesinde de aynı temenni bir milletin varlık ve terakki sebebi olarak hukuk gücüyle kayıt altına alınmıştır. Daha sonra 5 Temmuz 1995 tarihli Ermenistan Anayasası da giriş kısmında Bildirge'nin kutsallığını ve önemini

duygusallığı hukukiliği ile çelişecek denli yoğun olan bir paragraf ile vurgulamıştır. Yani Ermenistan devletinin hukuki temelleri, asılsız iddiaların tanınmasını sağlamayı kendine amaç edinmiş birtakım belgelerle inşa edilmiştir. İktidara geldiğinde bu düşünce sistemini destekleyen Paşinyan, vaatlerini sıraladığı konuşmasında da tavrını korumuş ve politik çizgisini belirlemiştir.

2018'den bu yana uzun bir zaman bu konudaki duruşunu değiştirmeyen Paşinyan; Azerbaycan ile barış sürecinin ilerlemesi, Rusya ile ilişkilerde kopuş sürecinin başlaması, Batı ile yakınlaşma arayışları ile birlikte yumuşak bir geçiş sinyallerini veren açıklamalarda bulunmaya başlamıştır. "Soykırım"ın gerçek Ermenistan ideali ile alakasız olduğunu, SSCB'nin Ermenileri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiğini ve gerçeklikten kopardığını ifade etmiştir. Artık bu "soykırım" anlatısının sorgulanması gerektiğini belirten Paşinyan,

2018 vaatlerinin gerçekleştirilmemesinin Ermenistan'ın uluslararası konumu kadar vatandaşlar nezdindeki konumunun da iyileşmesi beklenebilir. Nihayetinde, bazen siyasetçiler yaptıkları ile değil yapmadıkları ile desteklenirler. Paşinyan için de yazıya bahis olmuş vaatlerin gerçekleşmemesi, hayalini kurduğu "Gerçek Ermenistan"a giden yolun önemli bir yapı taşıdır.

bu açıklamalarını müteakiben inkarcılıkla suçlanmış, muhalefet ve diaspora tarafından hain ilan edilmiştir.

Paşinyan'ın mevcut sınırlar dâhilinde Ermenistan'ın gelişim ve refahını öncelemeyi ve bunun haricinde kalan her türlü tarihi hırsı bir kenara bırakmayı öngören "gerçek Ermenistan" ideali, son zamanlarda Ermenistan dış politikasını belirleyen önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. SSCB'nin Ermenileri yanlış bir anlatıya dayanarak kendi hedefleri için yönlendirdiği hususu Rusya'nın tepkisini çekmiş, Rus yetkililer tarafından buna yönelik birtakım açıklamalar yapılmıştır. Hâlihazırda gergin ilişkiler yürüten Rusya ve Ermenistan için, Bağımsızlık Bildirgesi'nde vurgulanacak kadar temel bir hususta yaşanan anlaşmazlık, dönem için ilişkilerin daha çok zedelenmesine yol açmıştır.

Sözde soykırım iddiasının sözde yıl dönümünde Paşinyan adet olduğu üzere bir anma mesajı yayınlamış, 1915 olayları için bir acı ifade eden "Medz Yeğern" söylemini kullanmış, "soykırım" sözcüğünü doğrudan kullanmamıştır. Bu terminolojik seçim, yukarıda bahsedilen yumuşak geçişin bir göstergesi olmuştur.

Her ne kadar Paşinyan tarafından soykırım anlatısı sorgulansa da 'soykırım' iddialarının Ermenistan vatandaşları ve diaspora için gayet önemli olduğu ve neredeyse Ermenileri bir arada tutma görevi üstlendiği göz ardı edilemez. Bu durumda yapılması gereken şey Paşinyan'ın verdiği demeçlerle iddiaları sorgulamasından öte toplumsal bir değişim ve dönüşümdür. Eğitimde ve özellikle tarih derslerinin müfredatında yapılacak bir reform, pasaport damgalarından kaldırıldığı gibi Ağrı Dağı sembolünün devlet armasından da kaldırılması, 'Batı Ermenistan' söyleminin terk edilmesi gibi girişimler

toplum nezdinde de Paşinyan'ın içinde bulunduğu sorgular tavrı destekleyen çıktılara yol açabilir.

Paşinyan 2018'de iktidara geldiğinde 'soykırım' iddiaları açısından ne bir sorgulama ne de Ermenistan teamüllerine aykırı bir tavır gözlemlenemezken, günümüzde Paşinyan'ın çok daha gerçekçi bir görüşü benimsediğini söylemek mümkündür.

Ayrı bir başlık açılmayacak kadar kısa bir açıklaması olan bir diğer vaat de Karabağ'ın Ermenistan'ın bir parçası olduğu ve ayrılamayacağına dair söylemdir. Paşinyan iktidara geldikten sonra yaptığı ilk konuşmada bu ayrılmazlığı vurgulamış ve Karabağ yerine 'Artsakh' terimini kullanmıştır. Uluslararası hukuka aykırı bu söylem, beraberindeki birçok başka etmenle beraber Azerbaycan ile Ermenistan arasında savaş sebebi olmuştur. Savaştan mağlup ayrılması ile Ermenistan birçok dış politika konusunda olduğu gibi Karabağ konusunda da tutumunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Yani Ermenistan Karabağ'ı ayrı ayrı hem masada hem de sahada kaybetmiştir.

Sonuç

Günümüzden çok daha farklı bir gerçeklikte iktidara gelen Paşinyan, diplomatik ve askeri olarak talihsiz bir dönem geçirmiştir. Eski mevkidaşlarından farklı olarak bu talihsizliği reddedip yokmuş gibi davranmayı seçmeyen Paşinyan, 2. Karabağ Savaşı sonrası Ermenistan yetkililerinde gelenek haline gelen saldırganlığı bırakıp çözüm arayışına başlamıştır. 'Gerçek Ermenistan' ideali ile şekillenen bu çözüm arayışı süreci, Paşinyan'ı seçtiği gündən çok daha farklı bir konumda görmemize sebep olmaktadır. Sözleri icraatlar ile de desteklediği vakit bölge için barış, refah ve istikrarın sağlanabilmesi imkân dâhilinde gibi görünmektedir. Paşinyan, 2018'de iktidara geldiğinde yaptığı konuşmada başka, şimdi ise bambaşka bir politik çizgidedir. Fakat bu durum, Ermenistan için yapıcı olan yola girilmesinin otomatik bir sonucudur. Bu sebeple, 2018 vaatlerinin gerçekleştirilmemesinin Ermenistan'ın uluslararası konumu kadar vatandaşlar nezdindeki konumunu da iyileştirmesi beklenebilir. Nihayetinde, bazen siyasetçiler yaptıkları ile değil yapmadıkları ile desteklenirler. Paşinyan için de yazıya bahis olmuş vaatlerin gerçekleşmemesi, hayalini kurduğu "Gerçek Ermenistan"a giden yolun önemli bir yapı taşıdır.

SIGNATORIES OF THE DAYTON PEACE AGREEMENT THREE DECADES LATER: POLITICAL, ECONOMIC AND MILITARY ASPECTS

The Dayton Agreement, although it enabled the cessation of military operations, did not resolve the deep political and ethnic divisions in the society of this newly formed Balkan state. On the contrary, it seems that in the years that followed, they were almost as pronounced as they were during the conflict. Although the organization of BiH envisaged by the Dayton Peace Plan prioritizes equal representation of three nations in all branches of government, it seems that this, although fulfilled, has further complicated the already complex relations between the peoples of Bosnia. In addition, it should not be forgotten that in addition to their relations, it is also indispensable to observe those that and present BiH has with the Republic of Serbia and the Republic of Croatia.

Jelena Andjelkovic

Project Coordinator, Center for Geostrategic Research and Terrorism

This year, December 14th, marks three decades since the signing of the Dayton Peace Agreement, which ended the bloody conflict in the territory of Bosnia and Herzegovina (hereinafter referred to as BiH). The Dayton Agreement, although it enabled the cessation of military operations, did not resolve the deep political and ethnic divisions in the society of this newly formed Balkan state. On the contrary, it seems that in the years that followed, they were almost as pronounced as they

were during the conflict. Although the organization of BiH envisaged by the Dayton Peace Plan prioritizes equal representation of three nations in all branches of government, it seems that this, although fulfilled, has further complicated the already complex relations between the peoples of Bosnia. In addition, it should not be forgotten that in addition to their relations, it is also indispensable to observe those that and present BiH has with the Republic of Serbia and the Republic of Croatia.

The goal of the creators of this concept was to maintain ethnic balance, which, as will be shown later, created additional obstacles in basic political processes. In addition to the federal level, vertical and horizontal divisions of power are also visible at the entity levels, and thus at the level of the FBiH there is also a division for cantons, which would have their own degree of independence.

In this regard, this paper will examine key aspects of the situation and relations that exist among the three signatory states of the Dayton Peace Plan 30 years after its signing, including political and security challenges, as well as the foreign policy framework in which they find themselves today.

However, it is best to start from the beginning. The war in Bosnia and Herzegovina began after the collapse of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia and the declaration of independence of Bosnia and Herzegovina in 1992. Then, as today, three dominant ethnic groups lived in this territory: Serbs, Bosnians and Croats. In accordance with their different ethnic affiliations, they supported different political and territorial concepts. It is precisely on these grounds, primarily religious and ethnic, that the intensity of the conflict, which can often be seen as one of the bloodiest on European soil after World War II, has been maintained at a high level for years caused by more than 100,000 victims, also a large number of displaced and missing people.

Context

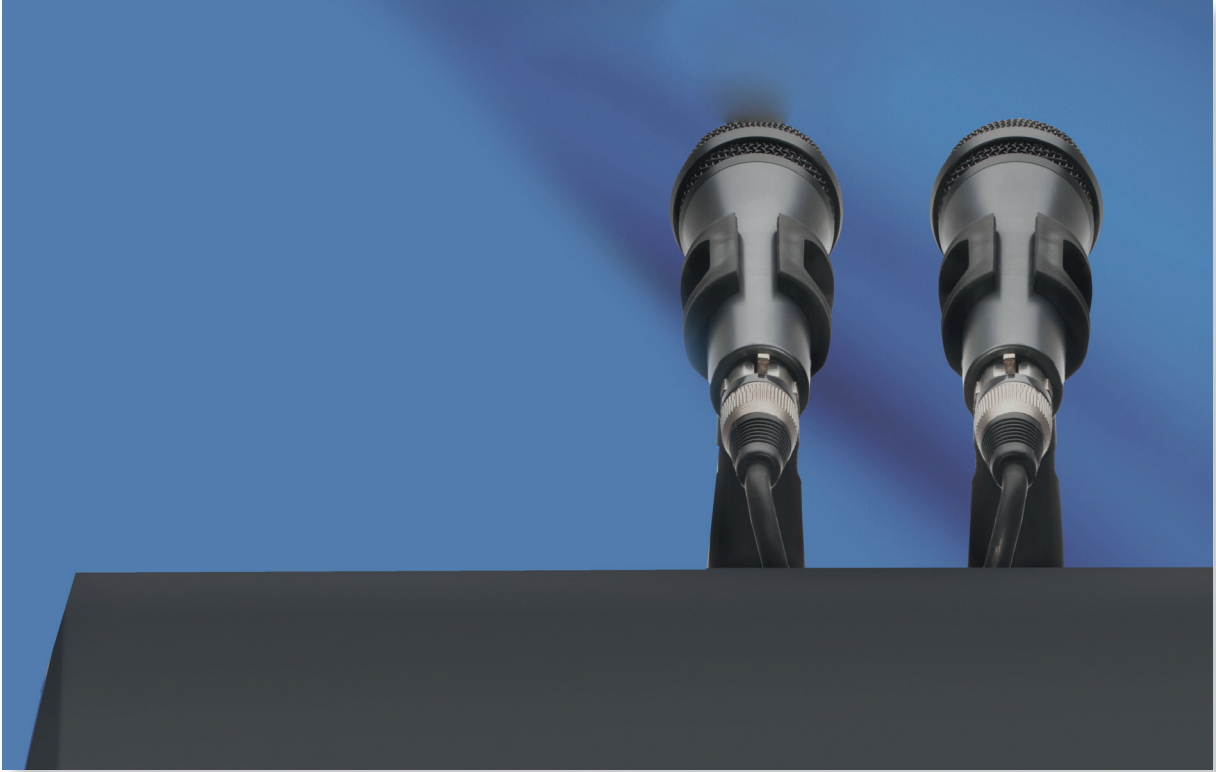
In such complex conditions, with intense military operations that ultimately led to the exhaustion of all parties, it was necessary to begin negotiations to end the war. With significant diplomatic efforts by the international community, especially the United States, negotiations began in November 1995. This was a particular challenge for the main mediators - Richard Holbrooke, the US special envoy, and Warren Christopher, the US Secretary of State, aware that previous attempts to initiate peace negotiations had

failed, additional efforts had to be made to ensure that this time they were at the highest level. In this regard, the mediators successfully gathered the highest representatives of the ethnic groups at an air force base in the State of Ohio. Thus, in Dayton, Alija Izetbegović negotiated on behalf of the Bosnian Muslim people, Franjo Tuđman represented the Croatian minority, while Slobodan Milošević represented Serbian interests.

The negotiation process resulted in the signing of a peace agreement on December 14th of the same year. The key point was the division of the territory, which was regulated by the creation of two entities (Republika Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina (FBiH)) and one district – the Brčko District. This division partly reflected the territorial distribution of peoples, which aimed for ethnic autonomy and politically independent systems within one, new state that nevertheless gathered all three peoples in its political bodies at the federal level. Thus, the Dayton Agreement established the formation of a presidency consisting of three members (one representative of each of the constituent peoples), a parliamentary assembly, a council of ministers, as well as other important political bodies. The goal of the creators of this concept was to maintain ethnic balance, which, as will be shown later, created additional obstacles in basic political processes. In addition to the federal level, vertical and horizontal divisions of power are also visible at the entity levels, and thus at the level of the FBiH there is also a division for cantons, which would have their own degree of independence.

The Dayton Agreement created a political framework designed to ensure peace and stability in the post-war period, but at the same time it cemented ethnic divisions in Bosnia and Herzegovina, which are consequently also felt in other parts of the Balkans. This system has proven to be very ineffective, creating political fragmentation that has prevented effective governance and implementation of reforms. The situation on the ground is further complicated by the presence of international forces, the EUFOR mission (European Union Force Althea), as well as other international bodies, all with the aim of providing support in the peace implementation process.

The complexity of the system itself has made it difficult to restore mutual trust between the peoples of BiH in the long term. Thus, the division into two entities and a district has enabled foreign policies, which are

essentially not within the jurisdiction of the entities, to completely differ. The policy of the Federation of BiH is oriented more towards Croatia, Türkiye and Western partners, while the positions of the Republika Srpska are closer to the official institutions in Belgrade, Moscow, towards the political east, but still not closing the door to cooperation with partners from another political spectrum. The divisions created by these policies still affect the atmosphere within BiH today, as well as the entire Balkans, which de facto operates on the principle of merged courts. The decision to divide BiH into entities and a district, which today have their own positions and policies, reflected on many of today's pressing issues.

About EU and NATO

One of the main issues related to all states and entities of the post-Dayton Balkans is their relationship to and membership in the European Union and NATO. The European Union was and remains the main foreign policy goal of the Balkan countries, but the accession process itself is not simple. EU integration is a key focus for the countries of the region, but the European enlargement policy is gradually losing its strength, primarily due to internal problems of the EU itself, such as the migrant

crisis, economic difficulties, but also war in Ukraine, as well as the growth of right-wing ideas among the world.

As countries that are geographically in Europe, it is expected that they also belong politically to the European family. BiH has started the process of European integration, but political disagreements and inconsistent positions among the entity leaders have made the implementation of the necessary reforms difficult. Thus, it seems that Republika Srpska is less willing to support BiH's accession to the EU than the FBiH and the Brčko District. Some data indicate that this percentage is around 46%, combining full and partial support for this process. On the other hand, this process is far more popular in the territory of the Federation, where according to some surveys, over 80% of support registered. On the other hand, support for NATO in Republika Srpska in the form of "I unconditionally support membership" is minimal and ranges from 5 to 7%, depending on the author of the survey. The contrast exists in this case as well, and it is clear that support is much higher in the FBiH, reaching up to 81%. The reasons for such public opinion attitudes should be sought in several factors – historical, regional and other international issues, the war in Ukraine, the rhetoric of leaders.

The situation in the Republic of Serbia on the same topic is somewhat different, with 46% of citizens supporting EU membership. However, 44% are against, and it is important to note that this number has been growing over the years. On the other hand, there is no dilemma – the absolute majority of Serbian citizens are against joining NATO. Research by the Institute for European Affairs, which has been conducted regularly for years, shows the same data almost every time. While the number of citizens who support NATO membership ranges between 10% and 13%, between 80% and 82% of citizens are against. Unlike the attitude towards the EU, where the data can fluctuate, statistics towards NATO do not change over the years. Animosity towards the alliance is extremely high, and it is not expected that there will be any variations in the coming period. The reason for this should be sought primarily in the historical events of 1999. Additionally, the problems should be looked in the EU and NATO's stance towards the southern Serbian province of Kosovo and Metohija*, as well as the fact that official Belgrade is the only capital in Europe that has not imposed sanctions on the official Kremlin. The status quo that has been in place since the beginning of the conflict in Ukraine is contrary to the goals of the Berlin process, which, among other things, includes harmonizing foreign and security policies. Moreover, official Belgrade is opening clusters in negotiations more slowly than before, there is no real progress in the fight against corruption and the rule of law, and it is also struggling with inflation and a decline in living standards.

The situation with the third signatory of Dayton three decades later is completely different from those in Bosnia and Serbia. About $\frac{3}{4}$ of Croats believe that their country has only benefited from EU accession. The Republic of Croatia, which joined the European Union in 2013, has experienced significant economic growth. This is supported by the fact that GDP per capita has increased from 61% to around 75%, that public debt is decreasing in relation to GDP, and that unemployment has fallen to below 5%. Also, as a member of NATO, Croatia enjoys all the privileges, while still trying to keep up with the countries of the region, primarily Serbia, which has invested significant resources in its armed forces in recent years. On the other hand, Croatia receives support in the form EU financial funds, while it has fully harmonized its foreign and security policy. What was particularly important for Croatia during

the previous period was the JANAF flow, as the main strategic oil hub, which represents a significant point in the process of diversifying energy sources, especially since the beginning of the Russian aggression against Ukraine.

Regional Cooperation

In the wake of the oil flow, the issue of regional cooperation also arises. The Balkans, although geographically and culturally close, often show weakness in terms of regional cooperation. Although many countries in this region are members of regional organizations such as CEFTA (Central European Free Trade Agreement), the Balkan Cooperation Framework and the Regional Cooperation Council, their mutual cooperation is limited. There are still numerous obstacles that hinder the integration of these Balkan countries into the wider European and global community.

One of the biggest challenges for regional cooperation in the Balkans is the political fragmentation stemming from ethnic and national divisions. These divisions, which were particularly pronounced during the wars of the 1990s, continue to have a strong influence on political dynamics, even in the post-war period. Nationalist parties and leaders in all if three countries often use themes that help maintain ethnic homogenization within their states, while at the same time preventing meaningful dialogue and cooperation with neighbors. For example, the provisional institutions in Pristina have not accepted any of the solutions offered by official Belgrade, nor have they fulfilled the obligations agreed upon in the Brussels Agreement. On the other hand, Bosnia and Herzegovina is politically divided, with the Dayton Agreement still a point of reconciliation on the one hand and a point of division on the other. Croatia, while a member of the European Union, still has strong historical ties with its Balkan neighbors, but political tensions with Serbia, particularly over the issue of war crimes from the 1990s, make it difficult to build trust and stability at the regional level. Although politicians in Croatia and Serbia have reached some agreements on cooperation, there is a burden of the past and disagreements over different interpretations of war events.

Besides that, at the citizen level, there is great interest in cooperation, as many people in the Balkans recognize the benefits of greater economic connectivity and stability. It is known that at the level of all three

One of the biggest challenges for regional cooperation in the Balkans is the political fragmentation stemming from ethnic and national divisions. These divisions, which were particularly pronounced during the wars of the 1990s, continue to have a strong influence on political dynamics, even in the post-war period.

countries, academic communities maintain strong ties. The tourism industry is particularly linked to the countries of the region, whether it is the coast or the mountains. Statistics from all countries show that most guests come from the neighborhood.

Good neighborly relations are also maintained thanks to the EU funds for cross-border cooperation. Serbia and Bosnia and Herzegovina have signed the IPA 3 Cross Border Cooperation program (2021-2027) worth around 14 million euros, which includes areas such as youth employment, tourism, especially improving tourism capacities. In addition, there are significant infrastructure projects such as the bridge near Gradiska and bridge Svilaj over the Sava River, which connects Bosnia and Herzegovina and Croatia.

In the context of cooperation perhaps the most important aspect is economical, and it should be noted that Serbia is a significant trade partner of BiH. For example, trade exchange between Serbia and BiH in 2020 amounted to around 1.74 billion euros. On the other hand, there is also significant trade between Serbia and Croatia. According to the Serbian Chamber of Commerce, in 2021, the exchange was around 1.33 billion euros, which represents an increase compared to 2020. Croatia belongs to the group of 20 leading investors in Serbia, with around 900 million euros invested in various sectors, from trade and services to the processing industry. In the last few years, a positive step has been made in terms of investments by Serbian companies in the agricultural sector in Croatia.

Also, in sense of economy, official Belgrade launched the Open Balkans initiative, aiming to facilitate everyday communication between the countries of the Western Balkans. For now, the initiative includes North Macedonia and Albania, while Bosnia and Montenegro

Official Belgrade launched the Open Balkans initiative, aiming to facilitate everyday communication between the countries of the Western Balkans. For now, the initiative includes North Macedonia and Albania, while Bosnia and Montenegro are observers.

are observers. Interestingly, the initiative was initially called a mini-Schengen, aiming to show that countries that are not members of the EU can also have the potential to work in a European team. This initiative can be expected to grow and develop in the future, only if there is political will for it. Other countries, such as Bosnia and Herzegovina, already have signed agreements on the free flow of people, goods and money, and joining such an initiative would be of great importance for them.

Foreign Policy and Military Aspect

In addition to the relations they maintain with each other, the Dayton signatories also have ties with other states through their foreign policies. It is already clear that the EU is particularly important as the largest trading partner, a significant source of investment and a framework for foreign policy and economic strategies. On the other hand, Russia and Türkiye have influence in the Balkans, although their approach to the region is not necessarily in line with the interests of the EU. Russia is particularly present in Bosnia and Herzegovina through its ties with the Republika Srpska and its leaders, while Türkiye maintains specific relations with members of the Muslim communities throughout the Balkans. Türkiye is also supportive of the sovereignty and territorial integrity of BiH, and supports BiH on its EU and NATO path. Both are equally important in strategic projects. On the other hand, China is one of Serbia's most important partners for infrastructure, energy and investments. Of course, it is also necessary to mention the United States of America, which was initially present mainly through peace-building and peacekeeping processes, and today as a significant investor and strategic partner.

By connecting with all these partners, military cooperation is also moving in this direction. As a member of NATO, Croatia actively participates in many

NATO and EU missions. Croatia agrees to send its forces to missions under the auspices of NATO, the EU and the UN, e.g. Enhanced Forward Presence (EFP), missions in Poland, Hungary, Bulgaria, maritime security missions ("Sea Guardian"), operations in Iraq, etc. As a member of NATO, Croatia has modernized its armed forces in its capacities. It attracted particular public attention with the acquisition of French Rafales.

This model of combat aircraft also attracted the attention of the Serbian public, after which an official confirmation came that they would be in operational use by the Serbian armed forces in the coming period. This showed that Serbia's position in the coming period would be complex. As a country surrounded by NATO members, it had to improve cooperation in the field of defense. In this regard, the acquisition of modern systems is only a step towards establishing a policy of military neutrality. Aforementioned China and Russia are equally important as Western partners, primarily due to their specific geostrategic position.

Bosnia and Herzegovina is in a similar situation, which, despite its complex position, is busy in developing all branches of military cooperation. Thus, Bosnia and Herzegovina and Türkiye signed a Bilateral Military Cooperation Plan for 2025, introducing joint activities, exchange of experiences, training. In addition, the BiH Armed Forces have signed a Bilateral Military Cooperation Plan for 2024-2025 with the USA, with hundreds of joint activities to increase the capabilities of the AFBiH, interoperability and training.

Conclusion

Although 30 years have passed since the signing of the Dayton Peace Agreement, it seems that the situation in the Balkans is still complicated. Serbia, Bosnia and Herzegovina and Croatia, less than thirty years ago, have managed to resolve some of the problems that were present even - primarily ethnic and nationalist rhetoric, which has drawn tension and unrest into the Balkan society that operates under a system of merged courts. The complex geopolitical situation does not seem to be changing anytime soon. Additional external factors - the situation on the Ukrainian front is not changing for the time being, the growth of the right in Europe and around the world is only just beginning to gain momentum, which may also result in problems of the growth of

right-wing ideas within societies. All this clearly indicates the fact that these three states are just going through a complex geopolitical period.

Of all three states, Croatia seems to have used the most chances for progress. As a member of the EU and NATO, it has managed to provide its population with the best standard of living of all the countries that are the subject of this article. By strengthening its ties with other member countries of the EU family and the NATO alliance, it has opened up space for itself to strengthen its foreign policy position.

On the other hand, Bosnia and Herzegovina and Serbia are not in such an enviable position. Although both candidates for the EU, they are not fully able to achieve and fulfill all the requirements that have been set before them on this path. Bosnia, divided by itself, is having a hard time resolving internal issues. Although Dayton aimed to reduce tensions, they are still present today. Inflammatory rhetoric, frequent mentions of conflicts, tensions, as well as memories that do not fade away even 30 years after the war, only make the path to creating a politically and socially functional society more difficult.

Rhetoric is also a problem in Serbia, which continues to choose the path to the EU as its strategic path.

Russia and Türkiye have influence in the Balkans, although their approach to the region is not necessarily in line with the interests of the EU.

However, cooperation with countries from the political east puts it in a difficult position. Although this can be seen on the one hand as extremely positive, providing the opportunity to build diplomatic relations with a wider variety of countries from all sides, in a strategic sense it seems to create problems.

Although some analysts claim that long-term tensions are not sustainable, the Balkans seem to deny this. The example of these three states shows that, 30 years after the signing of peace, not everything has fallen into its proper place. Although the focus should be on consolidation and economic measures, it seems that work still needs to be done on the foundations - religious and ethnic foundations on which the politics of the entire Balkans rests.

**AVİM's Note: The Center for Eurasian Studies (AVİM) recognizes Kosovo as an independent state with the official name of the Republic of Kosovo.*

BÖLGESEL ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİ VE TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL ENERJİ MERKEZİ OLMA STRATEJİSİ BAĞLAMINDA LNG

Doğal gaz günümüzde giderek önemi artan bir enerji kaynağı haline gelmektedir. Bunda petrolden yaklaşık yüzde 30 ve kömürden yaklaşık yüzde 50 daha fazla karbon yoğun olmasının etkisi vardır. Doğal gaz, petrolle kıyaslandığında nispeten yüksek rezerv ve üretim oranına sahiptir. Bununla beraber doğal gaz ve daha özel olarak Liquified Natural Gas (LNG), sürdürülebilir enerjiye geçişte “köprü yakıt” (*bridge fuel*) olarak işlev görmektedir.

Bekir Caner Şafak

Misafir Araştırmacı, Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)

Doğal gaz günümüzde giderek önemi artan bir enerji kaynağı haline gelmektedir. Bunda petrolden yaklaşık yüzde 30 ve kömürden yaklaşık yüzde 50 daha fazla karbon yoğun olmasının etkisi vardır. Doğal gaz, petrolle kıyaslandığında nispeten yüksek rezerv ve üretim oranına sahiptir. Bununla beraber doğal gaz ve daha özel olarak LNG, sürdürülebilir enerjiye geçişte “köprü yakıt” (*bridge fuel*) olarak işlev görmektedir.

Doğal gazın taşınması ve dolayısıyla ticareti temelde boru hattı vasıtasıyla ve sıvılaştırılmış doğal gazın (LNG) deniz taşımacılığı yoluyla sevkiyatı olmak üzere iki yöntemle gerçekleşmektedir. LNG, boru hattı taşımacılığına kıyasla daha karmaşık bir tedarik zincirine sahip olmasına rağmen istikrarlı bir biçimde pazardaki payını artırmaktadır.

LNG'ye olan küresel talep, görece yüksek maliyetine rağmen artmaktadır. Bu artışta enerji çeşitliliğini sağlamadaki stratejik avantajı öne çıkmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı ile akabindeki Rusya'ya yönelik Batı yaptırımları, ülkelerin Rus gazına alternatif arayışlarını artırarak LNG talebinin daha da yükselmesine sebep olmuştur.

Enerji piyasaları günümüzde yalnızca ekonomik değil aynı zamanda jeopolitik gelişmelerin de belirleyici olduğu bir alan haline gelmiştir. Bu çerçevede doğal gaz ve özellikle LNG hem karbon emisyonlarını azaltma hedefleri hem de arz güvenliği kaygıları nedeniyle öne çıkan bir enerji kaynağıdır. Yüksek maliyet ve altyapı gereksinimlerine rağmen LNG'nin küresel ticaretteki payının artışı, ülkelerin enerji çeşitlendirme stratejilerinde kritik rol oynadığını göstermektedir. Bu yazı, küresel LNG piyasasındaki eğilimleri değerlendirerek Türkiye'nin bölgesel enerji merkezi olma stratejisi bağlamında LNG'nin taşıdığı fırsatları ve sınamaları tartışmayı amaçlamaktadır.

Küresel LNG Arzındaki ve Talebindeki Artış

Küresel bağlamda karbon azaltımı ile karbon nötr kavramlarının yaygınlık kazandığı ve enerji dönüşümünün gerekliliğinin genel kabul gördüğü bir dönemde doğal gaz, bir geçiş yakıtı olarak öne çıkmaktadır. Uluslararası petrol şirketlerinin doğal gaz varlıklarındaki paylarını istikrarlı bir biçimde artırmaları bunu kanıtlamaktadır. LNG sektörü de petrol ve gaz şirketleri için giderek artan bir önem kazanmaktadır.¹ Shell'in Şubat 2025'te yayımladığı yıllık raporunda küresel LNG talebinin 2040 yılına kadar yaklaşık yüzde 60 oranında artacağı öngörülmektedir. Bu artış büyük ölçüde Asya'daki ekonomik büyüme, yapay zeka etkisi ve ağır sanayi ile ulaşımdaki karbon emisyonunu azaltma çabaları ile ilişkilendirilmektedir. LNG arzındaki önemli büyümenin -mevcut durumda da en büyük ihracatçı olan- ABD'den gelmesi beklenmektedir. ABD'deki arzın 2030 yılına kadar 180 milyon tona ulaşarak küresel arzın üçte birini oluşturacağı tahmin edilmektedir. ABD'nin yanı sıra Katar'ın da 2026 yılında Kuzey Sahası genişleme projesini devreye soktuğu durumda iki ülkenin küresel LNG arzı, 2035 yılına kadar toplam arzın yaklaşık yüzde 60'ını sağlayabilecektir.²

ABD, kaya gazı rezervlerindeki bolluk sebebiyle dünyanın en büyük LNG ihracatçısı haline gelmiştir.

ABD, kaya gazı rezervlerindeki bolluk sebebiyle dünyanın en büyük LNG ihracatçısı haline gelmiştir. Ancak ABD'nin gaz sıvılaştırma kapasitesini hızla artırması, küresel arz fazlası riskini doğurma potansiyeli de taşımaktadır.

Ancak ABD'nin gaz sıvılaştırma kapasitesini hızla artırması, küresel arz fazlası riskini doğurma potansiyeli de taşımaktadır. LSEG tahminlerine göre 2030 yılına kadar LNG kapasitesinin yaklaşık yüzde 60 artması beklenmektedir, ancak talep artışının bu hızla yetişmesi pek olası değildir. Arz ve talep şimdilik büyük ölçüde dengede olsa da 2026'dan itibaren arz fazlası vermesi beklenmektedir. Oluşacak bu makasın sektör üzerindeki başlıca etkisi başta Asya ve Avrupa olmak üzere küresel gaz fiyatlarının düşmesi olacaktır. Buna bağlı olarak elektrik üreticileri ile ağır sanayiden yeni bir talep oluşabilir.³ Küresel LNG talebindeki yükselişten faydalanarak uluslararası enerji arenasında konumlanan diğer bir önemli aktör Katar'dır. LNG altyapısına yönelik büyük ölçekli yatırımlar gerçekleştiren Katar, LNG'yi yalnızca ekonomik bir itici güç olarak değil aynı zamanda jeopolitik bir araç olarak da kullanmaktadır.⁴

Shell'in yıllık raporuna göre dünyanın en büyük LNG ithalatçıları olan Çin ve Hindistan artan talebi karşılamak için kapasite ve altyapılarını geliştirmektedirler. Tedarik tarafında ise artan talebi karşılamak üzere 2030 yılına kadar 170 milyon tonun üzerinde yeni LNG arzının sağlanması planlansa da bu projelerin devreye alınma tarihleri henüz belirsizdir. Ayrıca söz konusu rapora göre 2024 yılında küresel LNG ticaretinde 7 ila 20 milyon ton arasında bir artış beklense de yeni arz geliştirmedeki kısıtlar dolayısıyla yalnızca 2 milyon ton bir artış gerçekleşmiştir ki bu son on yıldaki en düşük artış miktarıdır.⁵ Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) raporunda ise küresel LNG talebindeki 2025 yılındaki yavaşlamanın 2026'da toparlanarak yeniden yaklaşık yüzde 2'ye çıkacağı öngörülmektedir.⁶

LNG Piyasalarındaki Belirsizlikler ve Dalgalanmalar

LNG, tüm avantajlarına karşılık hem yüksek üretim ve küresel taşımacılık maliyetlerine hem de yüksek

Küresel arz-talep dinamiklerinden etkilenen LNG fiyatlandırması; piyasa dalgalanmaları, jeopolitik gerilimler ve bölgesel üretim ile taşıma maliyetleri gibi değişkenlere son derece duyarlıdır.

yatırım risklerine sahiptir.⁷ LNG sektörü üzerinde öne çıkan belirsizlikler; savaşlar, yaptırımlar, ekonomik krizler, talep tahmini belirsizlikleri, emtia fiyat değişimleri, finansman maliyetleri ve enflasyon gibi genel olarak siyasal, ekonomik ve hukuksal belirsizliklerdir.⁸ Pahalı soğutma ve bakım teknolojisine dayalı karmaşık sıvılaştırma süreci, LNG'nin rekabet gücünü etkileyen unsurdur. LNG, düşük sıcaklıkları koruyabilen kriyojenik tanklarla donatılmış özel gemi filoları ile taşınırken varış noktasındaki entegre liman terminallerine yakın tesislerde yeniden gazlaştırılmaktadır. Sıvılaştırma, taşımacılık ve yeniden gazlaştırma süreçlerini kapsayan tüm bu altyapı; inşaat, işletme ve bakım için büyük yatırımlar gerektirmektedir. Bu çok aşamalı süreçler, toplam maliyetleri önemli ölçüde artırmaktadır. Buna karşılık boru hattı vasıtasıyla doğrudan taşınan doğal gaz daha basit bir altyapı gerektirdiğinden görece daha düşük işletme maliyetlerine sahiptir. Küresel arz-talep dinamiklerinden etkilenen LNG fiyatlandırması; piyasa dalgalanmaları, jeopolitik gerilimler ve bölgesel üretim ile taşıma maliyetleri gibi değişkenlere son derece duyarlıdır. LNG, dünya çapında taşınabildiğinden esnek bir ticaret imkânı sağlamakta ve kısa vadeli enerji ihtiyaçlarının karşılanması bakımından uygun bir alternatif oluşturmaktadır. Ancak bu sektörün uzun vadeli tedarik anlaşmalarından uzaklaşması, fiyat dalgalanmalarını artırmakta ve öngörülemez hale getirmektedir.⁹

LNG'nin Enerji Güvenliğine Etkileri

Enerji güvenliği, ekonomiye ve çevreye kabul edilemez veya geri döndürülemez etkiler olmaksızın enerjiye her zaman çeşitli biçimlerde, yeterli miktarda ve uygun fiyatlarla erişimin sağlanabilmesi olarak tanımlanır. Enerji güvenliğinin çeşitli boyutları vardır: enerji kaynaklarının erişilebilirliği ve karşılanabilirliği, enerji teknolojisinin uygulanabilirliği, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal kabul edilebilirlik. Enerji ithalatçısı devletler enerji güvenliğini sağlamak için çeşitli stratejiler benimser. Bunlar; yakıt türlerinin çeşitlendirilmesi, ulaşım

güzergâhlarının çeşitlendirilmesi, kaynağa erişimin güvence altına alınması, enerji tasarrufu, enerji verimliliği, teknolojik yenilik, stoklama, iç üretimin artırılması, enerji altyapısının iyileştirilmesi, ithalatçılar arasında uluslararası iş birliğinin artırılması ve ihracatçılarla siyasi ilişkilerin geliştirilmesidir. Mümkün olduğunca çeşitli ülke ve bölgeden enerji tedariki yapılması anlamına gelen ithalat kaynaklarının çeşitlendirilmesi, dünyanın bir bölgesinde meydana gelebilecek siyasi veya çevresel krizlerden kaynaklanan arz kesintilerine karşı bir koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla doğal gaz ithalat kaynaklarını çeşitlendirmenin mantığı da ithalatçıları uluslararası doğal gaz piyasalarındaki çeşitli sebeplerden kaynaklanabilecek arz-talep dengesizliklerinden korumaktır.¹⁰ Bu noktada LNG ticareti öne çıkmaktadır.

Tarihsel olarak boru hatları vasıtasıyla taşınan doğal gaz, LNG'deki teknik gelişmelerle daha çok ülke için erişebilir hale gelmiştir. Karbon emisyonunu azaltma hedefi doğrultusunda yenilenebilir enerji kaynaklarının yanında LNG, geçiş döneminde tercih edilen bir alternatife dönüşmüştür. Başta Çin olmak üzere Hindistan, Nijerya, Gana, Japonya ve Güney Kore LNG'ye yönelmiş başlıca ülkelerdir. Gelişmekte olan ülkelerde doğal gaza olan talep artışının temel sebebi kömür ve petrole ikame oluşturmanın haricinde enerji erişilebilirliğinin sağlanmasıdır. Avrupa'nın LNG talebinin arkasında ise esas olarak enerji güvenliği meselesi yatmaktadır. Yakın geçmişe kadar Avrupa'nın doğal gaz ithalatı boru hatları vasıtasıyla gerçekleştirilen sevkiyatlar etrafında şekillenmiştir ve bu ithalatın yaklaşık üçte birini de Rus gazı oluşturmuştur. Boru hatları vasıtasıyla ithal edilen Rus gazının görece ucuz olması ve coğrafi yakınlık sebepleriyle LNG, Avrupa için cazip bir seçenek değildi. Bu durum Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı ile değişmiştir. Bu tarihten sonra Avrupa devletleri doğal gaz politikalarını yeniden şekillendirerek özellikle doğal gaz olmak üzere enerji taleplerini azaltmak üzere önlemler almışlar ve Rusya'dan gerçekleştirilen ithalata alternatifler aramışlardır. LNG, kısa ve orta vadede Avrupa'nın enerji arz güvenliği için önemli bir alternatif olarak belirmiştir. Buna yönelik olarak Avrupa genelinde LNG terminalleri inşa edilmiştir ve halen inşa edilmeye devam edilmektedir.¹¹

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın yarattığı kriz, Avrupa'nın ithalat yapısını köklü bir biçimde değiştirmiş, arz güvenliğini tehdit etmiş ve gaz fiyatlarının hızla yükselmesine sebep olmuştur. Avrupa'nın Rus gazına

olan bağımlılığını azaltma çabaları, LNG'ye olan talebini artırarak ABD'ye yönelmesine sebep olmuş ve bu da LNG ithalat ağının merkezini Akdeniz'den Atlas Okyanusu'na kaydırmıştır. Avrupa'da LNG ithalatçı sayısı ve ithal edilen hacimler önemli ölçüde artmasına rağmen aynı ölçüde ihracatçı artışı yaşanmamıştır. LNG ihracat pazarındaki tekelleşme göz önünde bulundurulduğunda Avrupa'nın ithalatını çeşitlendirememesi, enerji güvenliği bakımından risk oluşturmaktadır. Sınırlı sayıda ihracatçıya yüksek bağımlılık riskini azaltmak için ithalat kaynaklarını çeşitlendirmek ve alternatif ticaret ortaklarına yönelmek de gündeme alınmalıdır.¹²

LNG piyasası, ekonomik ve jeopolitik belirsizliklere yüksek derecede duyarlıdır. Rusya-Ukrayna Savaşı, doğal gaz ve LNG piyasalarında arz kesintileri ile benzeri görülmemiş fiyat oynaklıklarının meydana geldiği küresel gaz krizine sebep olmuştur. Artan belirsizlik ortamı, LNG piyasalarını arz güvenliğine odaklanmaya ve yeniden uzun vadeli sözleşmelere yönelmiştir. 2022 yılında Avrupa, Rusya'dan boru hatları vasıtasıyla ithal

ettiği gazı ikame etmek için LNG ithalatını yaklaşık yüzde 60 oranında artırmıştır.¹³ Avrupa'nın ABD'den LNG ithalatı, Rus gazına olan bağımlılığı sona erdirmeye çabalarında kilit bir role sahiptir ve bu bakımdan ekonomik yönünün yanı sıra siyasi bir araç haline de gelmiştir.

Avrupa Birliği (AB), Rusya'ya olan gaz bağımlılığını azaltma ve LNG ithalatını artırma stratejisi doğrultusunda "REPowerEU" planı kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarına büyük yatırımların hızlandırılması, gaz talebinin azaltılarak depolama ve gelecekteki tüketim için muhafaza edilmesi ve Rus fosil yakıtlardan

Başta Çin olmak üzere Hindistan, Nijerya, Gana, Japonya ve Güney Kore LNG'ye yönelmiş başlıca ülkelerdir. Gelişmekte olan ülkelerde doğal gazın talep artışının temel sebebi kömür ve petrole ikame oluşturmanın haricinde enerji erişebilirliğinin sağlanmasıdır.

Avrupa Birliği (AB), Rusya'ya olan gaz bağımlılığını azaltma ve LNG ithalatını artırma stratejisi doğrultusunda "REPowerEU" planı kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarına büyük yatırımların hızlandırılması, gaz talebinin azaltılarak depolama ve gelecekteki tüketim için muhafaza edilmesi ve Rus fosil yakıtlarından uzaklaşarak çeşitlendirilmesi olmak üzere üç aşamalı bir yaklaşım benimsemiştir.

uzaklaşarak çeşitlendirilmesi olmak üzere üç aşamalı bir yaklaşım benimsemiştir. LNG, AB çeşitlendirme stratejisi için belirleyici bir öneme sahiptir. 2022 yılında AB'nin küresel LNG pazarındaki payı, bir önceki yıla göre yüzde 20'den 32'ye çıkmış ve böylece tarihte ilk kez Avrupa enerji piyasaları, boru hatları aracılığıyla sağlanan gazdan daha fazla LNG ithal etmiştir. AB'nin bu stratejik tercihi; küresel gaz piyasası trendlerini derinden ve yapısal bir biçimde etkilemiş, LNG fiyatları 2022 ve 2023 yıllarında tüm zamanların en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. AB Komisyonu'na göre, 2022'de AB'nin gaz ithalatının maliyeti 315,5 milyar avrodur. Önceki yıllarla kıyaslandığında bu tutar, 2021'deki maliyetlerin 2,5 katından ve 2020'deki maliyetlerin 8,5 katından fazladır. 2022'nin yalnızca üçüncü çeyreğindeki maliyet, 2020'deki toplam maliyetin üç katından fazladır. AB'nin Rusya'dan nispeten ucuz enerji ve bol miktarda boru hattı gazı temin edememesi, AB'nin rekabetçiliğini derinden etkilemiştir. 2022 yılındaki yüksek fiyatlar düşerek LNG ithalatının ekonomik yükünü azaltsa da geçmişe kıyasla fiyatların yapısal olarak yüksek kalması ve piyasa oynaklıkları, AB vatandaşları ve endüstriyel tüketiciler

için sorun olmaya devam etmektedir. Avrupa ve Asya'da yaşanabilecek sert bir kış veya ani arz kesintileri, AB enerji güvenliği için potansiyel bir tehdit oluşturarak yeni fiyat artışlarına, piyasa istikrarsızlıklarına ve ekonomik hasarlara yol açabilir. Pahalı LNG ithalatı, AB'nin gaz talebinin azalmasını ve sanayisizleşme sorununu gündeme taşımaktadır. Ayrıca gaz piyasasındaki bu değişkenlik, doğrudan elektrik fiyatlarını da etkilemektedir. AB'nin LNG stratejisinin beklenmedik ve çelişkili çıktılarından biri ise birçok üye devletin LNG formundaki Rus gazına daha bağımlı hale gelmiş olmasıdır.¹⁴

Türkiye Açısından Fırsatlar ve Sınımlar

Türkiye, doğal gazda yaklaşık yüzde 99 oranında ithalata bağımlıdır. Kaynak ülkelerde Rusya ilk sıradayken onu İran, Azerbaycan, Cezayir ve ABD izlemektedir.¹⁵ Türkiye, ihtiyacının büyük kısmını boru hattı gazı ile karşılarken bunun yaklaşık yarısı Rus gazıdır. Bu tablodan hareketle Türkiye'nin LNG ithalatındaki payını artırması ve tedarikçilerini çeşitlendirmesi, enerji arz güvenliği bakımından önemli bulunmaktadır. LNG piyasasının görece esnekliği de bu yaklaşımda rol oynamaktadır çünkü yeni tedarikçilerden boru hattı inşa etmek LNG ithalatından daha karmaşıktır.¹⁶ Bunun yanında önümüzdeki yıldan itibaren yeni LNG kapasitelerinin devreye girmesiyle arzın artarak fiyatların düşeceği ve bundan Avrupa ülkeleri, Türkiye, Hindistan ve Japonya gibi gaz ithal eden ülkelerin yararlanacağı beklenmektedir.¹⁷ Güncel bir gelişme olarak Türkiye bu

doğrultuda Eylül 2025'te ABD kaynaklı LNG tedarikine imkân sağlayacak 20 senelik bir anlaşma imzalamıştır.¹⁸

Türkiye'nin doğal gazda neredeyse tamamıyla dışa bağımlı olması ve gazı tedarik ettiği ülkelerin sınırlı olması, enerji arzı güvenliği bakımından Türkiye'nin kaynak çeşitlendirmesini gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan LNG ithalatının payının artırılması öne çıkan seçeneklerden biridir. Ayrıca küresel LNG arzındaki artışın bir sonucu olarak fiyatların düşmesi de bir fırsat olarak yorumlanabilir. Bu avantajlara karşın LNG piyasalarındaki belirsizliklerin ve dalgalanmaların da hesaba katılması gerekmektedir. Bu açıdan boru hatları vasıtasıyla gerçekleştirilecek uzun vadeli enerji anlaşmaları hâlâ daha istikrarlı bir seçenek olarak görünmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin bölgesel bir enerji merkezi olma stratejik hedefi ile beraber uzun vadeli bir bakış açısıyla değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin çıkarının artan LNG ticaretinden ziyade enerji alanında geliştirdiği bölgesel iş birlikleri ve enerji altyapısını ve enerji alanında bölgesel iş birliklerinin geliştirilmesinde yattığı görülecektir. Orta Asya, Kafkasya

ve Orta Doğu'dan gelen doğal gazın merkez ülke olarak Türkiye üzerinden boru hattı vasıtasıyla Avrupa'ya sevkî, bir yandan Türkiye'nin enerji merkezi olma hedefini pekiştirirken diğer yandan da Avrupa'nın enerji güvenliği için teminat oluşturacaktır.¹⁹

Sonuç

Sonuç olarak LNG, küresel enerji dönüşümünün ve arz güvenliği arayışlarının merkezinde giderek daha kritik bir konuma yerleşmektedir. Kömür ve petrole kıyasla daha düşük karbon yoğunluğuna sahip olması

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, LNG ithalatını artırmak ve kaynak çeşitliliğini sağlamak kısa vadede enerji güvenliği için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin uzun vadeli çıkarının LNG ticaretinden ziyade boru hattı projeleri, bölgesel enerji iş birlikleri ve altyapı yatırımları üzerinden enerji merkezi (hub) olma rolünü pekiştirmekte olduğu görülmektedir.

sayesinde sürdürülebilir enerjiye geçişte “köprü yakıt” rolü üstlenirken, aynı zamanda jeopolitik krizlerin ve enerji arz kesintilerinin yarattığı risklere karşı ülkeler için stratejik bir güvenlik unsuru haline gelmiştir. Küresel LNG arzındaki büyümenin özellikle ABD ve Katar öncülüğünde şekilleneceği öngörülmekte, buna karşılık talep tarafında Asya'nın sanayileşmesi ve Avrupa'nın enerji çeşitlendirme çabaları belirleyici olmaktadır. Ancak arz fazlası riskinin ve fiyat dalgalanmalarının LNG piyasasının geleceğini belirsiz kıldığı da açıktır. Türkiye açısından değerlendirildiğinde, LNG ithalatını artırmak ve kaynak çeşitliliğini sağlamak kısa vadede enerji güvenliği için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye'nin uzun vadeli çıkarının LNG ticaretinden ziyade boru hattı projeleri, bölgesel enerji iş birlikleri ve altyapı yatırımları üzerinden enerji merkezi (hub) olma rolünü pekiştirmekte olduğu görülmektedir. Gelecekte küresel enerji piyasalarında yaşanacak arz-talep dengesizlikleri, fiyat hareketlilikleri ve jeopolitik kırılmalar Türkiye'nin enerji politikalarını oluşturmakta belirleyici olacaktır. Bu bağlamda Türkiye'nin LNG kapasitesini esnek bir tamamlayıcı unsur olarak değerlendirmesi, stratejik odağını ise bölgesel enerji koridorları ve bölgesel enerji merkezi olma hedefi üzerine inşa etmesi en akılcı yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Sonnotlar

- Jin Zhang, Xiuling Yin, Zhanxiang Lei, Jianjun Wang, Zifei Fan ve Shenaoyi Liu, “Economic Feasibility of LNG Business: An Integrated Model and Case Study Analysis.” *Energies* (19961073) 17, no. 13 (1 Temmuz 2024): 3351. doi:10.3390/en17133351.
- Marwa Rashad ve Emily Chow, “Shell expects 60% rise in global LNG demand by 2040 as Asia leads growth,” Reuters, 25 Şubat 2025, <https://www.reuters.com/business/energy/shell-expects-60-rise-global-lng-demand-by-2040-2025-02-25/>.
- Ron Bousso, “The US LNG industry risks becoming victim of its own success,” Reuters, 22 Eylül 2025, <https://www.reuters.com/markets/commodities/us-lng-industry-risks-becoming-victim-its-own-success-2025-09-22/>.
- Stefano Valente, “LNG as a Geopolitical Tool: Qatar's Role in a Transforming Global Market,” *Medunarodni Problemi* 77, no. 1 (1 Ocak 2025): 91–111. doi:10.2298/MEDJP2501091V.
- Marwa Rashad ve Emily Chow, “Shell expects 60% rise in global LNG demand by 2040 as Asia leads growth,” Reuters, 25 Şubat 2025, <https://www.reuters.com/business/energy/shell-expects-60-rise-global-lng-demand-by-2040-2025-02-25/>.
- “Global natural gas demand growth set to accelerate in 2026 as more LNG supply comes to market,” International Energy Agency, 22 Temmuz 2025, <https://www.iea.org/news/global-natural-gas-demand-growth-set-to-accelerate-in-2026-as-more-lng-supply-comes-to-market>.
- Jin Zhang, Xiuling Yin, Zhanxiang Lei, Jianjun Wang, Zifei Fan ve Shenaoyi Liu, “Economic Feasibility of LNG Business: An Integrated Model and Case Study Analysis,” *Energies* (19961073) 17, no. 13 (1 Temmuz 2024): 3351. doi:10.3390/en17133351.
- Arif Özden ve Mustafa Kılıç, “LNG Sektöründeki Firmaların Stratejilerini Etkileyen Belirsizliklere İlişkin Bir Senaryo Planlama Çalışmasında Delfi Uygulaması.” *Journal of Business Research-Türk / İşletme Araştırmaları Dergisi* 15, no. 2 (1 Nisan 2023): 1116–35. doi:10.20491/isarder.2023.1639.
- Stefano Valente, “LNG as a Geopolitical Tool: Qatar's Role in a Transforming Global Market,” *Medunarodni Problemi* 77, no. 1 (1 Ocak 2025): 91–111. doi:10.2298/MEDJP2501091V.
- Vlado Vivoda, “LNG Import Diversification and Energy Security in Asia,” *Energy Policy* 129 (1 Haziran 2019): 967–74. doi:10.1016/j.enpol.2019.01.073.
- Sebastian Zwickl-Bernhard ve Anne Neumann, “Modeling Europe's Role in the Global LNG Market 2040: Balancing Decarbonization Goals, Energy Security, and Geopolitical Tensions,” *Energy* 301 (15 Ağustos 2024): N.PAG. doi:10.1016/j.energy.2024.131612.
- Konstantinos I. Savvakis ve Tatiana P. Moschovou, “European LNG Import Network Analysis and Investigation of Supply Security,” *Energies* (19961073) 18, no. 3 (1 Şubat 2025): 634. doi:10.3390/en18030634.
- Panagiotis Palaivos, Anna Triantafyllou ve George Zombanakis, “Economic and Geopolitical Uncertainty vs Energy Variables: Exploring Connectedness in the LNG Freight Market,” *Maritime Policy & Management* 52, no. 2 (1 Mart 2025): 287–308. doi:10.1080/03088839.2024.2342784.
- Francesco Sassi, “The (Un)Intended Consequences of Power: The Global Implications of EU LNG Strategy to Reach Independence from Russian Gas,” *Energy Policy* 198 (1 Mart 2025): N.PAG. doi:10.1016/j.enpol.2025.114494.
- “Petrol ve Doğal Gaz Sektör Raporu: 2021,” Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, <https://www.tpaogov.tr/file/2208/2021-sektor-raporu-95662fe47ebd9c5f.pdf>.
- Mehmet Efe Biresselioglu, Muhittin Hakan Demir ve Cansu Kandemir, “Modeling Turkey's Future LNG Supply Security Strategy,” *Energy Policy* 46 (1 Haziran 2012): 144–52. doi:10.1016/j.enpol.2012.03.045.
- Ata Ufuk Şeker, “Global LNG surge to benefit Europe, Türkiye, and Asia: IEA chief,” Anadolu Agency, 20 Şubat 2025, <https://www.aa.com.tr/en/energy/general/global-lng-surge-to-benefit-europe-turkiye-and-asia-iea-chief/47632>.
- Başak Erkalın, “BOTAŞ, Mercuria ve Woodside Energy ile uzun vadeli LNG anlaşmaları imzaladı,” Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/botas-mercuria-ve-woodside-energy-ile-uzun-vadeli-lng-anlasmalari-imzaladi/3697155>.
- Bekir Caner Şafak, “Küresel LNG Arzındaki Artış Türkiye İçin Bir Fırsat mı?,” *Avrasya İncelemeleri Merkezi*, 3 Mart 2025, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/KURESEL-LNG-ARZINDA-KI-ARTIS-TURKIYE-ICIN-BIR-FIRSAT-MI>.

BEYOND THE CROSSROADS: TÜRKİYE'S REGIONAL BALANCING BETWEEN EURASIAN CONNECTIVITY AND SECURITY AUTONOMY IN THE BLACK SEA

Türkiye utilizes transport, digital, and energy connectivity projects to enhance its regional influence and resilience in the Black Sea, striking a balance between Euro-Atlantic and Eurasian institutional influences. The analysis critically assesses Türkiye's evolving strategic posture, focusing on new logistical corridors (the Middle Corridor and BRI adaptation), its multipolar diplomacy, and the legal and operational limits set by the Montreux Convention. It examines how Turkish policies mediate between integration and autonomy, with broader implications for the Eurasian security architecture and the regional response to shifting great power rivalries.

Dr. Teoman Ertuğrul Tulun

Analyst, Center for Eurasian Studies (AVİM)

I. Introduction

The Black Sea region stands at a pivotal juncture where Türkiye's strategic choices will shape not only national outcomes but also Eurasia's broader security and connectivity architecture. Building upon the analytical foundation and narrative arc established in earlier work, this article moves beyond theories of guardianship, equilibrium, and multi-vector adaptation to examine

in detail how Türkiye's agency has evolved into the proactive orchestration of regional infrastructural corridors and innovative diplomatic partnerships. In the aftermath of sustained legal resilience and narrative contestation, Türkiye's policy has noticeably pivoted toward maximizing the intersection of logistics, law, and diplomacy, leveraging trans-Eurasian projects (notably the Middle Corridor and adapted BRI alignments) to consolidate both strategic autonomy and cooperative

Interdisciplinary research highlights that the effectiveness of narrative power depends on credibility, resonance with target audiences, and the ability to adapt during disruptions (like Russia’s war against Ukraine or changes in EU/BRI connectivity schemes). For Türkiye, this means not only projecting its vision of Black Sea security but also continually recalibrating its narrative in response to rival scripts—from Western notions of “stability and order” to Russian “sphere of privileged interests” and Chinese “multipolar connectivity.”

leverage in an increasingly competitive geoeconomic environment.

This new focus arises from the recognition that traditional constructs of order, rooted in legal regimes such as the Montreux Convention, now operate within rapidly shifting frameworks of interdependence, contested sovereignty, and hybrid influence. As recent research has shown, the performance and power of national narratives—whether cast in the language of “resilience,” “partnership,” or “regional ownership”—directly influence the success of integration and the durability of sovereignty claims. Accordingly, the present commentary analyses Türkiye’s pragmatic approach to blending institutional continuity with forward-leaning adaptation. It assesses the interplay of regional connectivity, legal stewardship, and strategic communication with reference to both supportive and rival narratives—exploring how Türkiye navigates the between-space of Euro-Atlantic and Eurasian institutions while actively crafting its own path.

Finally, this study sets the stage for future investigations by outlining the practical and conceptual implications of Türkiye’s evolving regional posture. It highlights the lessons and unresolved tensions that emerge from balancing “integration without subordination,” and charts a research agenda for understanding how adaptive, law-rooted regionalism might empower mid-size actors to manage the complexities of global rivalries in other contested regions. By bridging accumulated

legal, operational, and discursive experience with novel geoeconomic realities, this article establishes a clear framework for the next phase of Black Sea analysis—one grounded in the synthesis of autonomy, connectivity, and soft-power strategy.

II. Infrastructural Corridors and Geopolitical Stakes

The study of narrative in international security has evolved considerably, foregrounding how state and non-state actors employ discourses to construct threat perceptions, legitimize policy choices, and compete for influence over regional orders. Strategic narratives—deliberate storylines about identity, threat, and legitimacy—have become essential tools for shaping both domestic consensus and foreign policy alignments. Scholars such as Alexandra Homolar and Oliver Turner emphasize that narratives serve as “discursive foundations” for international alliances, with language not simply reflecting, but producing security realities and alliance cohesion. Pre-existing narratives, in turn, both constrain and enable new security postures, affecting how states like Türkiye position themselves amid shifting great power rivalries.¹

Within the Black Sea context, the literature underlines that competing narratives—from the EU’s strategic messaging on “resilience” and “connectivity,” to Russia’s historicist and revisionist framings—directly impact regional security regimes and governance frameworks. Recent analysis emphasizes that states facing intersecting Euro-Atlantic and Eurasian pressures are particularly reliant on well-calibrated narrative strategies, not merely military or material capabilities. M. Aydın’s comparative work on Eurasian rivalry demonstrates that Türkiye’s use of long-standing legal instruments such as the Montreux Convention, combined with selective integration into regional cooperation initiatives, is embedded in an ongoing discursive contest over regional agency, sovereignty, and norms of intervention.²

Contemporary theory also recognizes the rise of “narrative sovereignty”: the capacity of a state to control, adapt, and project its preferred storyline concerning national interest and legitimacy, both in digital and traditional media spheres. This is especially relevant for Türkiye, whose Black Sea policy is invested in balancing its formal legal commitments (Montreux), visible

operational conduct (such as the proactive closure of the Straits), and narrative framing of itself as both a prudent mediator and an autonomous Eurasian actor. The performative aspect of Turkish statecraft—the way discourse is coordinated across ministries, embassies, and presidential interventions—demonstrates the synergistic quality of narrative power as a tool of both resilience and influence.³

Interdisciplinary research highlights that the effectiveness of narrative power depends on credibility, resonance with target audiences, and the ability to adapt during disruptions (like Russia's war against Ukraine or changes in EU/BRI connectivity schemes). For Türkiye, this means not only projecting its vision of Black Sea security but also continually recalibrating its narrative in response to rival scripts—from Western notions of “stability and order” to Russian “sphere of privileged interests” and Chinese “multipolar connectivity.” This adaptive narrative function is central to understanding both Türkiye's current strategic posture and the policy innovations it will need as Eurasian security dynamics continue to evolve.

III. Legal Resilience: Montreux and Regional Order

Türkiye's evolving strategic posture in the Black Sea is deeply anchored in the legal and institutional

framework of the Montreux Convention—a treaty that not only regulates naval passage through the Turkish Straits but also symbolizes Türkiye's unique stewardship over regional order. This legal regime, negotiated in the interwar period, continues to provide Türkiye with sovereign prerogatives that are critical in balancing competing Euro-Atlantic and Eurasian influences while preserving regional stability. Recent developments, including Türkiye's active closure of the Turkish Straits to Russian warships during the Ukraine conflict, underscore how these legal instruments translate into operational advantages and diplomatic leverage.⁴

The Montreux Convention's robust clauses—limiting non-littoral warship tonnage, duration, and armament, particularly during wartime—have effectively curtailed extra-regional military escalation in the Black Sea basin. This legal resilience is complemented by contemporary Turkish policies that judiciously mediate between

Türkiye's integration of logistical infrastructures like the Middle Corridor, alongside its pragmatically adaptive diplomacy vis-à-vis the Belt and Road Initiative, signals a legal-operational modus vivendi balancing sovereignty and connectivity.

integration with Western-led initiatives (such as the EU's Black Sea Maritime Security Hub) and asserting autonomy rooted in treaty rights. However, EU strategies occasionally overlook or underappreciate Türkiye's treaty-based authority, as the proposed Security Hub largely centralizes control without explicit recognition of Türkiye's custodial role, which risks undermining the hard legal-political pillars of regional order.⁵

Furthermore, Türkiye's integration of logistical infrastructures like the Middle Corridor, alongside its pragmatically adaptive diplomacy vis-à-vis the Belt and Road Initiative, signals a legal-operational modus vivendi balancing sovereignty and connectivity. This balance maintains Türkiye's narrative sovereignty while advancing regional economic integration under Türkiye's auspices. By actively managing and innovating within the Montreux framework, Türkiye sustains a unique blend of legal resilience and operational flexibility that regional rivals seek but cannot easily replicate.⁶

Indeed, the careful defence and adaptation of Montreux underscore a broader pattern: regional order in the Black Sea hinges not only on hard power or strategic calculation, but on entrenched legal norms held legitimate by influential littoral actors, with Türkiye foremost among them. As Turkey navigates external

pressures from Russian revisionism, Western institutional ambitions, and China's commercial designs, preserving the primacy of this legal architecture emerges as both a strategic imperative and a normative anchor—ensuring the Black Sea remains a domain of measured regulation, shared responsibility, and sovereign initiative.

IV. Diplomatic Balancing and Multipolar Engagement

Türkiye's diplomacy in the Black Sea has entered a new era of flexible, issue-based coalitions and strategic mediation—grounded in infrastructure, economic interdependence, and legal traditions. Instead of blanket alignment, Türkiye pursues “active non-alignment,” positioning itself as a facilitator between competing regional and extra-regional actors and institutions. This approach has enabled Türkiye to extract leverage from its unique geography and legal regime while avoiding entrapment in rigid bloc politics. The 2025 Global Transport Connectivity Forum in Istanbul, where Turkish, European, and Asian policymakers convened to coordinate Middle Corridor and Black Sea logistics, showcased the diplomatic dividends of such engagement—Türkiye as both convener and agenda-setter for multilateral initiatives beyond traditional security frameworks.⁷

A defining feature of Türkiye's Black Sea engagement is its pragmatic pursuit of multipolar partnerships. Türkiye's harmonization with China's Belt and Road Initiative (BRI), development of the Middle Corridor, and participation in the EU's updated connectivity agenda all reflect a nuanced game of "hedging without bandwagoning." This multipronged strategy grants Türkiye agency in shaping regional supply chains and trade flows, reinforcing its role as an indispensable node for Eurasian and global commerce. Türkiye's full "Strategic Partner" status in the Three Seas Initiative, accepted at the 2025 Warsaw Summit, further formalized its pivot to cross-bloc economic diplomacy—bridging coastal, continental, and institutional stakeholders in a dynamically integrating region.⁸

However, this diplomatic balancing act is not without tension. EU's new Black Sea strategy and regional security hub initiatives, while celebrating connectivity and partnership, sometimes under-appreciate Türkiye's treaty-based prerogatives and operational boundaries. Turkish policymakers have consistently insisted on full recognition of Montreux Convention limitations and protection of regional agency within EU agendas. Joint statements from recent Turkish-EU negotiations emphasize the need for co-determination, consultation, and legal-political symmetry, underscoring Türkiye's leverage as a negotiating actor rather than a simple recipient or rule-taker.⁹

Energy diplomacy and contestation over Black Sea gas developments provide an additional axis of balancing. Türkiye's leadership of regional formats, such as Black Sea Economic Cooperation (BSEC), as well as recent trilateral energy and pipeline negotiations, enable Türkiye to mediate recurring crises, broker mutually-beneficial arrangements, and translate transit power into diplomatic capital. By foregrounding "resilient interdependency" and emphasizing the indivisibility of connectivity, security, and prosperity, Türkiye amplifies its voice amid multipolar rivalry and crisis-induced realignments.¹⁰

Türkiye's ability to successfully combine non-aligned diplomacy, legal stewardship, and infrastructure-driven multipolarity is not merely reactive. It is the outcome of decades of institution-building, strategic learning, and integrative statecraft, which collectively help insulate Black Sea governance from destabilizing zero-

Türkiye's integration of logistical infrastructures like the Middle Corridor, alongside its pragmatically adaptive diplomacy vis-à-vis the Belt and Road Initiative, signals a legal-operational modus vivendi balancing sovereignty and connectivity.

sum dynamics. As new regional and global disruptions emerge, Türkiye's approach offers an adaptive template—rooted in regional ownership, cooperative integration, and unyielding insistence on internationally-anchored legal sovereignty.

V. Policy Synthesis and Forward Challenges

Türkiye's current trajectory in the Black Sea demonstrates that regional equilibrium and influence can only be sustained through continual adaptation at the intersection of law, narrative, infrastructure, and diplomacy. As the analyses in this article make clear, Türkiye's success results from the strategic fusion of legal stewardship rooted in the Montreux Convention, proactive infrastructure-led integration (notably the Middle Corridor and collaborative energy connectivity), and a distinctive "active non-alignment" that harnesses multipolar partnerships without surrendering autonomy. The performative power of Turkish strategic communication—synchronizing statecraft across ministries and media—adds yet another protective dimension to Türkiye's evolving regional posture.

Yet, new challenges loom. As global disruptions—gloeconomic competition, energy insecurity, digital transformation—intensify, Türkiye must continue to renew its rule-setting role in the Black Sea while guarding against dilution of its narrative and legal sovereignty within multinational projects. The EU's evolving Black Sea strategy and the operationalization of the Security Hub illustrate how external partners may advance integration agendas that help—but can also sideline—Türkiye's leadership if legal and institutional balance is not explicitly safeguarded.¹¹ Meanwhile, Russia's drive to re-nationalize the regional security order and China's strategic entry through commerce and logistics

Türkiye's primary policy imperative will be to deepen participatory mechanisms—across energy, logistics, digital, and environmental governance—that reinforce its convening authority while keeping the region's sovereignty norms robust.

present both opportunities for brokerage and risks of marginalization if Turkish agency is not reinforced through continuous policy innovation and regional coalition-building.¹²

Looking ahead, Türkiye's primary policy imperative will be to deepen participatory mechanisms—across energy, logistics, digital, and environmental governance—that reinforce its convening authority while keeping the region's sovereignty norms robust. Maintaining trilateral and minilateral flexibilities with Romania, Bulgaria, and other littoral states, and linking BSEC structures to broader Eurasian connectivity, will be pivotal for real, not rhetorical, resilience.

As this article bridges three foundational trajectories—legal guardianship, operational adaptation, and discursive agility—it provides a roadmap for sustaining Turkish influence in a Black Sea security environment where the only constant will be change. The Turkish experience offers a model for adaptive, law-based regionalism, with wider lessons for other mid-sized actors navigating great power rivalry on complex strategic frontiers.

Bibliography:

- Anadolu Agency, "Türkiye leads regional talks on Black Sea gas, economic cooperation," May 12, 2025, <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-leads-regional-talks-on-black-sea-gas-economic-cooperation/3566089>.
- Aydın, Mustafa. "Rivalry and Cooperation in Eurasia and the Levant," *Journal of International Relations*, 2024 .
- College of Europe, "The Black Sea: Europe's Strategic Frontier and the EU's Emerging Maritime Vision," October 2, 2025, <https://www.coleurope.eu/newsarticles/black-sea-europes-strategic-frontier-and-eus-emerging-maritime-vision> .
- European Commission, "EU Strategic Approach Black Sea Strategy. pdf," May 27, 2025, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/170d9b3a-d45f-4169-80fa-9adb753c0921_en
- European Commission, "Joint Statement by Turkish Foreign Minister H.E. Hakan Fidan and EU Commissioner for Enlargement H.E.

- Marta Kos—Advancing Turkish-EU Strategic Collaboration on Connectivity,” July 27, 2025, https://enlargement.ec.europa.eu/news/joint-statement-turkish-foreign-minister-he-hakan-fidan-and-eu-commissioner-enlargement-he-marta-kos-2025-07-28_en.
- Gaber, Yevgeniya. “To help bring lasting peace to Ukraine, Turkey should enhance its cooperation on Black Sea security,” Atlantic Council, July 13, 2025, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/to-help-bring-lasting-peace-to-ukraine-turkey-should-enhance-its-cooperation-on-black-sea-security/>.
- Homolar, Alexandra and Oliver Turner, “Narrative alliances: the discursive foundations of international security order,” *International Affairs* 100, no. 1 (2024): 204–225.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, “Türkiye’s Multilateral Transportation Policy,” accessed June 12, 2025, web.archive.org/web/20250217163817/https://www.mfa.gov.tr/turkiye_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, “Türkiye’s Connectivity and Multilateral Transportation Policy,” last updated October 28, 2018, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa.
- Rodkiewicz, Witold. “Romania, Bulgaria and Turkey in the Black Sea Region: Increased Security Cooperation,” *OSW Commentary*, June 26, 2025, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-06-26/romania-bulgaria-and-turkey-black-sea-region-increased>.
- TRT World Research Centre, “A Littoral Solution: Türkiye’s Role in a Safer Black Sea,” September 11, 2025, <https://researchcentre.trtworld.com/publications/analysis/a-littoral-solution-turkiyes-role-in-a-safer-black-sea/>.
- Tulun, Teoman Ertuğrul, “Sovereignty and Synergy: Integrating Montreux Convention Compliance into EU Black Sea Security Architecture,” *AVİM*, forthcoming, <https://avim.org.tr/en/Analiz/SOVEREIGNTY-AND-SYNERGY-INTEGRATING-MONTREUX-CONVENTION-COMPLIANCE-INTO-EU-BLACK-SEA-SECURITY-ARCHITECTURE>.
- “Guardianship or Equilibrium? Power, and the Legacy of Order in the Black Sea,” *AVİM Commentary*, Center for Eurasian Studies, September 2025, <https://avim.org.tr/en/Analiz/GUARDIANSHIP-OR-EQUILIBRIUM-POWER-AND-THE-LEGACY-OF-ORDER-IN-THE-BLACK-SEA>
- “Guardianship in Practice: Leadership, Adaptation, and Security Challenges in the Black Sea,” *AVİM Commentary*, Center for Eurasian Studies, forthcoming;
- “At the Crossroads: Türkiye and the Battle for Black Sea Order,” *AVİM Commentary*, Center for Eurasian Studies, forthcoming.

Endnotes

- Alexandra Homolar and Oliver Turner, “Narrative alliances: the discursive foundations of international security order,” *International Affairs* 100, no. 1 (2024): 204–225.
- Mustafa Aydın, “Rivalry and Cooperation in Eurasia and the Levant,” *Journal of International Relations*, 2024 ; Teoman Ertuğrul Tulun, “Guardianship or Equilibrium? Power, and the Legacy of Order in the Black Sea,” *AVİM Commentary*, Center for Eurasian Studies, September 2025, <https://avim.org.tr/en/Analiz/GUARDIANSHIP-OR-EQUILIBRIUM-POWER-AND-THE-LEGACY-OF-ORDER-IN-THE-BLACK-SEA>.
- European Commission, “EU Strategic Approach Black Sea Strategy.pdf,” May 27, 2025, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/170d9b3a-d45f-4169-80fa-9adb753c0921_en ; Teoman Ertuğrul Tulun, “Guardianship in Practice: Leadership, Adaptation, and Security Challenges in the Black Sea,” *AVİM Commentary*, Center for Eurasian Studies, forthcoming ; Teoman Ertuğrul Tulun, “At the Crossroads: Türkiye and the Battle for Black Sea Order,” *AVİM Commentary*, Center for Eurasian Studies, forthcoming .
- Yevgeniya Gaber, “To help bring lasting peace to Ukraine, Turkey should enhance its cooperation on Black Sea security,” Atlantic Council, July 13, 2025, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/to-help-bring-lasting-peace-to-ukraine-turkey-should-enhance-its-cooperation-on-black-sea-security/>
- Witold Rodkiewicz, “Romania, Bulgaria and Turkey in the Black Sea Region: Increased Security Cooperation,” *OSW Commentary*, June 26, 2025, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-06-26/romania-bulgaria-and-turkey-black-sea-region-increased>.
- Teoman Ertuğrul Tulun, “Sovereignty and Synergy: Integrating Montreux Convention Compliance into EU Black Sea Security Architecture,” *AVİM*, forthcoming, <https://avim.org.tr/en/Analiz/SOVEREIGNTY-AND-SYNERGY-INTEGRATING-MONTREUX-CONVENTION-COMPLIANCE-INTO-EU-BLACK-SEA-SECURITY-ARCHITECTURE>.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, “Türkiye’s Connectivity and Multilateral Transportation Policy,” last updated October 28, 2018, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, “Türkiye’s Multilateral Transportation Policy,” accessed June 12, 2025, web.archive.org/web/20250217163817/https://www.mfa.gov.tr/turkiye_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa.
- European Commission, “Joint Statement by Turkish Foreign Minister H.E. Hakan Fidan and EU Commissioner for Enlargement H.E. Marta Kos—Advancing Turkish-EU Strategic Collaboration on Connectivity,” July 27, 2025, https://enlargement.ec.europa.eu/news/joint-statement-turkish-foreign-minister-he-hakan-fidan-and-eu-commissioner-enlargement-he-marta-kos-2025-07-28_en.
- Anadolu Agency, “Türkiye leads regional talks on Black Sea gas, economic cooperation,” May 12, 2025, <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-leads-regional-talks-on-black-sea-gas-economic-cooperation/3566089>.
- College of Europe, “The Black Sea: Europe’s Strategic Frontier and the EU’s Emerging Maritime Vision,” October 2, 2025, <https://www.coleurope.eu/newsarticles/black-sea-europes-strategic-frontier-and-eus-emerging-maritime-vision>.
- TRT World Research Centre, “A Littoral Solution: Türkiye’s Role in a Safer Black Sea,” September 11, 2025, <https://researchcentre.trtworld.com/publications/analysis/a-littoral-solution-turkiyes-role-in-a-safer-black-sea/>.

SEMICONDUCTORS, GEOPOLITICS, AND SOVEREIGNTY: STRATEGIC CONSIDERATIONS FOR TÜRKİYE

The rivalry between the United States and China has escalated into a competition over who controls the crucial semiconductors or chips technology, since this technology is essential for many electronics, development of the Information and Technology (IT) industry as well as Artificial Intelligence (AI) and Electric Vehicles (EV). Maintaining a stable chip design and manufacturing capacity is essential to maintain one's technological and geopolitical dominance, and is a matter of national technological sovereignty. Other countries that are either already manufacturing substantial amounts of semiconductors, such as Taiwan, or countries aspiring to develop them further, face the challenge of balancing the United States and China, while maintaining technological sovereignty. Such countries such are trying, to secure their own digital futures while balancing between East and West. The article makes certain strategic considerations for Türkiye, and especially comparing to what India has been doing in recent years, and why such a model is relevant for Türkiye.

Ali Oğuz Diriöz

*PhD, Associate Professor of International Relations.
TOBB University of Economics & Technology, Ankara
Department of International Entrepreneurship*

Introduction

This article expands on the Turkish analysis, bringing in global debates on the U.S.–China rivalry, Europe's struggles, and the fragility of global supply chains. It argues that for Türkiye, national semiconductor capacity is not a luxury but a necessity — both for sovereignty and for balancing between East and West. Particularly the case of India is analyzed and discussed as a model that develops technology through international cooperation and partnerships.

In the 21st century, semiconductors are no longer peripheral components of the global economy; they are essential components that are much in demand

in an increasingly digitalizing world. These small chips, packed with billions of transistors, are essential technological components for several key industries such as telecommunications, artificial intelligence, defense systems, satellites, electric vehicles (EV), and energy grids. They are on one hand key components of a digitalizing economy at the age of globalization, and due to their importance, can be considered as the foundations of technological sovereignty. Technological sovereignty, for the purpose of this article, is defined as a sovereign and independent nation's ability to design and manufacture the most important key technological components necessary to allow the ability of its technology industries and main industries of its economy to function without significant interruptions or shocks.

Technological sovereignty, as described by March & Schieferdecker (2023)¹, is an economic and industrial ability, that should not be confused with a quest for “autarky.” Autarky, attempts to produce most or almost all things domestically, can often be accompanied with resource nationalism and general anti-globalization attitudes. Achieving technological sovereignty, by contrast, aims to reduce the “vulnerabilities” or total import dependence of certain key technologies, whose shortage would challenge state sovereignty. March & Schieferdecker (2023) develop “a competence-based definition, which puts innovation policy at the core of fulfilling sovereignty aspirations.” March & Schieferdecker still see an important role of international cooperation and trade to enhance technological sovereignty understood as an ability, and by contrast consider autarky as potentially detrimental to technological sovereignty.

This is specifically why on one hand Türkiye’s *Technology Leap* is important, while on the other hand, it is necessary to closely look at the case of other countries in South Asia and the Pacific (such as India), and not just China as a case study for developing domestic

semiconductors (chips) design, test and production capacity. For Türkiye, which has announced the *Milli Teknoloji Hamlesi* (National Technology Leap), semiconductors represent both a challenge and an opportunity. The challenge lies in the country’s heavy reliance on imported chips. The opportunity lies in using strategic investment, partnerships, and industrial policy to transform this vulnerability into a potential strength.

Considering that Türkiye is trying to be compatible with the rules and regulations of the European Union, India’s semiconductor program (which focuses more on foreign partner and investor friendly approach) is a practical model from which Türkiye can draw lessons from.² Türkiye is a NATO member, and has a Customs Union agreement with the European Union (EU). Furthermore, Türkiye has time and again affirmed that Türkiye is a member of the European Environment Agency³, and will also undergo a green economy transition that is compliant to the standards of the EU’s Green Deal.⁴ Therefore, although the examples from South Asia (India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, Nepal), South East Asia (Malaysia, Indonesia, and Singapore), and the Asia Pacific region (Japan, South

In the 21st century, semiconductors are no longer peripheral components of the global economy; they are essential components that are much in demand in an increasingly digitalizing world.

Korea, China and Taiwan) in general, i.e. the Indo-Pacific region⁵, are valuable cases for Türkiye. Türkiye's institutional ties to European economies mean that it would be difficult to replicated some of the policies of the Indo-Pacific countries due to the rules and regulations of European institutions (including compliance to certain environmental standards).

For instance, India has turned chip production into a national mission, combining public subsidies, international partnerships, and long-term planning. Türkiye faces a similar imperative for achieving a national drive for technology. Without indigenous chip capabilities, it risks being trapped as a passive importer of semiconductors (chips), in a world where digital dependence can translate into political dependence.

Considering Türkiye's integration with NATO, OECD and EU economies, contrary to China's strongly domestic production focus (arguably a form of autarky-seeking), a model of addressing semiconductor production enhancement through attracting foreign investments and international partners (a partnership model) is an initial step to be considered by Türkiye. Through cooperation with international partners, Türkiye can attract more investments and know-how, which makes such '*partnership model*' a more suitable model than an autarky seeking approach.

Hence the following section will discuss in more details the importance of semiconductors and technological sovereignty.

I. Semiconductors and Sovereignty

Semiconductors are the foundational layer beneath nearly all high-technology systems — digital infrastructure, communication networks, autonomous systems, defense electronics, energy grids, advanced sensors, electric vehicles (EVs), 3-D printers and Artificial Intelligence (AI) accelerators. Without

control over chip supply, a state cannot guarantee the operation of its energy systems, its digital infrastructure, its economy, its industry, its financial services, nor its defense capabilities.

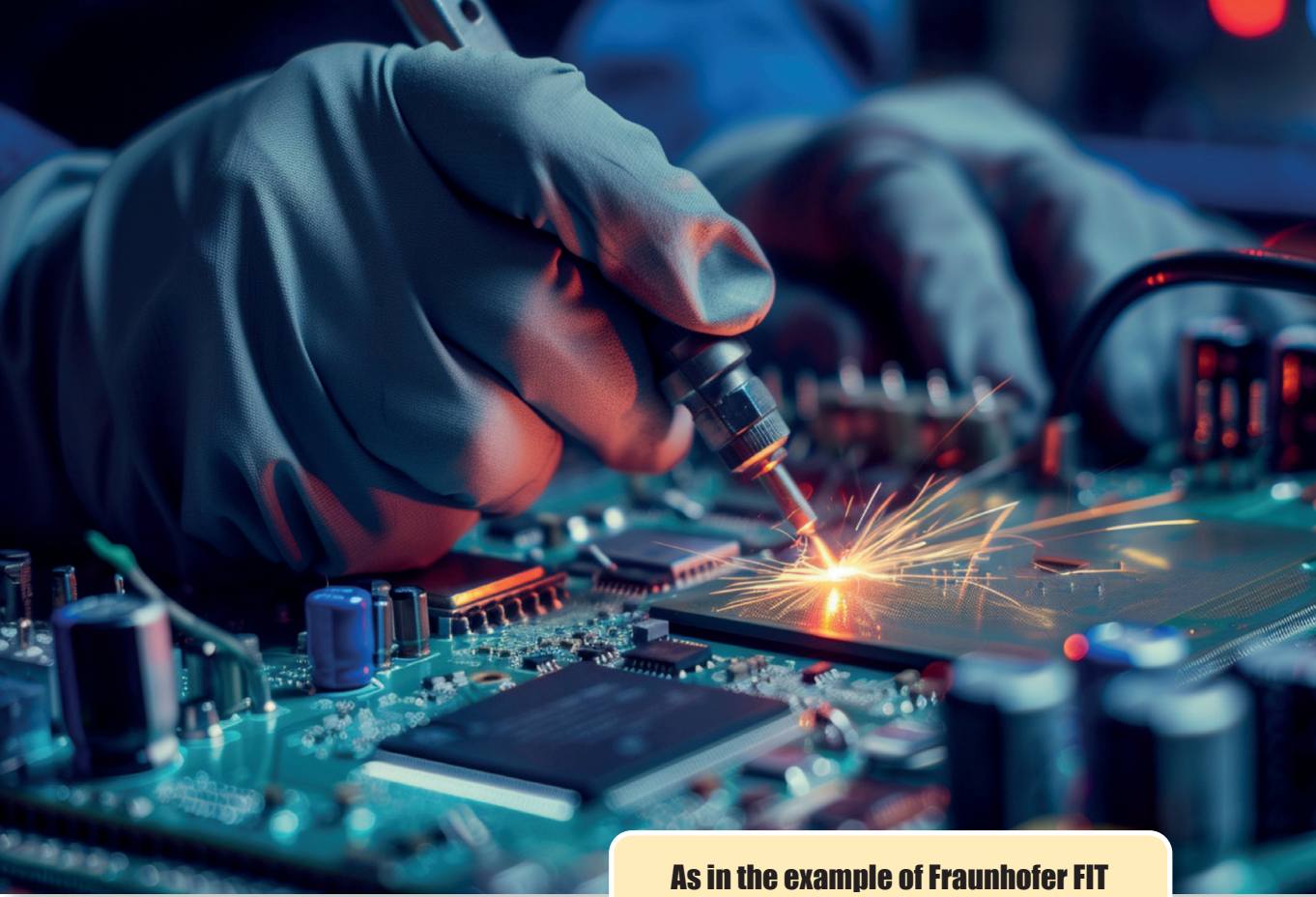
In our increasingly digitalizing and technology driven economy, accessing semiconductors (chips) have become as vital as accessing water, energy resources, or rare earth minerals. Dominance over these technologies and resources is key for to technological or digital independence, hence for sovereignty.⁶ Many energy-system technologies, electrical vehicles, also require semiconductors.

In this sense, the strategic significance of semiconductors, as well as rare earth minerals in 2025, are comparable if not more significant than petroleum has been to the global economy since 1973. It was as a consequence of the 1973 OPEC embargo that OECD economies started taking counter-measures. Following the oil shocks, the International Energy Agency was established and as a rule has since been requiring member states to stock strategic oil reserves.⁷

Oil shocks of the 1970s taught states the perils of energy overdependence to a single type of energy natural resources. Today, we see a similar shortage crisis instigated by the semiconductor shortages of the 2020s. In a similar fashion, the global chip shortage crisis and challenges to access other critical technological components (as well as rare earth minerals), are teaching us the dangers of digital dependence, and overall the dangers and vulnerabilities of over-reliance to a single source of supply, or a single route.

In fact, famously the concept of complex interdependence in information age by Keohane and Nye (1998)⁸ was an influential concept that was distinguishing sensitivities versus the vulnerabilities in economic interdependence. While Keohane and Nye are considered scholars known to be in favor of economic interdependence and cooperation, they did nonetheless warn readers and policymakers against the perils of economic vulnerabilities to certain strategic imports or over-reliance to a particular type of resource.

Hence, while criticizing economic interdependency and the *Neo-Liberal* system, one should not assume that interdependency means blindly accepting all potential vulnerabilities in the supply chain. On the contrary,

even in economic interdependence the policy goals try to address and minimize economic vulnerabilities.

However, over the last decade, we can observe that while trying to de-couple from mutual economic over-dependence, the United States and China's approach seem to have evolved to an increasingly more competitive global economic rivalry.

Wu (2020) has shown that the U.S.–China rivalry has shifted from tariffs to technology.⁹ In other words, power in the 21st century is not only about controlling resources and the trade flows but also about controlling the technological arteries of the global economy. Hence, the access to technology and the ability to have safe and uninterrupted access to key components such as semiconductors, is essential to even further develop technological advantages.

The global semiconductor supply chain is one of the most complex and geographically concentrated on earth.

As in the example of Fraunhofer FIT 2025 as a clear form of India-Germany cooperation (a type of cooperative partnership), similar collaboration initiatives with European economies such as Germany, could be a realistic option for Türkiye as well.

Taiwan (*Taiwan Semiconductor Manufacturing Company Limited – TSMC*) produces over 90% of the world's most advanced chips. Furthermore, even mainland China is relying on TSMC for the supply of chips.¹⁰ Another Asia-Pacific country, South Korea (Samsung, SK Hynix), is dominant in memory processor and storage devices¹¹, and probably second most important chip manufacturer after Taiwan. The U.S. and the Netherlands also have advanced design tools and lithography equipment. Japan supplies essential materials like photoresists and has edge on various lenses. Thus, although the supply chain is global, the specialization is concentrated to OECD economies or 'Western States.' This concentration means that a disruption in one key area of the production chain

can paralyze entire industries and cause large scale global economic disruptions. This concentration is also while especially non-OECD countries such as China, India or Pakistan are aspiring to develop semiconductors, chips, and other technologies. For the case of Türkiye, developing such a capacity would be a strategic advantage, yet Türkiye can use the advantage of being part of OECD and NATO to attract foreign investors.

During the COVID-19 pandemic, this fragility was painfully exposed. The COVID-19 pandemic demonstrated that a disruption in one part, no matter how small a component it is, of the semiconductor production and supply chain can cause a halt at the global scale. Automakers faced billions in losses, hospitals struggled with shortages of medical devices, and national defense contractors delayed projects. Supply chain fragility was clearly revealed under the global pandemic¹² and also with supply chain disruption fragility revealed with the Ever Given accident.¹³

For Türkiye, which imports the vast majority of its chips, such disruptions are major risks and vulnerabilities that must be addressed. However, Türkiye's economic model should be more compatible with a model arguably

adapted by India, rather than the strongly 'national' model of China.

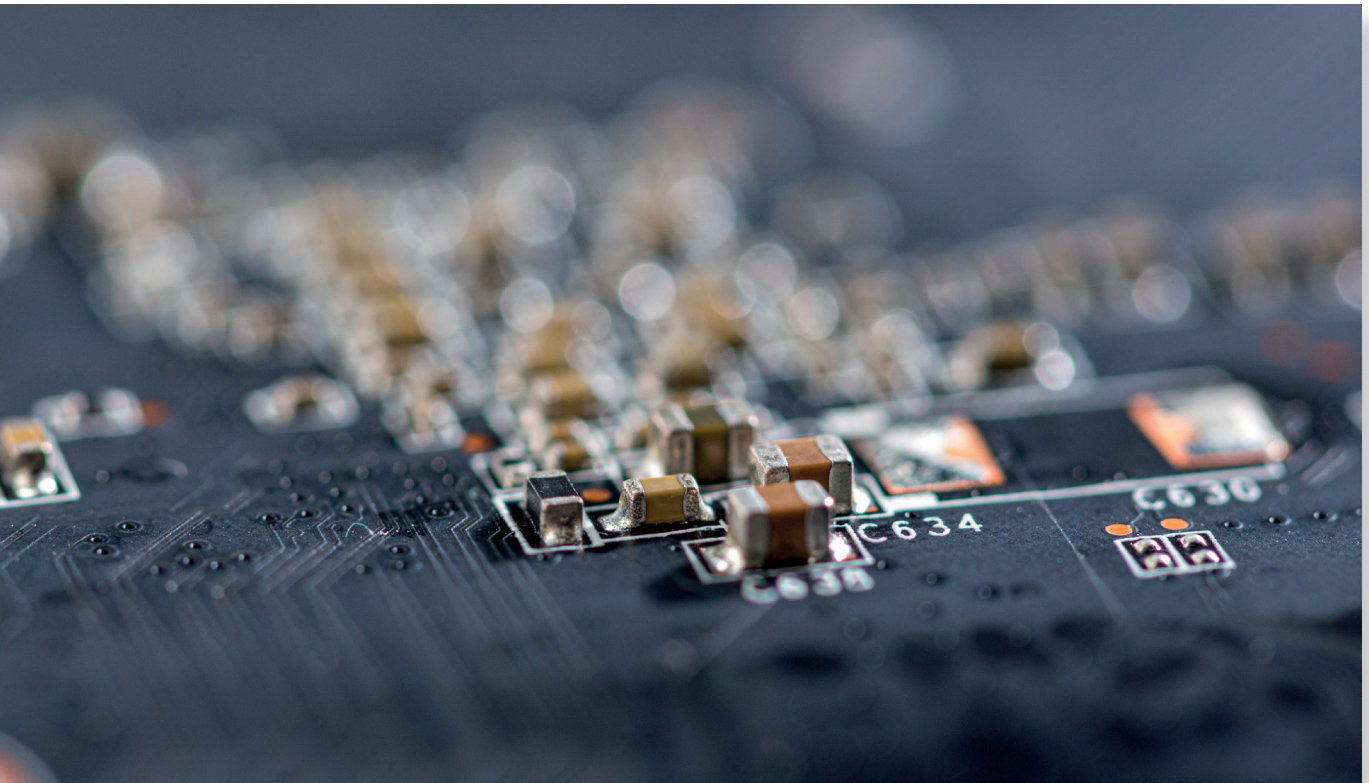
II. India's Strategy: Some Key Observations for Türkiye

In December 2021, India launched the India Semiconductor Mission (ISM), with an incentive pool of about \$10 billion.¹⁴ The program is designed to develop the full spectrum of the chip value chain: design, fabrication, testing, packaging, and downstream integration. Projects include Micron's ATMP facility in Gujarat, Tata-Powerchip manufacturing facilities in Dholera, CG Power-Renesas joint ventures, and partnerships with Kaynes Semicon and HCL-Foxconn.

India has forged several international partnerships. Under the Fraunhofer FIT 2025 program, India and Germany are collaborating on CMOS design, MEMS, sensors, packaging, and training.¹⁵

India's approach yields several lessons:

1. Full-chain: Cover the whole value chain.

2. Public incentives: Use targeted subsidies, tax breaks, and other incentives that would be significant advantage for potential investors.

3. International partnerships: Attract foreign firms and research institutions without giving up sovereignty.

4. Workforce training: Build an ecosystem that would be a natural training ground for engineers, technicians, and researchers.

5. Gradual approach: Setting targets of overnight independence are unrealistic. It takes time to achieve significant goals. Hence a gradual and patient approach that would promote long-term consistency would aim for phased import substitution. It took decades of gradual investments for India to become a center of software development, and technology.

For Türkiye, observing these key takeaways from the case of India, are highly relevant. Domestic efforts must not be limited to design or packaging. They must integrate into a patient yet consistent, sustainable and comprehensive national strategy. As in the example of Fraunhofer FIT 2025 as a clear form of India-Germany cooperation (a type of cooperative partnership), similar collaboration initiatives with European economies such as Germany, could be a realistic option for Türkiye as well. It may take time to make significant achievements in producing semiconductors, but the worse mistake would be to impatiently expect overnight results.

Particularly, as a key discussion in this article, the balance of achieving a national technology leap while cooperating with international partners (cooperative partnership), is considered a suitable and desirable model for Türkiye. The rhetoric of achieving national technology should not be confused with an envy of autarky, a mostly self-sustaining economic production capacity; which inevitably is often strongly linked with resource nationalism.¹⁶ For most countries, even those that have very vast territories or overseas territories, it is very difficult to achieve an entirely self-sustaining economic production capacity. It is particularly difficult to do so without controlling global resources in a neo-colonialist or neo-imperialist manner. For most countries autarky is not a realistic option, and furthermore, it runs counter to the concept of promoting international economic cooperation based on free trade. Promoting economic cooperation and international partnerships

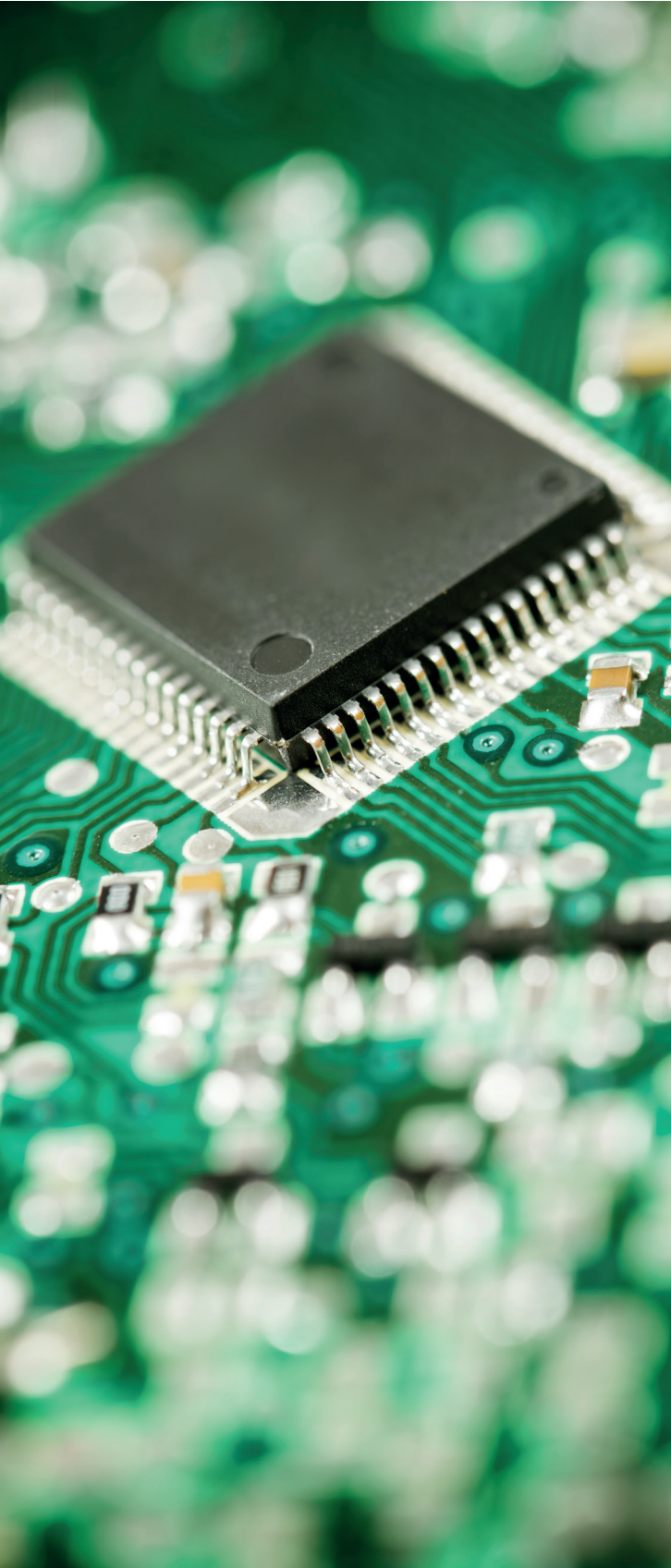
During the COVID-19 pandemic, this fragility was painfully exposed. The COVID-19 pandemic demonstrated that a disruption in one part, no matter how small a component it is, of the semiconductor production and supply chain can cause a halt at the global scale.

have been a key aspect of Turkish foreign and economic policies for several decades now. Hence, Türkiye needs to consider many factors in its current position and how both the opportunities and vulnerabilities could be addressed.

III. Türkiye's Current Position: Opportunities and Vulnerabilities

Türkiye has already significant strengths to further become a center for semiconductors as well as other technologies. Türkiye has a strong defense electronics sector, experience with communication technologies, and a relatively younger workforce than most European countries. Furthermore, Türkiye also has significant consumer appliance and electronics production capacity, as well as an automotive industry. However, Türkiye lacks advanced manufacturing facilities for many advanced technologies, specific know-how and experience on semiconductors, and raw material suppliers for further specializing on semiconductors production. It would take time and patience to develop a domestic semiconductor capacity.

Europe's struggles show that delays in semiconductors cripple entire industries and have consequences beyond the technology sector. The EU Chips Act seeks to raise Europe's global share to 20% by 2030. Yet IndustriAll Europe (2024) observes that the continent remains far from its goals.¹⁷ Türkiye's starting position is perhaps not necessarily better. Hence, rather than seeking individual efforts, concentrated specialization within further cooperation with European partners might allow Türkiye to attract more tangible investments. This would allow Türkiye to capitalize on its advantage to be in proximity with the EU and at the same time closer to many other alternative markets.

Under the US-China rivalry, Türkiye can and should strategically balance the options of several partnerships. However, Türkiye's attempts to balance several partners should not be at the expense of losing out already established precious special partnerships with NATO, EU and OECD countries.

U.S. export controls demonstrate how technology access can be arguably 'weaponized', and even allies can feel ripple effects.¹⁸ Türkiye, positioned at the crossroads of NATO and Asia, is particularly exposed to such pressures.

Thus, it may be useful for Türkiye to carefully balance East and West. Under the US-China rivalry, Türkiye can and should strategically balance the options of several partnerships. However, Türkiye's attempts to balance several partners should not be at the expense of losing out already established precious special partnerships with NATO, EU and OECD countries.

If successful at balancing, Türkiye's position between East and West is actually a geopolitical advantage that would be significant factor in the decision to invest in Türkiye. Türkiye's special position on global supply chains make investments attractive to Türkiye. Yet Türkiye's proximity to NATO and EU is not only related to its geographic closeness, but also due to its institutional relationship. Hence, while there could be perceived difficulties, in the long term, the advantages of cooperating with OECD, NATO and EU partners in the production of semiconductors is a realistic option that would eventually also contribute to the long-term goal of developing technological sovereignty.

The rivalry between the U.S. and China is so far defining the last decade. Semiconductors, trade routes and rare earth minerals are at the core of such rivalry. The U.S. CHIPS Act, combined with export controls, seeks to slow China. China invests billions in domestic factories and production facilities.

Park et al. (2023)¹⁹ argue that such competition is intensifying not only resource nationalism but "techno-nationalism"; which they suggest is reshaping global value chains. This competition, makes the balancing of these

rivals more difficult, leaving ‘*Middle Powers*’ less room to maneuver. Both USA and China are pressuring partners and ‘Global South’ countries to align with them, even when it would be to the latter’s interests to balance both USA and China.

For instance, other South Asian states such as Pakistan, are also trying to carefully balance the current USA-China rivalry as an opportunity to capitalize. Pakistan and other South Asian countries aspiring to develop semiconductors (chips), need to make significant investments in order to develop domestic semiconductors designing, testing and manufacturing capacity.²⁰ Developing capabilities for domestic semiconductors manufacturing, design and test centers, is considered a way to provide leverage to the national economy, and therefore be able to capitalize on the China – USA rivalry. However, developing such capacity requires significant investments, which the countries aspiring to develop semiconductors production capacity need to somehow secure. In order to ensure the long term benefits of uninterrupted domestic production capabilities, significant investments from both domestic and foreign funds are necessary.

States lacking domestic capabilities face limited choice: dependency on Washington or dependency on Beijing. Arguably, this is no longer just a trade rivalry, but a contest for technological supremacy.²¹ The competition is on global governance as well as controlling trade routes and accessing strategic raw materials.

Türkiye’s geography and its cultural and political location between East and West makes it more willing to try to balance East and West. On technology sovereignty, Türkiye might try to hedge between U.S. and China, and not categorically rejecting either but rather try to seek the best deals from both. However, while trying to balance, Türkiye should not be excluded from ecosystems of dominant OECD economies, otherwise the risk would be to depend on imports alone from either one, rather than to cooperate on technology development.

Hence, a clear strategic roadmap needs to be carefully thought and designed for Türkiye. For instance, Türkiye should focus on certain defense industry relevant productions as an area of strength, particularly with drones and unmanned vehicles technologies. As the following step, Türkiye should selectively promote certain investments that have strong research and development.

Conclusion

Semiconductors strategic significance in the digital era is comparable to the strategic of petroleum from 1973 until today. For Türkiye, developing a domestic chip industry is essential, especially considering that other countries of the Global South, such as Pakistan, may likely pursue developing such strategy. India’s existing strategy to develop a domestic semiconductor (chip) industry, shows what are some of the possible ways to foster domestic semiconductor industry while developing cooperative international partnerships. Europe’s struggles with the shortages of chips, show what happens when action is delayed (a sudden shortage that would paralyze key industries). The U.S.–China rivalry shows why sovereignty matters, and thus action to develop key technologies production domestically should not be delayed. By investing in chips, Türkiye would also be investing in strengthening sovereignty. Domestic technology design and productions, will ensure those nations developing such technologies, that in the 21st century, they would not merely remain a consumer of technologies designed elsewhere, but become masters of their own destiny.

Türkiye has existing partnerships and should develop initially and as much as possible through partners (as India and Germany seem to be doing on specific cases). It would be time-consuming and challenging to try to single handedly manufacture everything in an autarky-style self-production drive. Specializing on certain areas of strength (particularly related to drones and unmanned vehicles) with partners would allow long-term consistent development of these strategically significant technologies.

Semiconductors strategic significance in the digital era is comparable to the strategic of petroleum from 1973 until today. For Türkiye, developing a domestic chip industry is essential, especially considering that other countries of the Global South, such as Pakistan, may likely pursue developing such strategy.

Finally, it is essential to bear in mind that the current supply chain of semiconductors and their technologies are concentrated to OECD economies or what according to China, would be considered as ‘Western States.’ Yet a significant part of the raw materials needed for these chips are not produced by Western States, which leads to certain frictions and geopolitical rivalries. This means that a disruption in one key area of the production chain can paralyze entire industries and cause large scale global economic disruptions. This concentration means that especially non-OECD countries such as China,

India or Pakistan are searching for specific ways to develop semiconductors, chips, and other technologies as a way to enhance national technology needs. For the case of Türkiye, developing such a capacity would be a strategic advantage, yet Türkiye can and should use the advantage of being part of OECD and NATO to attract foreign investors to develop the early stages of a domestic industry. If this is a long-term goal, Türkiye needs to invest into multiple options strategies to develop a National Technology Leap, including a model of cooperation with international partners (cooperative partnerships).

Endnotes

- March, C., & Schieferdecker, I. (2023). Technological sovereignty as ability, not autarky. *International Studies Review*, 25(2), viad012. <https://academic.oup.com/isr/article-abstract/25/2/viad012/7151276>
- Dirioz, A.O. (2025). Independent Türkçe, ‘Yarı iletkenler ve egemenlik: Türkiye için Hindistan’dan uygulama örnekleri’, <https://www.indyurk.com/node/763023>
- Member Countries of the European Environment Agency (2025): <https://www.eea.europa.eu/en/countries/eea-member-countries>
- Dirioz, A. O. (2021). AB Yeşil Mutabakat Kapsamında Yeşil Ekonomiye Dönüşüm Süreci, Türkiye-AB İlişkilerine Olası Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (22), 107-130. <https://avim.org.tr/public/images/uploads/files/ali%20oguz%20dirioz.pdf>
- Together, the broad region which includes South Asia, South-east Asia, and Asia-Pacific regions is often termed the “Indo-Pacific” Region.
- Dirioz, A.O. (2025) Independent Türkçe, ‘Yarı iletkenler ve egemenlik: Türkiye için Hindistan’dan uygulama örnekleri’, <https://www.indyurk.com/node/763023>
- International Energy Agency (2025), “Oil security and emergency response Ensuring quick and effective response to major supply disruptions” : <https://www.iea.org/about/oil-security-and-emergency-response>
- Keohane, R. O., & Nye Jr, J. S. (1998). Power and interdependence in the information age. *Foreign Aff.*, 77, 81. <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/fora77&ci=805>
- Wu, H. (2020). *The Sino-U.S. Trade War and Economic Relations*. Springer. <https://link.springer.com/article/10.1007/s42533-020-00040-0>
- Australian Institute of International Affairs (2025). “Has the Shield Become a Snare? Taiwan’s Semiconductor Supremacy and the Challenge of Economic Sovereignty”; <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/has-the-shield-become-a-snare-taiwans-semiconductor-supremacy-and-the-challenge-of-economic-sovereignty/>
- Chiang, S. , CNBC (2023) “South Korea wants to be a top A.I. hub — its memory chip dominance could be an advantage”: <https://www.cnbc.com/2023/07/06/south-koreas-dominance-in-memory-chips-an-advantage-in-ai-race.html>
- Zhu, L. (2023). The US–China Semiconductor Power-Security Dilemma. *International Journal*, SAGE. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00207020231213612>
- Mechai, N., & Wicaksono, H. (2024). Causal inference in supply chain management: How does Ever Green accident at the Suez canal affect the prices of shipping containers?. *Procedia Computer Science*, 232, 3173-3182.
- Bhandari, K. (2025) “India’s Semiconductor Mission: The Story So Far”, Carnegie India, <https://carnegieendowment.org/research/2025/08/indias-semiconductor-mission-the-story-so-far?lang=en>
- Fraunhofer (2025), FIT 2025 <https://www.fraunhofer.in/en/Events/fraunhofer-innovation-and-technology-plattform/fit-2025.html>
- Rutland, P. (2022). Resource nationalism: risks and rewards. Chapter 8, In *Handbook of economic nationalism* (pp. 123-136). Edward Elgar Publishing. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781789909043.00017>
- IndustriAll Europe. (2024). Semiconductor Policy Brief. https://news.industriall-europe.eu/documents/upload/2024/9/638626809844508800_Semiconductors_policy_brief.pdf
- CSIS. (2023). Collateral Damage: The Domestic Impact of U.S. Semiconductor Export Controls. <https://www.csis.org/analysis/collateral-damage-domestic-impact-us-semiconductor-export-controls>
- Park, Y. et al. (2023). Global Value Chains and U.S.–China Tech Competition. *Journal of International Business Policy*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2667111523000105>
- Riaz H. (2024). Pakistan Amidst US-China Chip Competition: Navigating Technological Opportunities. INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES, RESEARCH AND ANALYSIS- ISSRA: <https://issra.pk/pub/insight/2024/PAKISTAN-AMIDST-US-CHINA-CHIP-COMPETITION/PAKISTAN-AMIDST-US-CHINA-CHIP-COMPETITION.html>
- Chatham House. (2022). U.S.–China Strategic Competition. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/CHHJ7480-US-China-Competition-RP-WEB.pdf>

HOW IS THE EUROPEAN UNION SECURITIZING CLIMATE CHANGE IN THE MIDDLE EAST?*

Climate change, resource extraction, and the impact of those on the environment, and social and economic life have been a long-standing concern for the Middle East and North Africa (MENA). Middle Eastern countries are generally acknowledged to be among the states most vulnerable to the diverse impacts of climate change, including increasing heatwaves, decreasing precipitation, droughts, and rising sea levels. The climate challenges impact the pre-existing conflicts in various fields and reinforce the regional governments' instabilities in the Middle East.

Şakire Tahnal

Climate change, resource extraction, and the impact of those on the environment, and social and economic life have been a long-standing concern for the Middle East and North Africa (MENA). Middle Eastern countries are generally acknowledged to be among the states most vulnerable to the diverse impacts of climate change, including increasing heatwaves,

decreasing precipitation, droughts, and rising sea levels. Adapting to difficult conditions is often viewed as an effort that results in a waste of time and resources. The climate challenges impact the pre-existing conflicts in various fields and reinforce the regional governments' instabilities in the Middle East.¹

* This paper is the shortened version of Tahnal's master's thesis titled "How is the European Union Securitizing Climate Change in the Middle East?" that was submitted to the Graduate School of Social Sciences of the Middle East Technical University (METU).

The European Union's approach towards climate change in the Middle East is composed of various concerns and perceptions of urgency due to the changing characteristics of the region.

Given the geopolitical significance of the Middle East, it is crucial to examine the intricate relationship between climate change and instability in the region.

The arid feature of the Middle East's climate has been merged with the changing political balances and economic bindings on limited natural resources. This situation poses serious security problems in the MENA region, Europe, and the rest of the world. Climate change may be a catalyst as it plays a role as a threat multiplier and intensifies existing conflicts that harm regional instability.

Europe as a region and the European Union (EU) and European public and non-governmental organizations have been producing reports and developing policies to adapt to climate change and to deal with its ramifications. These organizations maintain connections with their members at both the national and EU levels. Notably, their influence extends beyond domestic concerns, as they can also participate in intergovernmental processes related to justice and home affairs, as well as in external policies that encompass social and economic issues.²

The EU's general approach to events has generally focused on various fields, including human rights and its violations, peacebuilding, and international cooperation. However, in this study, I will focus on environmental discussions within the context of European securitization. Focusing on Syria can illuminate the devastating nexus between climate change and conflict, revealing how these intertwined forces inflict harm on civilians through food insecurity, water scarcity, and mass displacement. To further clarify and relate this issue, it can be said that the impacts of climate change can be measured and assessed according to their relationship with local political, social, and economic situations in the region.³ Given the European perspective, the effects of mass migration, for instance, are felt in various political, economic, and social fields. With migration, Europe is facing problems

in many interrelated areas such as resource allocation, housing, health, and education. Added to this are infrastructure problems. Another challenge is cultural integration, which exacerbates the environmental refugee problem. It feeds the heterogeneity of societies and is felt in all aspects of daily life. Moreover, economic and social difficulties encourage anti-immigration policies, disrupting Europe's unity and shaping its domestic and foreign policies.⁴

This article will seek to answer the following question: "How is the European Union securitizing climate change in the Middle East?". This question aims to illuminate the European Union's approach to addressing environmental impacts and concerns in this region.

European Union's Perspective on Climate Change in the Middle East

The European Union's approach towards climate change in the Middle East is composed of various concerns and perceptions of urgency due to the changing characteristics of the region. This perspective, accordingly, can be acknowledged as multifaceted and complicated. The EU, with all its branches, recognizes the importance of addressing climate change due to its impact on existing water, social, and nutritional problems. Besides these, it cannot be overlooked that Europe's concerns are largely driven by the migration flow from that part of the world.⁵ In this context, the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) states that 3.6 billion people in the Middle East are remarkably vulnerable to climate change damage. Indeed, it is currently feared that climate-related disasters and consequent migration waves will become more frequent and serious.⁶

The EU leadership in mitigation plans regarding the disadvantages of climate change in each part of the world has been sought since the early 2000s. Thus, the regional strategic plans developed by the EU and the cooperation in the most vulnerable parts of the world have been acknowledged as necessary actions to effectively address the security risks posed by climate change.

The long drought resulting from climate change has been accepted as the most important reason for the Syrian civil war. During that time, people in the rural areas were forced to move into cities, and it further deteriorated the existing instabilities of the Assad regime. This situation partially allowed militant groups such as the Islamic State (IS) to apply violence so that they could control the water and other limited resources. At this point, the report argued that the weaponization of natural resources over water and infrastructure was adopted as a part of the insurgency.

In addition to that, while looking at the discourses of the prominent institutions of the EU, climate challenges as a threat multiplier tend to deteriorate existing conflicts and destabilizations.⁷ According to the European Commission, the adverse effects of climate change are not only related to human nature but also to various risks in the field of politics and security, which could directly threaten Europe's interests. The increase in violence and fragility, coupled with the proliferation of economic, social, and political conflicts, has also jeopardized security.

For this reason, the EU finds itself in a position where it must respond comprehensively to the risks of climate change in the Middle East for the security of Europe. In this respect, all initiatives in the Middle East aim at sustaining European interests through involvement in several policy processes.⁸

The literature accordingly advises that the EU's capacity can be strengthened and intensified with the following institutions: the Institute for Security Studies, the EU Satellite Centre (EUSC), the EU Joint Situation Centre (SITCEN), the EU Network of Energy Correspondents

The EU's perspective on climate-related security issues is based on the rising awareness and encouraging effective actions.

developed by the EU and the cooperation in the most vulnerable parts of the world have been acknowledged as necessary actions to effectively address the security risks posed by climate change. Hence, the literature emphasizes that the EU and its member states must bolster their planning and response capabilities by enhancing civil protection measures and leveraging all available crisis management and disaster response instruments, both civilian and military.⁹ Given the current events in the Middle Eastern region, regional governments must prioritize climate change, as they can barely address transformative change. At this point, the EU's narrative is that it has always taken necessary steps towards climate change in the Middle East to compensate for the gap between the relevant policies and the environmental challenges.¹⁰ Strengthening regional and national economic conditions has also always been on the agenda. Even if the organizations in the region are not directly under the framework of the EU, the EU relationship and influence can be seen in each of them through the cooperation in the projects carried out. For instance, the EU handled the discussion on the return of Syrian refugees to their homeland within the scope of the United Nations High Commissioner Refugees (UNHCR).¹¹

Given the existing literature and the above-mentioned statements, the European approach cannot be analyzed through one dimension. This article identifies the following sub-themes: security, partnership, migration, trade, energy, decarbonization, and the case of Syria.

Security

Given the comprehensive and general information about the relationship between climate change and its effects, the issue of security is critical from the perspective of Europe. Europe's concern about security focuses on international security, particularly due to unchecked migration and planning for land use.¹² According to an analysis of the European Parliament, the nexus

(NESCO), the Global Monitoring for Environment and Security and Joint Research Centers. The reason is that various effective early warning systems against climate change demand close attention to situations where fragile states, rising political extremism, resource competition, environmental and economic strain, vulnerable infrastructure, contested borders, human rights violations, and potential mass migrations pose significant risks. Additionally, the EU leadership in mitigation plans regarding the disadvantageous of climate change in each part of the world has been sought since the early 2000s. Thus, the regional strategic plans

While the EU has traditionally viewed certain Middle Eastern nations, such as Syria, as strategic partners within the Mediterranean region, various political, economic, and institutional impediments have hindered the development of a unified EU Mediterranean policy.

between climate change and security should be further tackled within the scope of the Common Security and Defence Policy (CSDP), which is the central framework aiming at improving an effective European security and defense strategy, mitigating conflicts, and consolidating international security and defense. Data shows that Middle Eastern countries are vulnerable to the negative effects of environmental challenges, as they increase the possibility of social, economic, or political crises due to food scarcity, regional instability, and lack of resources.¹³ According to the report of the European Parliament published in 2021, these issues have been steadily emphasized within the scope of the EU's concerns regarding migration and terrorism.¹⁴ Since the existence of livestock, accordingly, has been under threat for many years, the conditions in the rural areas are getting devastated. Besides these, inequalities in various fields in the MENA region, particularly the lack of water resources, have triggered social tensions and deteriorated the existing conflicts. For instance, the long drought resulting from climate change has been accepted as the most important reason for the Syrian civil war. During that time, people in the rural areas were forced to move into cities, and it further deteriorated the existing instabilities of the Assad regime. This situation partially allowed militant groups such as the Islamic State (IS) to apply violence so that they could control the water and other limited resources. At this point, the report argued that the weaponization of natural resources over water and infrastructure was adopted as a part of the insurgency.¹⁵

As noted above, instability and resource scarcity stemming from climate challenges can be strategically exploited by armed groups, organized criminal networks, and corrupt or authoritarian governments, encompassing crimes against the environment.¹⁶ According to Marwa Daoudy, both state and non-state players tend to use

the limited resources of the region, especially water, to weaponize the relationship between climate change and security.¹⁷ Security concerns have accordingly been accelerating due to the tension and violations at the regional and international levels. International Institute for Sustainable Development, on the other hand, has compiled the risks that stem from climate change that interact with the tensions and potential conflicts; firstly, climate change has an important potential to increase the struggle over restricted water resources, and it makes the cooperation and negotiation of peace agreements more complicated. This may deteriorate the national instability. Secondly, climate change directly impacts food insecurity and increases the hazard regarding preserving or reclaiming the vulnerable lands. Agricultural production

in local areas decreases, and food security gets further politicized. This situation is also affected by the growth of the population, as increasing demands lead to rising domestic pressure, as in Syria. Thirdly, governments' capacity to provide social or economic services and create job opportunities can decrease, leading to economic growth and social stability. The fourth risk is the militarization of natural resources. Control over the existing natural resources may lead to increasing tension and potentially make the issue of national security more complex. That is why limited resources can be perceived as a triggering factor for militarization. Lastly, inactivity on climate change by Western countries can reinforce the perception of distrust and can jeopardize the European view of "good global citizens".¹⁸

The EU's perspective on climate-related security issues is based on the rising awareness and encouraging effective actions. Additionally, their perception of climate security has been developed by the consideration of "threat multiplier," and many policy initiatives have been created so that they can combine climate-related issues with their foreign and security policies.

It is believed that destabilization in any country, particularly in the most vulnerable ones, can deteriorate an existing problem or create a new one that will shape global security trends. Indeed, it is feared that global

AECID aims at zero hunger, sanitized areas, improved health conditions, and comprehensive education in the disadvantaged areas in the Middle East by promoting agricultural innovation and economic development regarding climate change.

governance may be challenged by climate change because climate change increases the tension in the relationship between international peace and security. Many factors support the argument since climate change has the potential to trigger migratory movements, unsanitary conditions, social insurrection, and insecurity.¹⁹ Therefore, the EC's report on climate and international security mentions that if countries, institutions, and human communities act together against climate challenges, the destructive potential can be reversed and global governance can be strengthened instead.²⁰

Partnership

The EU exists with its many branches, Member States, and different perspectives on the relationship between climate change and security in the Middle East. It has played an important role in evolving effective strategies towards climate challenges and tackling devastating climate impacts due to political, economic, and geographical relations with the region. Therefore, the EU has taken a role in many technical projects in the MENA region concerning climate change and its effects.²¹ The EU accordingly approaches energy dependency with

Policies focusing on adapting labor mobility to address climate change and creating fair transition strategies should be developed with the inclusion of all relevant stakeholders.

certain Middle Eastern nations, such as Syria, as strategic partners within the Mediterranean region, various political, economic, and institutional impediments have hindered the development of a unified EU Mediterranean policy. Despite being presented as complementary aspects of the Euro-Mediterranean Partnership (EMP) and the European Neighborhood Policy (ENP) embody distinct approaches to the region, as evidenced by their core principles: “partnership” for the EMP and “neighborhood” for the ENP.²⁴

On the other hand, the EU is not the only transnational actor in the battle against climate change. The UN certainly has a crucial role in determining strategies against climate change, and at the point of cooperation, the EU’s attempt to support the UN has enforced the coordination between Member States, regional organizations, NGOs, and civil society. The EU emphasizes the importance of comprehensive dialogue regarding climate security as it has been related to political radicalization, conflicts over natural resources, or regional border disagreements. It can be said that the EU’s interference in each field of climate challenges and climate security is based on “the system of multilateralism”.²⁵

The term “climate security” has been on the agenda of EU due to the linkage between climate change and security. It has a determinant impact on EU’s foreign policy actions aiming to ameliorate the strategic, social, political, and economic effects of climate change.²⁶ Given the perspective of the EU, according to the latest reports about the environmental challenges in the Middle East, the EU and its Member States made crucial investments worth €7 billion in the region, and 42% of these investments were related to ameliorating the destructive effects of climate change. Additionally, the EU, which represents the European perspective in the MENA region, got involved in a lot of diplomatic relations to sustain and strengthen the interest in climate change and its effects. For instance, financial aid provided to reach “Green Hydrogen” is one of the most important investments in renewable energy.²⁷

great concern. Thus, increasing energy requirements leads them to consider energy security. This concern contains factors such as climate change and security, as the dynamic between them depends on geographical features.²² For instance, the Barcelona Declaration, signed in November 1995, shows that the Euro-Mediterranean Partnership (EMP) wanted to sustain innovative security strategies, including energy or food. According to the literature, the Barcelona Process is taken seriously because it gives priority to energy security.²³

Besides these, while the EU has traditionally viewed

The scarcity of resources has brought various discussions regarding food security, accessibility to renewable energy materials, and free trade policies. In this context, according to the Carnegie Endowment's report regarding the European Union's security approach toward the Middle East, reducing carbon emissions is the most crucial topic on the agenda, particularly since the outbreak of the Arab Spring.

According to the Joint Communication between the European Parliament and the Council, the linkage between climate change and environmental difficulties has a direct impact on food security, as it decreases the fertility of important crops such as rice or wheat in the Middle East. In addition to that, inconsistent food production leads to water scarcity. Furthermore, by 2050, projections suggest that over a billion individuals may face inadequate access to water, soil degradation could escalate to 90%, and the need for food is expected to grow by 60%.²⁸ According to the 2022 IPCC report, concerns regarding security in various fields, particularly in food security, will accelerate due to the impacts of global warming, drought, and changing precipitation rates. In this context, the EC mentioned that the EU played a supportive role in the most vulnerable regions, including MENA countries, to establish international cooperation regarding the research and innovation studies for food security.²⁹ According to the Commission's report, the EU has become a powerful actor in the Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR) for this purpose. These attempts are accepted as the necessary steps to adapt to climate challenges, protect the existing resources, and improve effective approaches to applying landscape management or agroecology. Moreover, food prices and food insecurity have been regularly followed by the Commission to compare and coordinate with other international groups or organizations. This situation is analyzed by using the Agricultural Market Information System (AMIS) to compare the stock levels in the vulnerable countries. It oversees the demand for goods where global inventories are low by sending precise market signals to boost production through sustainable methods. Additionally, it plays a crucial role

in enhancing humanitarian support to nations facing food shortages and those impacted by conflicts in regions like MENA, Asia, and Sub-Saharan Africa.³⁰ On the other hand, not only the EU, but AECID - the Spanish Agency for International Development Cooperation is also interested in the vulnerable countries in the Middle East through the ACERCA Program. AECID aims at zero hunger, sanitized areas, improved health conditions, and comprehensive education in the disadvantaged areas in the Middle East by promoting agricultural innovation and economic development regarding climate change.³¹

Migration

The migration issue is handled by diverse actors such as The Issue-Based Coalition on Migration (IBC/M) in the Arab countries, the International Labour Organization (ILO), the International Organization for Migration (IOM), the League of Arab States, the EU or the Regional United Nations Network on Migration in the Arab region. The worsening of environmental conditions due to climate-related events like droughts, sea-level rise, flash flooding, and the expansion of deserts typically exacerbates factors that drive people to migrate and

extend the length of their displacement. Simultaneously, the spread of urban areas, the degradation of land, and the intensifying competition for limited resources tend to escalate conflicts and tensions, which may lead to further displacement and compulsory migration. In the Arab region, the situation mirrors these trends. Between 2010 and 2019, floods accounted for 58% of the individuals who were displaced due to natural disasters. Moreover, intense storms have led people to uproot states including Lebanon, the Syrian Arab Republic, and Yemen. In 2020, Arab nations bore the brunt of a global movement, taking in nearly 15% of the world's migrants and refugees while witnessing the internal displacement of millions due to conflict and natural disasters. Within their borders, 44% of displaced people remained, highlighting the region's complex role as both a host and a source of migration flows.³²

Looking at the aftermath of the Arab Spring, experts argue that Europe may be indirectly impacted by climate migration even if it does not directly lead to displacement into the EU.³³ They believe large-scale movements within developing countries or between them could cause instability and conflicts, ultimately affecting Western interests. Even though

The current discussions focus on the decarbonization of various sectoral activities with the help of renewable energies such as electricity or green hydrogen. This issue has been challenged due to the requirement of high cost for transformation and storage, and the mismatch between supply and demand in the abundant regions.

the EU has launched various cooperation programs addressing this issue, funding dedicated to this area remains significantly lower compared to spending on border control measures. For instance, the Stockholm program (2010-2014), outlining the EU's internal security strategy, mentions climate change's security implications for migration patterns.³⁴ Similarly, an EC project funded for migration and asylum cooperation highlights the need for work on the link between climate and migration. However, these pronouncements have not translated into a comprehensive approach to address climate-induced migration. Although EU leaders

Syria is among the most affected countries by climate change and regional conflicts. The Arab Spring has been seen as a triggering factor of the Syrian Civil War. However, much data proved that the extended period of drought and the deterioration of the economy have also played important roles in the outbreak of conflict in 2011.

publicly recognize climate change as a potential driver of migration, their actions do not fully reflect this concern. European ministers do not favor restrictive immigration implementations, namely the “fortress Europe” approach. On the other hand, cooperation with other countries to regulate climate migration is preferable. That is why, in the aftermath of the Arab Spring, the migration policies of the EU have been acknowledged as ambivalent and the rules regarding migration into Europe have become increasingly restrictive. At its root, the EU’s main focus is on disaster response, not disaster preparedness.³⁵

Given this information, the above-mentioned agencies reached a common consensus that the negative impacts of climate challenges in Middle Eastern countries must be taken seriously to prevent the diverse impacts of displacement. New policies should be implemented within this scope. Policies focusing on adapting labor mobility to address climate change and creating fair transition strategies should be developed with the inclusion of all relevant stakeholders. This process should involve a social dialogue that brings together voices from employer groups, worker unions, and civil society entities. The need for coordinated action in addressing the issues of migration and displacement brought on by climate change is critical, especially considering the threats they pose to peace and security. It is equally important to establish and maintain migration pathways that are secure, well-managed, and consistent, especially under circumstances of severe climate change impacts, such as the ones seen in natural disasters.³⁶

Trade, Energy, and Decarbonization

The MENA region has been continuously impacted by poverty or lack of basic humanitarian needs stemming

from the negative impacts of climate change. However, this region also has a very significant place in the international agenda due to its rich natural resources and potential for agriculture, despite the concerns about food insecurity. Furthermore, these rich resources and geographic advantages require an interdependent focus on energy, decarbonization, and trade. According to the literature, MENA is certainly very compatible with various kinds of investments, generating development energy policies, enhancing water-related activities like food production, and establishing relationships regarding trade, especially as emphasized in the post-Arab Spring period. In this context, the potential of the MENA region has been supported by the EU through environmental and security cooperation with the UN and other partners, and determining economic integration goals within the sphere of fair trade.³⁷

Environmental challenges have important impacts not only on political or social fields but also the economic

security. It means that climate change plays a role in shaping many security areas through its impact on trade or other economic operations.³⁸ On the other hand, one of the key challenges related to trade is how to reconcile the potentially destabilizing impacts of climate change with the need for economic transition, including building planning capacity for different climate policies to maintain economic security.³⁹ From a trade perspective, climate change projections focus on a supply-oriented approach, and this issue stems from concerns about the use of natural resources and energy supply within the framework of the scarcity problem. As a result, the environmental repercussions of climate change experienced at the local level ripple through global economic interconnectedness, affecting various regions and industries. Since the EU is contingent upon foreign resources for managing consumption, the assessment of transfrontier effects is crucial.⁴⁰ In this context, various cross-border models are being considered by the EU, such as environmentally-extended multiregional input-

output analysis (EE-MRIO). This approach is based on traditional input-output analysis, which is included in the regular flow of goods between industries within an economy. EE-MRIO has been used in analyzing environmental data, like greenhouse gas emissions or water use, in the analysis. The EU's various environmental approaches concerning trade and consumption are frequently examined for climatic phenomena occurring inside and outside of existing member states using the EEMRIO analysis. An assessment tool like EEMRIO allows policymakers in the Middle East to evaluate the environmental consequences of economic activities, like oil production and infrastructure projects. This analysis can then be used to pinpoint areas in need of improvement and craft plans to encourage sustainable practices throughout the region.⁴¹

Besides these, while tackling the challenges and risks toward the utilization of energy and water, it is more influential to reflect on social, political, technological,

The consensus on climate change is that it is a “threat multiplier” and an actor that aggravates the existing conflict in vulnerable parts of the world. Many reports and analyses show that the main aim of European organizations is to protect their people and their interests almost all over the world.

and environmental conditions that enable countries to reach out to water and energy. For instance, Sewers argues in one of the reports that government policies, economic capacity, and features of infrastructure might be included in the variables of the energy usage. Hence, these factors cannot be reduced to physical inadequacy. The wars, civil conflicts, and occupations in Syria, which suffer the most from water and energy shortages, show that the issue cannot be reduced to physical causes alone. All this leaves already weak energy and water systems vulnerable to further degradation and destruction.⁴²

European economic security, on the other hand, has been significantly impacted by climate change because the geoeconomic aspect of climate challenges has a decisive role in EU policies. The scarcity of resources has brought various discussions regarding food security, accessibility to renewable energy materials, and free trade policies.⁴³ In this context, according to the Carnegie Endowment’s report regarding the European Union’s security approach toward the Middle East, reducing carbon emissions is the most crucial topic on the agenda, particularly since the outbreak of the Arab Spring. The European Commission has also introduced several energy policy directives focusing on a 40% target for reducing carbon emissions in the context of climate change.⁴⁴ Since the European Commission’s approach is compatible with free market policies, the World Trade Organization (WTO) has been encouraged by the EU to establish a list of “green goods” within the scope of liberalized exchange. Additionally, many argue that free renewables trade is the most geo-strategically important element of the EU’s climate security agenda. They argue that the WTO should take precautions against food export bans imposed by some governments due to droughts in many parts of the world in 2009 and 2010. They also discuss that free trade routes are significantly functional for safe raw material

supply. Ultimately, the main goal is to keep the integrity of supply chains intact in regions affected by climate instability.⁴⁵

An effective and coherent action of EU is required to maintain its energy security agenda. Increasing energy prices, the rising importance of and demand for fossil fuel reserves, the competition over them in mostly Middle Eastern countries, and the approach to the politicization of energy trade can be acknowledged as the motivating reasons for the EU’s policy. Additionally, the common thought of European experts is that the securitization of energy can be maintained by shared trade, transit, and environmental regulations within the scope of the ENP. In this context, energy cooperation has been on the agenda of the EU since the proclamation of the Euro-Mediterranean Partnership and ENP.⁴⁶ Since the early 2000s, the EU has been actively engaged in various forms of energy cooperation. Initiated by the Barcelona Declaration and prior Euro-Mediterranean energy conferences, the EC launched an action program to set into motion the goals of the envisioned Euro-Mediterranean energy partnership. The central mechanism for this initiative was the establishment of a regional energy forum, which involved European and Southern Mediterranean Countries (SMC) energy officials. This forum, known as the Euro-Mediterranean Energy Forum (EMEF), became a primary platform for energy collaboration in the Mediterranean, complemented by the Euro-Med energy ministerial conferences. The EMEF’s primary role, as defined by the EU, has been to assist in overhauling the energy regulatory and legislative frameworks of its Mediterranean partners and their corresponding industries. This was to foster policy uniformity and encourage investment, aiming for the eventual amalgamation of the region’s energy markets. This goal was reflected in the periodic action plans regularly presented by EMEF since its inception in 1997. Over the next ten years, three action plans were implemented by the Euro-Med energy ministers, covering 1998-2002, 2003-2006, and 2008-2013, respectively. These plans were foundational, building on the standards and strategic goals set during the second EMEF meeting in Grenada in 2000. While there were slight variations in the focus of each action plan, their core objectives remained consistent: aligning energy policies between the EU and its Mediterranean partners, integrating energy markets in the region, enhancing competition within these markets, and

promoting the use of renewable energy as part of sustainable development efforts. The current EMEP action plan focuses on harmonizing energy markets and legislation, supporting sustainable energy development, and initiating collaborative projects in crucial areas such as infrastructure expansion, investment funding, and research and development.⁴⁷

On the other hand, given all these initiatives, the EU's Energy Roadmap 2050 asserts that decarbonization should provide a competitive advantage for the EU as a pioneering force in the global renewable energy market. This type of government-supported commercial diplomacy has become more notable in recent years as Europe has started to fall behind in green technology compared to China and other emerging powers.⁴⁸ The top issue discussed in the literature in this context is that the supranational objective of the EU-backed Energy Union to integrate the energy and climate policies of member states may be missed. This is because the decarbonization priority is not matched by advancements in electricity storage and a continued aversion to natural gas. According to experts, this would greatly increase political instability and erode the consensus between the EU and MENA. The EU appears to be alone in this goal because other European member states are not sufficiently concerned about the effects of climate change. Moreover, the cost of decarbonization reduces the motivation for clean energy and a clean climate.⁴⁹

The current discussions focus on the decarbonization of various sectoral activities with the help of renewable energies such as electricity or green hydrogen. This issue has been challenged due to the requirement of high cost for transformation and storage, and the mismatch between supply and demand in the abundant regions. MENA, in this context, takes its place among the hydrogen-supplier countries due to its rich renewable resources, and many memorandums of understanding (MOUs) and projects have been discussed and implemented between the European Union Members and the MENA region.⁵⁰ Europe's recent environmental and energy policies could create friction with gas suppliers outside the EU in 2023. The proposed Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) targets certain goods from energy-intensive industries in North Africa and the Middle East, even though it does not directly apply to gas imports. However, the separate gas price cap mechanism has caused the most immediate stir among

African nations with significant gas exports. Europe's push for cleaner energy sources might impact future investments in African gas projects. Although there are various initiatives between Africa and the EU, as North Africa is among the most important hydrocarbon-producing regions, Africa's concerns regarding the EU Green Deal to generate clean energy are far from quelled. To stay competitive, African producers and international investors will likely need to prioritize technologies that capture, store, or utilize carbon emissions. Reducing wasted gas through flaring and tackling methane emissions will also be crucial. On the other hand, the focus on large-scale green hydrogen exports to Europe, relying heavily on new renewable capacity in North Africa, prioritizes external needs over Africa's access to clean energy, which remains inadequate.⁵¹

European Union's Focus on Syria

The countries in the Middle East, particularly Syria, have gone through a highly destructive period for more than a decade, whilst the increasing levels of internal displacement and refugee numbers have created a humanitarian crisis. In Syria, in addition to various kinds of insecurities and conflicts, disasters have also played a very important role in displacement. Storms, challenging winter conditions, drought, and other climate-induced reasons have forced people into displacement and have pushed them into the middle of unsanitary living conditions and conflicts. That is why, according to the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), the significant displacement rates challenge the effectiveness of crisis prevention and response strategies. Issues such as the absence of unified action among humanitarian, development, and disaster risk reduction efforts, the constraints of short-term and insufficient funding, and the lack of comprehensive baseline data to accurately evaluate the extent of internal displacement are critical issues that urgently require attention.⁵² The MENA region can be characterized as vulnerable to environmental challenges since the issue of water scarcity has always been on its agenda. As proof, water scarcity in the region has further deteriorated due to various factors such as increasing population and agricultural activities. Therefore, the mobility of people in the Middle East has become a reality. According to the 2022 IDMC report, the number of people who were internally displaced in the Middle East was 233,000 in 2021. Furthermore,

the World Bank claimed in 2021 that predictably, 19.3 million people may be internally displaced by 2050 due to the changing climate conditions and inadequate development.⁵³ The displacement of 305,000 people due to climate challenges and of 12.7 million people due to the conflict and violence can be acknowledged as proof of the World Bank's prediction.⁵⁴ The European Union and many agencies are actively involved in various initiatives focused on crisis response, conflict prevention, peacebuilding, and emergency preparedness, as well as tackling global and inter-regional challenges. Current major initiatives in crisis response are taking place in countries such as Afghanistan, Myanmar, Syria, Ethiopia, the Central African Republic, and Venezuela. A further focus on approaches to climate change is needed in Syria, where population and stability changes have been most pronounced in recent years.⁵⁵

Syria is among the most affected countries by climate change and regional conflicts. The Arab Spring has been seen as a triggering factor of the Syrian Civil War. However, much data proved that the extended period of drought and the deterioration of the economy have also played important roles in the outbreak of conflict in 2011. Approximately 6.5 million people have been internally displaced due to the impacts of the climate and conflict-induced reasons, while around 5.6 million people have become refugees abroad.⁵⁶ Besides these, the existence of non-state actors such as the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) in Syria has been among the most attractive issues due to the weaponization of limited natural resources. In Syria, both the state forces and nonstate groups have intentionally targeted water facilities and crucial infrastructure as part of their military tactics. Furthermore, the 2013 seizure of the Tabqa Dam on the Euphrates, Syria's largest dam, by ISIS marked a significant strategic gain for the group.⁵⁷ On the other hand, the European perspective has perceived the interference of non-state groups and the effects of climate change as a concerning phenomenon because of its deep impact on social, economic, and political balances in European countries. Rising concerns have emerged as studies reveal the role of climate factors in the Syrian conflict, which has led to a substantial influx of refugees into Europe. The Arab Spring and the Syrian crisis demonstrate that in nations experiencing significant political upheaval, climate change-induced migration becomes increasingly probable. The clear security risks linked to climate in some of the world's

most impoverished and unstable regions, such as the Middle East, present significant challenges to the EU's security. These include the onset of conflicts necessitating humanitarian aid, military intervention, and irregular migration, which could exacerbate tensions among EU Member States regarding the management and distribution of refugees.⁵⁸

Conclusion

Human security is mainly based on the individual's 'freedom from want' and 'freedom from fear,' as the influential 1994 UN Development Report outlines. The United Nations General Assembly resolution 66/290 advocated for 'responses that are people-centric, holistic, tailored to the specific context, and focused on prevention, enhancing the protection and empowerment of all individuals.' The fundamental findings regarding the literature accordingly mention that the EU's global strategy aims to promote 'human security through a cohesive approach'.⁵⁹ Besides these, the EU acknowledges the complex relationship between climate change, security threats, and humanitarian disasters unfolding in the region. They urge policymakers to develop comprehensive approaches that handle these interrelated issues while they play an important role in determining European security or economic policies. The ENP might be shown as an example of these interventions, as the aim of this initiative is to sustain environmental development and collaboration and to address the root causes of instability in the Middle East.⁶⁰

The consensus on climate change is that it is a "threat multiplier" and an actor that aggravates the existing conflict in vulnerable parts of the world.⁶¹ Many reports and analyses show that the main aim of European organizations is to protect their people and their interests almost all over the world.⁶² European Union and European civil society actors acknowledge the urgency of addressing climate change, given its potential to exacerbate existing challenges related to water scarcity, social inequities, nutritional deficiencies, and exhausting natural resources.⁶³ Syria offers crucial examples of how climate change intertwines with conflict, emphasizing the increasing need for comprehensive solutions that deal with the environmental, social, and political aspects of this crisis.⁶⁴

On the other hand, there are also many gaps in the existing literature. It is emphasized that a consistent and

integrated structure is required to take more effective precautions for the mitigation of climate change-induced risks. At this point, the weak existence of the local communities is highlighted to empower their effectiveness regarding climate challenges.⁶⁵ To address the complicated relationship between climate change and security threats, stronger cooperation between the EU and other European organizations, regional governments, and international organizations is essential. According to many regional or international agencies, the situation in Syria further highlights how both state and non-state actors across the Middle East attack the infrastructure and take advantage of resource scarcity due to climate

change. This exacerbates climate-related vulnerabilities and contributes to greater instability in the region. That is why, while governance issues, the management of cross-border resources, and various economic weaknesses pose significant risks in light of climate change, it is necessary to see that they also offer considerable opportunities for risk mitigation, adaptation, and ultimately, enhancing human security.⁶⁶ Furthermore, efforts to mitigate the destructive impacts of climate change should target the underlying reasons behind societal vulnerability, such as governance weaknesses, economic inequalities, and social strain.⁶⁷

Endnotes

- 1 Frederic Wehrey, *Climate Change and Vulnerability in the Middle East* (Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2023), 17.
- 2 Stijn Smismans, "European Civil Society: Shaped by Discourses and Institutional Interests," *European Law Journal* 9, no. 4 (2003): 473–95.
- 3 Andrew Holland and Xander Vagg, *The Global Security Defense Index on Climate Change: Preliminary Results National Security Perspectives on Climate Change from Around the World* (Washington, DC: American Security Project, 2013).
- 4 Shira Efron, *A MENA Regional Approach to Address the Implications of Climate Change* (Los Angeles: UCLA, Burke Center for International Relations, 2022); Markus Waldinger, *The Effects of Climate Change on Internal and International Migration: Implications for Developing Countries* (London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, London School of Economics and Political Science, 2015), 15–18.
- 5 Christoph Meyer, Eske Simon, Francesca Vantaggiato, and Richard Youngs, *Preparing the CSDP for the New Security Environment Created by Climate Change* (Brussels: European Union, 2021).
- 6 Debra Roberts, Ana Maria Alegria, Katharina Mintenbeck, and M. Hildegard Craig, *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* (Cambridge, UK and New York: Intergovernmental Panel on Climate Change, 2022), 11–12.
- 7 European Commission, *Climate Change and International Security* (Brussels: European Commission, 2008), 3.
- 8 David Armstrong and Julie Gilson, *Civil Society and International Governance* (New York: Routledge, 2011); European Commission, *Climate Change and International Security*, 3.
- 9 European Commission, *Climate Change and International Security*, 14.
- 10 Michael Young, "Will the Middle East Remain Habitable?," interview by Osama Hazard, November 19, 2020.
- 11 Young, "Will the Middle East Remain Habitable?,"
- 12 Holland and Vagg, *Global Security Defense Index*, 5.
- 13 European Parliament Committee on Foreign Affairs, *The Role of the Common Security and Defence Policy in Case of Climate-Driven Crises and Natural Disasters* (Brussels: European Parliament, 2012), art. 23.; Meyer et al., *Preparing the CSDP*, 5.
- 14 Meyer et al., *Preparing the CSDP*, 2.
- 15 Meyer et al., *Preparing the CSDP*, 15.
- 16 European Commission, *Progress in the Implementation of the Sustainable Development Goals* (Brussels: European Commission, 2023), 78.
- 17 Marwa Daoudy, *Climate Change and Regional Instability in the Middle East, Discussion Paper Series on Managing Global Disorder* (Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2023), 2.
- 18 Oli Brown and Alec Crawford, *Rising Temperatures, Rising Tensions: Climate Change and the Risk of Violent Conflict in the Middle East* (Winnipeg: International Institute for Sustainable Development, 2009), 2–3.
- 19 European Commission, *Progress in the Implementation of the Sustainable Development Goals* (Brussels: European Commission, 2023), 78.
- 20 European Commission, *EU Contribution to the UN Secretary General's Report on Climate Change and International Security* (Brussels: European Commission, 2008), 1; Richard Youngs, *Climate Change and EU Security Policy: An Unmet Challenge* (Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2014), 3.
- 21 Coline Lienard, *Rethinking the EU-MENA Climate Cooperation* (Brussels: Brussels International Center, 2022), 2.

- 22 Hakim Darbouche, *Third Time Lucky? Euro-Mediterranean Energy Co-operation under the Union for the Mediterranean* (Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2011), 193–211.
- 23 Stefania Panebianco, “The EU and the Middle East,” in *The Foreign Policy of the European Union*, ed. Federiga Bindi (Washington, DC: Brookings Institution, 2010), 184.
- 24 Darbouche, *Third Time Lucky?*, 200. 194-196.
- 25 European Commission, *EU Contribution to the UN Secretary General’s Report*, 5; Panebianco, “The EU and the Middle East,” 184.
- 26 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 3.
- 27 Lienard, *Rethinking the EU-MENA Climate Cooperation*, 2-5.
- 28 European Commission, “Renewable Energy Targets,” last modified December 2023, https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-targets_en.
- 29 Roberts et al., *Climate Change 2022*, 214.
- 30 European Commission, *Safeguarding Food Security and Reinforcing the Resilience of Food Systems* (Brussels: European Commission, 2022), 4.
- 31 European Commission, *Progress in the Implementation of the SDGs*, 91.
- 32 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 10.
- 33 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 12.
- 34 European Commission, *Thematic Program Cooperation with Third Countries in the Areas of Migration and Asylum* (Brussels: European Commission, 2006), 27–28.
- 35 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 13.
- 36 Sebastian Schutte, Jonas Vestby, Jørgen Carling, and Halvard Buhaug, “Climatic Conditions Are Weak Predictors of Asylum Migration,” *Nature Communications* 12 (2021): 1–10.
- 37 European Union Institute for Security Studies (EUISS), *The European Union in a Changing Global Environment: A More Connected, Contested and Complex World* (Paris: EUISS, 2015), 33.
- 38 EUISS, 34.
- 39 Peter Laderach, Frans Schapendonk, Douglas Merrey, and Boubaker Dhehibi, *Strengthening Climate Security in the Middle East and North Africa Region* (CGIAR, 2022), 17.
- 40 Verena Kulmer, Michael Jury, Samantha Wong, and Daniel Kortschak, “Global Resource Consumption Effects of Borderless Climate Change: EU’s Indirect Vulnerability,” *Environmental and Sustainability Indicators* 6 (2020): 1–13.
- 41 Benjamin Bruckner, Yuli Shan, Christina Prell, Ya Zhou, Huanfa Zhong, Kuishuang Feng, and Klaus Hubacek, *Ecologically Unequal Exchanges Driven by EU Consumption* (Groningen: University of Groningen, 2023); Peter Blair and Ronald Miller, *Input-Output Analysis* (New York: Cambridge University Press, 2009).
- 42 Jeannie Sowers, *Water, Energy and Human Insecurity in the Middle East* (Chicago: Middle East Research and Information Project, 2014), 2.
- 43 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 16.
- 44 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 4.
- 45 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 17.
- 46 Darbouche, *Third Time Lucky?*, 200. 193.
- 47 Darbouche, *Third Time Lucky?*, 196-199.
- 48 Youngs, *Climate Change and EU Security Policy*, 17.
- 49 Øystein Noreng, “EU Energy Union: A Critical View,” *The Journal of Energy and Development* 44, no. 1/2 (2019): 197–236.
- 50 Ahmed Abdelshafy, Martin Lambert, and Götz Walther, *MENA Region as a Potential Hydrogen Supplier for the European Market: Analysing a Prospective Route between Kingdom of Saudi Arabia and Germany* (Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2024).
- 51 Oxford Institute for Energy Studies, *Key Themes for the Global Energy Economy in 2023* (Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2023).
- 52 Vincenzo Anzellini, Joelle Benet, Ivana Hajžmanová, and Celine Leduc, *A Decade of Displacement in the Middle East and North Africa* (Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre, 2020).
- 53 Regional Office for Middle East and North Africa, “Migration, Environment and Climate Change,” IOM UN Migration, 2022, <https://mena.iom.int/migration-environment-and-climate-change>.
- 54 Regional Office for Middle East and North Africa, “Specialized Regional Event to Discuss the Alarming Impacts of Climate Change on Human Mobility in MENA,” IOM UN Migration, September 21, 2023, <https://mena.iom.int/news/specialized-regional-event-discuss-alarming-impacts-climate-change-human-mobility-mena>.
- 55 European Commission, *Progress in the Implementation of the Sustainable Development Goals* (Brussels: European Commission, 2023), 159.
- 56 Vincenzo Anzellini, Joelle Benet, Ivana Hajžmanová, and Celine Leduc, *A Decade of Displacement in the Middle East and North Africa* (Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre, 2020).
- 57 Daoudy, 12.
- 58 Meyer, 39.
- 59 Daoudy, 2; Meyer, 7.
- 60 Panebianco, 183; Javier Solana Madariaga, *Climate Change and International Security* (Brussels: European Commission, 2008), 15.
- 61 Daoudy, 2.
- 62 EUISS, 34.
- 63 Meyer, 16.
- 64 Anzellini, 15; Daoudy, 22.
- 65 European Commission, *Climate Change and International Security*, 15.
- 66 Daoudy, 2; Meyer, 12.
- 67 Michael Schulz, *Civil Society and International Governance* (London: Routledge, 2010); Thomas Carothers and William Barndt, “Civil Society,” *Foreign Policy*, no. 117 (2000): 18–29.

ERMENİ ARAŞTIRMALARI

Altı Aylık Tarih, Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

Ermeni Araştırmaları Dergisi, kendi alanında bilimsel çalışmaya dayalı araştırmaların yayınlanması ve akademisyenler ve araştırmacılar arasında disiplinler arası tartışmaların desteklenmesi amacı ile 2001 yılında yayınlanmaya başlanmıştır. Hakemli bir dergi olan Ermeni Araştırmaları Dergisi, yılda iki defa yayınlanmaktadır. Dili, Türkçedir. Derginin editörü AVİM Başkanı E. Büyükelçi Alev Kılıç, sorumlu yazı işleri müdürü AVİM Analisti Tuğçe Tecimer'dir. Ermeni Araştırmaları Dergisi EBSCO ve TÜBİTAK-ULAKBİM tarafından taranmaktadır.

www.avim.org.tr

E-mail: teraziyayincilik@gmail.com

REVIEW OF ARMENIAN STUDIES

A Biannual Journal of History, Politics, and International Relations

The *Review of Armenian Studies* is an English language biannual academic journal that was established with the aim of publishing academic papers to stimulate inter-disciplinary debate between academics and practitioners on topics relating to Armenian Studies.

The editor of the journal is Director of AVİM Ambassador (R) Alev Kılıç, while the managing editor is AVİM Analyst Dr. Teoman Ertuğrul Tulun. The journal is indexed by EBSCO and TÜBİTAK/ULAKBİM.

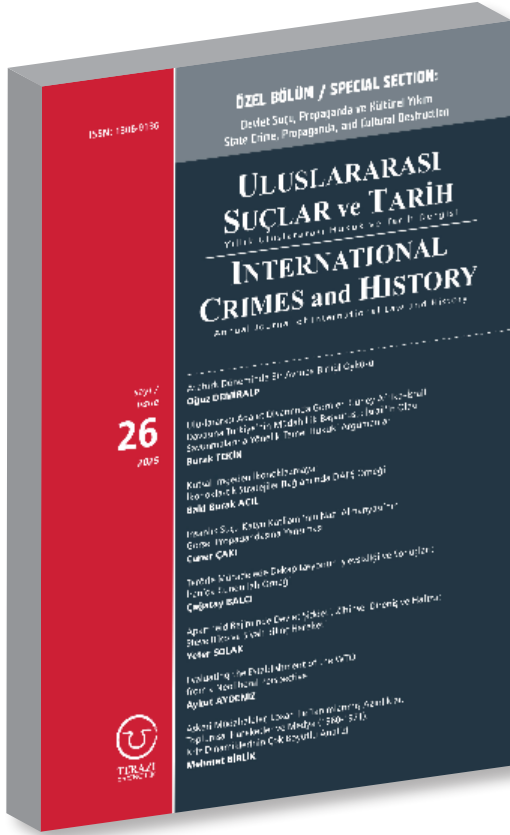

www.avim.org.tr

E-mail: teraziyayincilik@gmail.com

ULUSLARARASI SUÇLAR ve TARİH

Yıllık Uluslararası Hukuk ve Tarih Dergisi

*U*luslararası Suçlar ve Tarih / *International Crimes and History* (UST / ICH), yılda bir kez yayınlanan hakemli çift dilli (Türkçe ve İngilizce) bir dergidir. Dergi, yayın hayatına 2005 senesinde başlayan UST / ICH'nin inceleme alanları Balkanlar, Kafkasya, Avrasya ve Orta Doğu'da toplumlar, etnik gruplar, dini gruplar ve uluslar arasındaki anlaşmazlıklar, çatışmalar ve işlenen suçlardır. Dergi'nin editörü AVİM Başkanı E. Büyükelçi Alev Kılıç, sorumlu yazı işleri müdürü AVİM Analisti Dr. Teoman Ertuğrul Tulun'dur. UST / ICH, TÜBİTAK-ULAKBİM ve EBSCO tarafından taranmaktadır.

INTERNATIONAL CRIMES AND HISTORY

Annual International Law and History Journal

Tarih/Date:/...../20.....

Adı Soyadı/Name Surname :

T.C. Kimlik Numarası :
/ ID Number

Adres/Address :

İlçe/Town:..... **Şehir/City:**.....

Telefon/Telephone :

GSM :

E-mail :

Tek Sayı Ücreti/One Issue: 380 TL

Yıllık Abonelik Ücreti / Annual Order (2 sayı / 2 issues): 760 TL

Yurtdışı Yıllık Abonelik Ücreti /Subscription Outside of Turkey (2 Sayı/ 2 issues): 50 Euro

Ödeme Şekli / Payment:

Banka Havalesi / Bankwire Posta Çeki / Post Check Nakit /Cash

** Siparişinizin gönderilebilmesi için formu dekontla birlikte gönderiniz.*

** Please send decont together with the form to receive your order.*

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına ödeme yapabilirsiniz:

Please send your payment to the following bank account:

Terazi Yayıncılık,

Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi / Branch: 181/6296007

Posta Çeki Hesabı /Postal Check Account: Ankara/Çankaya/Merkez 5859221

IBAN No: TR96 0006 2000 1810 0006 2960 07

İletişim Bilgileri/Contact Details:

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kırt. Ltd. Şti.

Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • Fax: 0 (312) 438 50 26

E-mail: terazi yayincilik@gmail.com

